

ZGJIMI GJEOPOLITIK
I EVROPËS

NATO DHE STËRVITJET
ALEATE

AVIONI
"CASA 295 M"

KORVETA PATRULLUESE
EVROPIANE

MBUROJA

Numri 151
Maj 2022

ISSN 1857-7792

REVISTË E MINISTRISË SË MBROJTJES TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

Me sukses u realizua
stërvitja kombëtare e terrenit
"Shkëlqimi 22"

Shënohet Dita e Brigadës

Më 2 prill në kazermën “Strasho Pinxhur” në Petrovec u mbajt solemnitët me rastin e shënimit të Ditës së Brigadës së Parë Këmbësorike. Në këtë solemnitët morrën pjesë ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska, shefi i SHP së ARMV-së, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurčinovski, zëvendës ministri i mbrojtjes Bashkim Hasani, sekretari shtetëror Dragan Nikoliq, drejtori i SHP, gjeneral major Zoran Mileski, përfaqësues nga kabineti i presidentit të Republikës së Maqedonisë së Veriut, udhëheqësia ushtarake SHP dhe komandat vartëse, gjeneralë të Armatës, ish komandantë të njësisë, përfaqësues të vetëqeverisjes lokale dhe përfaqësues të organizatave me të cilat bashkëpunon njësia. Ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska në fjalën e saj, tha: „Në këtë njësi më të madhe të Armatës, krah për krah, funksionojnë në mënyrë të jashtëzakonshme maqedonas, shqiptarë, turq, serb, romë, boshnjakë, vllahë – së bashku e dëshmojnë profesionalizmin e tyre dhe shkathhtësitë më të larta

duke dëshmuar se multietniciteti është përparsi e vendit tonë. Në rradhët tuaja ka 27 gra në detyra komanduese, dy nga të cilat janë komandant të çetave, a 16 janë komandante regjimenti“. Petrovska shprehu falenderime deri te pjesëtarët dhe e potencoi rolin e rëndësishëm të kësaj njësie, e cila gjatë viteve të kaluara jep kontribut të madh në mbështetjen e qytetarëve dhe institucioneve gjatë fatkeqësive të ndryshme elementare, gjatë ballafaqimit me krizën e emigrantëve, ballafaqimit me pandeminë, dhe shtoi se pikërisht pjesëtarët e Armatës dhanë kontribut më të madh për anëtarimin tonë në NATO. „Ju me profesionalizmin dhe me gatishmërinë tuaj gjatë realizimit të detyrave në kuadër të misioneve paqësore morrët të gjitha lëvdatat nga ana e komandantëve të armatave të vendeve aleate dhe dëshumat se Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut jo rastësisht është NATO Armatë“. Pikërisht në këtë drejtim ministrja theksoi se gjatë periudhës së ardhshme vijnë hapa serioz drejt modernizimit të pajisjeve dhe se në përputhje me rritjen e buxhetit të mbrojtjes, i

ës së Parë Këmbësorike

cili sivjet është 1,77% nga PBV, mbi 30% do të jenë të dedikuara për modernizim. „Sivjet Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut do t'i merr automjetet e para të lehta blinduese më bashkëkohore, të cilat i përdorin edhe armatat aleate, e të cilat i siguroam përmes marrëveshjes “Qeveri me Qeveri” nga partneri ynë strategjik SHBA-ja. Investojmë në shumë fusha në mënyrë që t'a modernizojmë Armatën – në sisteme më bashkëkohore të komunikimit, në pajisje balistike, në armatim, në armatim balistik, në sisteme të mbrojtjes kundër ajrore. Ashtu si i ka hije një Armate të NATO-s, por para se gjithash, ashtu si u ka hije profesionistëve si që jeni ju, që kani obliguar vendin që t'ua kthejë në mënyrën më të mirë të mundshme“, tha ministrja Petrovska.

Në këtë solemnitet fjalë rasti mbajti edhe komandanti i KO, gjenerali i brigadave Besnik Emini i cili tha se zhvillimi i Brigadës së Parë Këmbësorike është i lidhur ngusht me shoqërinë tonë dhe pasqyron transformimin e bashkësisë sonë të mbrojtjes

dhe të sigurisë dhe se në përputhje me planin afatgjatë për zhvillim të shkathtësive të mbrojtjes, deri në rritjen e përqindjes për modernizim nga ana e buxhetit për mbrojtje, me anë të investimit për pajisjet, statusi i gatishmërisë është gjithnjë duke u rritur. Komandanti i Brigadës, koloneli Sasho Lafçiski në fjalën e tij potencoi se në këtë ditë u shprehet mirënjohje të gjithë ish oficerëve, nënoficerëve dhe ushtarëve për kontributin e tyre në ndërtimin e njësisë dhe shtoi se Brigada e Parë Këmbësorike vazhdon të jetë forca e parë kryesore luftarake dhe “grushti” sulmues i Armatës, gjithmonë e gatshme të qëndrojë për të mbrojtur atdheun dhe interesat kombëtare, sovranitetin dhe integritetin territorial. Me rastin e ditës së njësisë u ndanë disa masa stimulative dhe avancime për pjesëtarët e brigadës, ndërsa e njejtja u shpall edhe si njësi më e mirë në kuadër të Brigadës – Çeta e Dytë Këmbësorike nga Batalioni i Dytë Këmbësorik.

Kristina Ilievska

Botues
Ministria e Mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryetar i këshillit botues
Mr. Ivan Atanasoski, kolonel

Zëvendës kryetar i këshillit botues
Dr. Toni Petreski

Anëtarë të këshillit botues:

Lidija Jançova-Hristova

Sonja Kramarska

Afërdita Volina

Toni Janevski, nënkolonel

Liljana Petreska, nënkolonele

Violeta Kostadinova, nënkolonele

Biljana Ivanova

Dr. Zhanet Ristoska

Kryeredaktore përgjegjëse

Dr. Zhanet Ristoska

Redaksia:

Umët Redzepi

(redaktor i artit grafik dhe teknikës),

Kristina Ilievska

(gazetare dhe fotografe),

Bujar Zylfiqari

(përkthimi dhe redaktimi në gjuhën shqipe)

Shtyp:

Fokus Print Shkup

MBUROJA
Është revistë e
Ministrit të Mbrojtjes së
Republikës së
Maqedonisë së Veriut

Botohet një herë në muaj
publikohet edhe në ueb
faqen e Ministrit të Mbrojtjes
<https://mod.gov.mk/штит>

8

Zgjidhje gjeopolitike i Evropës

34

Avion „CASA 295M“

përmbajtja

MBUROJA ■ viti XIV ■ numri 151 ■ maj 2022

Info.....	6	Armatim „A400M“ - avioni ushtarak transportues evropian.....	32
Në vijën e parë Zgjidhje gjeopolitike i Evropës.....	8	Armatim Avion „CASA 295M“.....	34
Jubile Jubileu tridhjetëvjeçar i formimit të Armatës së Maqedonisë.....	12	Armatim „Hawker Tempest“.....	38
NATO-aktivitete NATO dhe stërvitjet aleate (2).....	18	E paobligueshme Buka - aleati më i madh i Armatës.....	43
Misionet Nën flamurin e OKB-së Përdorimi i forcës në operacionet paqësore Fillimet e UNEF I (1956 - 1967).....	20	E paobligueshme Luftërat absurde.....	50
Trajnime „Shkëlqimi 22“.....	28	Film „Bombardimi“.....	56
		Leshnica - „Zvicra maqedonase“ e malit Sharr.....	58

43

Buka - aleati më i madh i Armatës

56

Film: „Bombardimi“

SHKRUAN:

**Dr. Zhanet
Ristoska**
Kryeredaktor
përgjegjës

Së bashku drejt BE-së përmes një rajoni më të sigurt dhe me prosperitet

Fuqizimi i kooperativitetit rajonal dhe projektet e përbashkëta të vendeve të Ballkanit Perëndimor, paraqet faktor të rëndësishëm për stabilitetin e rajonit në këtë periudhë turbulente, kur vendet europiane për herë të parë në historinë e tyre më të re, u ballafaquan me luftë në territorin e tyre, me luftë të paarsyeshme dhe e cila krijon implikime të ndryshme në aspektin e sigurisë, stagnim ekonomik dhe kriza humanitare në territorin e kontinentit të Europës.

Vendet e Ballkanit Perëndimor perspektivën e tyre e shohin thjeshtë vetëm si pjesë e BE-së, e kjo do të thotë se së bashku nevojitet që në mënyrë më vigjilente të fuqizojnë sigurinë rajonale dhe bashkëpunimin dhe bashkarisht të ballafaqohen me të gjitha sfidat dhe kërcënimet të cilat mund të sjellin pasoja të paparashikueshme për secilin nga vendet, si në aspektin e sigurisë edhe në aspektin ekonomik dhe në ballafaqimin e ndonjë krize të mundshme me emigrantët.

Pikërisht këto tema që kanë të bëjnë me sfidat me të cilat ballafaqohen vendet e Ballkanit Perëndimor gjatë kësaj periudhe ishin në fokusin e Forumit Ekonomik i cili u mbajt në Delfi të Greqisë, e në të cilin fjalë rasti mbajti edhe ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska, ku u ndal te situata momentale e sigurisë, situatë e shkaktuar nga lufta ruso-ukrainase, duke theksuar se paralelisht me ato konvencionale, rriten edhe kërcënimet hibride, duke përfshirë këtu edhe shpërndarjen e dezinformatave dhe lajmeve të rrejshme dhe se është e domosdoshme që së bashku të veprohet në mënyrë që të fuqizohet rezistenca shoqërore ndaj llojit të këtillë të kërcënimeve dhe nuk mund të lejohet një përhapje e mundshme e pasigurisë në rajon. „Në Ballkan gjithçka është e lidhur sipas parimit të lidhshmërisë së mjeteve, Secili kontest bilateral individual shpesh herë ka edhe implikime rajonale. Çdo dështim në ruajtjen e traektoreve europiane për Ballkanin Perëndimor mund të ketë pasoja dramatike për vendet në rajon, por edhe për BE-në në aspektin e sigurisë dhe krizës me emigrantët. Perspektiva euroatlantike dhe europiane për vendet e Ballkanit Perëndimor duhet të jetë e qartë dhe e kapshme. Kjo do t'i fuqizojë vlerat demokratike dhe proceset në rajon dhe do të jetë një katalizator rreth reformave substanciale në shoqëritë tona”, theksoi Petrovska gjatë panel-diskutimit.

Për këtë shkak, gjatë kësaj periudhe fokusi i aktiviteteve në sferën e mbrojtjes është vënë në bashkëpunimin bilateral rajonal ndërmjet vendeve të Ballkanit Perëndimor.

Në drejtim të thellimit dhe intenzifikimit të bashkëpunimit rajonal u zhvilluan edhe bisedimet ndërmjet ministres së mbrojtjes Sllavjanka Petrovska dhe ministrit të mbrojtjes së Republikës së Kosovës Armaned Mehaj gjatë vizitës së ministres Petrovska para disa javëve që zhvilloi në Kosovë. Bashkëpunimi përfshinë disa fusha, duke përfshirë këtu menaxhimin e krizave, ballafaqimin me dezinformata, politika e mbrojtjes dhe e sigurisë, procesin e planifikimit, programimi, buxhetimi dhe realizimi, trajnimi mjekësor dhe shkollimi ushtarak.

Me intenzitet të njejtë dhe me projekte të përbashkëta fuqizohet dhe thellohet bashkëpunimi edhe me vendet tjera të rajonit, ku afirmohet edhe zhvillimi i vlerave të përbashkëta demokratike që trasojnë rrugën drejt integritetit të merituar të vendeve në fjalë në Bashkimin Europian.

DREJT KËTËJ NUMRI

„Orce Nikollov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Qëndrimet e plasuar nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqësojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministrisë së Mbrojtjes

PARAQIT KORRUPSIONIN
0800 50030

TË NDERUAR Pjesëtarë të Armatës dhe të Punësuar në MM,

Redaksia e revistës „Mbuvoja“ ju inkurajon të dërgoni shkrime rreth aktiviteteve më të rëndësishme në kuadër të njësisë suaj organizative. Shkrimet e juaja, informatat, apo reportazhet me fotografitë përkatëse, mund të na i dërgoni në adresat vijuese:

zanet.ristovska@mod.gov.mk, kristina.ilievska@mod.gov.mk, stit@mod.gov.mk

Të nderuar lexues,

Muzeu ushtarak ofron mundësinë që secili qytetar që posedon ndonjë mjet me vlerë muzeale, të njejtin t'a bashkangjitë në kuadër të mjeteve të tjera muzeale në kuadër të Muzeut Ushtarak. Rreth procedurës së shkurtër dhe të thjeshtë të dorëzimit të eksponatit muzeal në Muzeun Ushtarak, mund të informoheni në ueb faqen e Ministrisë së Mbrojtjes, në pjesën “Muzeu Ushtarak” – “Dhuro eksponate muzeale”.

Ministria gjatë vendosjes se eksponateve do të shënojë emrin e personit që e ka dhuruar eksponatin. Bëhuni pjesë e historisë së Maqedonisë. Dhuroni eksponate muzeale në Muzeun Ushtarak dhe kontribuoni për historinë e vendit tonë.

Kontakt telefoni: 02/3118-421
voenmuzej@mod.gov.mk

Stabiliteti i Ballkanit Perëndimor është prioritet kyç

Ministria e Mbrojtjes Sllavjanka Petrovska zhvilloi vizitë zyrtare në Republikën e Kosovës, ku zhvilloi takim me ministrin e mbrojtjes së Republikës së Kosovës, Armend Mehaj. Në këtë takim u konstatua se stabiliteti i Ballkanit Perëndimor është prioritet kyç për Republikën e Maqedonisë së Veriut dhe për Republikën e Kosovës, ndërsa bashkëpunimi i fuqishëm në fushën e mbrojtjes është njëra ndër mënyrat se sit ë fuqizohet paqja dhe stabiliteti në këtë pjesë të Europës, “Maqedonia e Veriut si vend anëtar i NATO-s është seriozisht e përkushtuar në fuqizimin e stabilitetit dhe sigurisë rajonale. Ky është parakusht që vendet tona të

vazhdojnë të zhvillojnë sidomos sot kur kemi realitet të ri gjeopolitik ku është e trazuar siguria disa dekadëshe e kontinentit evropian”, tha ministria Petrovska në këtë takim. Në kontekst të fuqizimit të stabilitetit dhe sigurisë rajonale, ministria Petrovska e informoi kolegun e saj nga Republika e Kosovës se Maqedonia e Veriut mbetet e përkushtuar ndaj kontributit në misionin e KFOR-it. Ministrat u dakorduan të punojnë në thellimin e bashkëpunimit në fushën e menaxhimit të krizave gjatë fatkeqësive natyrore dhe katastrofave. Sa u përket sfidave gjeopolitike, në këtë takim u dënua invazioni rus ndaj Ukrainës, për të cilin ministria

Petrovska theksoi se nuk ka vend në Evropën e shekullit XXI. Ministri Mehaj u falenderua për çiltërsinë dhe përkushtimin e Maqedonisë së Veriut në zhvillimin e marrëdhënieve bilaterale dhe për inkuadrimitin në kuadër të nismave rajonale të cilat janë të rëndësishme për ruajtjen e sigurisë dhe stabilitetit rajonal. Ai shprehu mirënjohje edhe për pjesëmarrjen e pjesëtarëve të Armatës në kuadër të misionit të KFOR-it. Dy ministrat e nënshkruan edhe Memorandumin për Bashkëpunim, si vazhdimësi e bashkëpunimit të vendosur në fushën e mbrojtjes me Memorandumin e vitit 2010. Ky bashkëpunim përfshinë disa fusha si ballafaqim me dezinformatat, politikën e sigurisë dhe mbrojtjes procesin e planifikimit programimit dhe buxhetimit. Ministria Petrovska mes tjerash u takua edhe me gjeneralin e brigadave Luka Piperini, të cilit i shprehi mirënjohje për mbështetjen logjistike të komandës dhe të armatës italiane në kontingjentin e të cilës gjenden edhe pjesëtarët e ARMV-së që për momentin përfshinë një numër prej 74 pjesëtarë..

Vizitë e pjesëtarëve të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut në kuadër të misionit të KFOR-it

Ministria e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska ngjatë vizitës së saj në Republikën e Kosovës, i vizitoi edhe pjesëtarët e Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut, të vendosur në komandën rajonale Perëndim të KFOR-it në Pejë. “Republika e Maqedonisë së Veriut deri para disa vitesh ishte vend i cili kërkonte ndihmë nga të tjerët. Tashmë ne ofrojmë ndihmë dhe këtë e bëjmë me shumë sukses. Kështu do të vazhdojmë edhe në të ardhmen, sepse në këtë mënyrë investojmë në stabilitet dhe në siguri në rajon dhe në Evropë, e me këtë ndihmojmë veten tonë”, u tha ministria Petrovska pjesëtarëve të kontingjentit të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut. Në takimin joformal me ushtarët e kontingjentit nga Maqedonia e Veriut, ministria shprehu kënaqësinë e saj personale për të gjitha lëvdatat për kontingjentin e Maqedonisë së Veriut në kuadër të këtij misioni.

„Këto fjalë pozitive më bëjnë të ndihem krenare dhe paraqesin obligim që si ministre e mbrojtjes të siguroj kushte edhe më të mira për punë. Jemi duke blerë pajisje, por investimi më i madh

që mund të bëjmë është investimi në ju, në resurset njerëzore”, tha ministria. Ajo njëherit theksoi se pikërisht me pjesëmarrjen në këtë mision të Aleancës, Maqedonia e Veriut tregon vendin e saj të vërtetë në rajon, si shtyllë e paqes dhe e sigurisë, dy qjera pa të cilat nuk mund të kemi prosperitet për të gjithë qytetarët e Ballkanit Perëndimor. Në Pejë, ministria Petrovska u prit nga ana e përfaqësuesit më të vjetër kombëtar të kontingjentit të Maqedonisë, nënkoloneli Dragan Kuzmanovski i cili tha se të gjithë pjesëtarët e Armatës janë të përkushtuar në realizimin e detyrave të tyre dhe se sakrificat e tyre, larg familjeve

të tyre, kontribuon për nivelin e lartë të kredibilitetit dhe respektit që ka Armata te aleatët tanë të NATO-s. Gatishmëria dhe shkathtësitë e pjesëtarëve të Armatës në Pejë u vërtetuan edhe nga ana e komandantit të kësaj komande rajonale, koloneli Marko Javarone, i cili theksoi se të gjithë pjesëtarët e Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut të vendosur në këtë komandë kanë treguar nivel të lartë të shkathtësive dhe ndërveprimi me pjesëtarët e armatave tjera anëtare të NATO-s. Maqedonia e Veriut tashmë për 15 vite me rradhë ofron mbështetje logjistike pranë misionit të KFOR-it në Kosovë ndërsa nga viti 2020 kontribuon edhe me anë të pjesëtarëve të saj, pranë komandës së misionit, Komanda Rajonale Perëndim. Momentalisht, si pjesë e KFOR-it janë 74 pjesëtarë të Armatës, ndërsa vijon edhe përgatitja për dërgimin e një rotacioni të ri në kuadër të këtij misioni. Me Marrëveshjen Teknike të vitit 2020, mbështetje logjistike për kontingjentin nga Maqedonia, jep edhe Republika e Italisë. NATO misioni i KFOR-it në Republikën e Kosovës numëron mbi 3.700 pjesëtarë nga 28 vende të botës.

Pranim-dorëzim i detyrës së komandantit të Brigadës së Evropës Juglindore

Generali brigadave Evangelos Mitroustikos nga Armata e Greqisë është komandanti i ri i Brigadës së Evropës Juglindore, nikoqir i së cilës është Maqedonia e Veriut deri në vitin 2026. Zëvendësministri Bashkim Hasani mori pjesë në ceremoninë e dorëzimit më 15 prill, nën komandën e gjeneralit Aristeidis Iliopoulos, gjeneralit Evangelos Mitroustikos, i cili tha se kjo brigadë është një sukses për të gjithë rajonin dhe për Maqedoninë e Veriut. „Këta ishin hapat tanë të parë në vendosmërinë tonë për të qenë pjesë e misioneve paqeruajtëse

ndërkombëtare dhe për të kontribuar në ruajtjen e stabilitetit dhe sigurisë në rajon dhe në komunitetin ndërkombëtar. Me themelimin, anëtarëve tanë iu dha mundësia të punonin në një mjedis shumëkombësh ku ata fituan aftësitë dhe aftësitë kryesore që më vonë ua kaluan homologëve të tyre në misione në Irak, Afganistan, Bosnje-Hercegovinë dhe Liban“, theksoi zëvendësministri. Hasani nënvizoi se përkushtimi dhe profesionalizmi i pjesëtarëve të Armatës në kuadër të kësaj Brigade ishte hapi i parë në fitimin e besimit të lartë të cilën sot e kanë të gjithë anëtarët dhe partnerët e NATO-s të pjesëtarët e Armatës. Ai gjithashtu shtoi se Brigada u shëndrrua në një simbol të bashkimit dhe bashkëpunimit në rajonin tonë dhe për këtë është jashtëzakonisht e rëndësishme që vendet të vazhdojnë së bashku të kontribuojnë në stabilitetin rajonal. Zëvendësministri ju falenderua komandantit të deri tanishëm të

Brigadës, gjeneralit Iliopoulos për kontributin e tij në familjen e SEEBRIG-ut, ndërsa komandantit të posa emëruar, gjeneralit Mitrucikos i dëshiroi mirëseardhje në Maqedoninë e Veriut duke i shprehur bindjen se në Ministrinë e Mbrojtjes do të gjejë një partner të vërtetë. Komandanti i posa emëruar Mitrucikos në fjalën e tij tha se për të paraqet nder të udhëheq Brigadën e Evropës Juglindore gjatë periudhës së ardhshme dhe se do të punojë me përkushtim në realizimin e detyrave të SEEBRIG-ut, „Brigada e Evropës Juglindore është e përqëndruar kundrejt kontributit të saj ndaj sigurisë rajonale, stabilitetit dhe zhvillimit të marrëdhënieve ndërfqinjësore ndërmjet vendeve – anëtare“, tha gjenerali Mitrucikos. Komandanti i deritanishëm, gjenerali Iliopoulos theksoi se për të është nder i madh dhe kënaqësi që ka komanduar me „forcat multilaterale që i ofron vendet e rajonit duke promovuar paqe dhe stabilitet“.

Bisedime bilaterale ndërmjet Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe NATO-s

Më 12 prill në Klubin e Deputetëve filluan bisedimet dy ditore bilaterale ndërmjet Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe NATO-s të cilat zhvillohen në kuadër të procesit të NATO-s për procesin e planifikimit të mbrojtjes. Në fillim të bisedimeve u drejtuan shefi i SHP, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurchinovski, sekretari shtetëror në Ministrinë e Mbrojtjes, Dragan Nikoliq si dhe ndihmës drejtori i planifikimit të mbrojtjes dhe politikës në NATO, Trent Mekbein. Sekretari shtetëror Nikoliq i hapi bisedimet dhe së pari shprehi kënaqësinë për progresin e vazhdueshëm dhe për kontributin e dyanshëm në procesin e reformave në fushën e mbrojtjes dhe në zhvillimin e kapaciteteve të mbrojtjes. Sekretari shtetëror Nikoliq theksoi se për shkak të situatës aktuale të sigurisë në Europë, nevoja për investim në fushën e mbrojtjes dhe sigurisë është më e dukshme se kurdoherë tjetër. „Fokusi ynë ka të bëjë me realizimin e projekteve për modernizim dhe pajisshmëri

të forcave të armatosura. Republika e Maqedonisë së Veriut mbetet e përqëndruar për t'i realizuar investimet e premtuara në mbrojtje. Sivjet buxheti për mbrojtjen është 1.77%, 30% prej mjeteve janë dedikuar për modernizim dhe pajisshmëri dhe deri në vitin 2024, presim realizim në përputhje me planet, ku buxheti për mbrojtjen të arrijë deri në 2% e PBV-së. Nevojitet që të investojmë në mënyrë të vazhdueshme në kapacitetet tona dhe të ndërtojmë shkathtësi për mbrojtje“, tha Nikoliq. Gjenerali Gjurchinovski e theksoi vlerësimin e parë të suksesshëm të Batalionit të Lehtë Këmbësorik me vlerësimin “Shkathtësi luftarakë

për realizimin e misionit”, në përputhje me standardet më të larta të NATO-s. Ai theksoi se nevojitet të vazhdohet me investime në modernizimin dhe pajisshmërinë e Armatës, por edhe në fushën e trajnimit, me qëllim që njësitë e deklaruara të jenë sa më të përgatitura. Ndihmës drejtori për planifikimin e mbrojtjes dhe politikës në NATO, Trent Mekbein në fjalën e tij tha se në këto kohëra të brishta është jashtëzakonisht e rëndësishme që të investohet në kuadër të kapaciteteve të mbrojtjes dhe shtoi se Republika e Maqedonisë së Veriut seriozisht është e përkushtuar në këtë pikëpamje. Bisedimet bilaterale janë aktivitet i rregullt vjetor në kuadër të NATO procesit të planifikimit të mbrojtjes. Diskutimet ndërmjet ekipeve të ekspertëve të Maqedonisë së Veriut dhe të NATO-s, zhvillohen në gjashtë fusha të ndryshme, përmes së cilave evaluon statusin e reformave në fushën e mbrojtjes, përparimin në zhvillimin e shkathtësive të mbrojtjes dhe në kuadër të planeve vijuese.

Mbledhje rajonale për mekanizmat e barazisë gjinore në kuadër të forcave të armatosura të Ballkanit Perëndimorë

Zëvendës ministri i mbrojtjes, Bashkim Hasani mbajti fjalim në hapjen e mbledhjes së 14 rajonale për mekanizmat e barazisë gjinore në kuadër të forcave të armatosura të Ballkanit Perëndimorë nën patronazhin e UNDP SEESAC. Hasani në fjalën e tij hyrëse theksoi se kjo mbledhje rajonale është dëshmi e vullnetit të përbashkët dhe e përkushtimit të ministrivë të mbrojtjes së Malit të Zi, Serbisë, Bosnje e Hercegovinës dhe Maqedonisë së Veriut për avancimin e mëtejshëm të perspektivës gjinore në kuadër të forcave të armatosura. „Jemi duke u fokusuar në integrim më të fuqishëm gjinor në kuadër të sektorit të

sigurisë, në mënyrë që së bashku t'i vazhdojmë ndryshimet dhe më e rëndësishme është që të ecim përpara në një aksion të përbashkët. Sot, pas 10 viteve me nisma të suksesshme dhe me aktivitete në kuadër të këtij projekti, lirisht mund të lavdërohem me rezultatet e arritura në shumë segmente. Këtë e dëshmoi edhe studimi i dytë rajonal me të cilin e matëm përparimin drejt një pozite më të barabartë të grave në ministrinë dhe në armatat e Maqedonisë së Veriut, Bosnje e Hercegovinës, Serbisë dhe Malit të Zi“, tha Hasani. Zëvendësministri shtoi se vetëdija e lartë gjinore të të punësuarit mes tjerash është edhe falë mbështetjes së UNDP SEESAC dhe realizimi i aktiviteteve të planifikuara. Hasani e potencon përfaqësimin e dukshëm të grave në kuadër të Armatës, përqindja e të cilave gjatë 10 viteve të fundit është dyfishuar, gjegjësisht tashmë ajo është 10,15%, ku përqindja e grave oficere tashmë është 16,54%, ndërsa gratë në pozicionet

udhëheqëse në Ministrinë e Mbrojtjes është 39%. „Në drejtim të përbushjes së kushteve për vendosjen e grave në pozicionet komanduese, Ministria e Mbrojtjes siguroi shkollime të larta për gratë oficere nga Armata në Shkollën për Mbrojtje Nacionale dhe 7 gra oficere në kuadër të Akademisë Komanduese të Shtabia. Por, megjithatë nuk ndalem këtu. Kemi vënë qëllime edhe më të larta përmes zbatimit të agjendës globale për “Gratë, paqen dhe sigurinë” të cilat janë të përfshira në kuadër të planin e dytë aksional kombëtar“, tha Hasani. Në hapjen e mbledhjes së 14 rajonale u drejtuan edhe ambasadori i Sllovakisë në Republikën e Maqedonisë së Veriut Henrik Markush, si dhe udhëheqësjja e UNDP SEESAC, Bojana Balon. Në këtë mbledhje dy ditore morën pjesë edhe përfaqësues të ministrivë të mbrojtjes dhe forcave të armatosura të Bosnje Hercegovinës, Serbisë, Malit të Zi dhe të vendit tonë.

Zgjimi gjeopolitik i Evropës

Si përgjigje ndaj pushtimit rus të Ukrainës, BE-ja ka zbatuar një paketë të tërë masash, duke përfshirë sanksione të rënda ekonomike dhe aktivizimin e Fondit Evropian për Armatosjen e Ukrainës. Pushtimi rus i Ukrainës ndezi një zgjim gjeopolitik në Evropë. Lufta do të riformësojë përgjithmonë arkitekturën e sigurisë së Evropës dhe BE-ja do të marrë të gjitha masat për të rimarrë kontrollin mbi të ardhmen e saj politike, strategjike dhe energjetike. Samiti i Versajës, i mbajtur në mars të këtij viti, u fokusua në pavarësinë energjetike evropiane dhe mbrojtjen evropiane. Pushtimi rus i Ukrainës e ka detyruar BE-në të adresojë sfidat e ndërlydhura të sigurisë dhe ekonomike, duke përdorur një kombinim të mjeteve gjeopolitike dhe gjeoekonomike. Në një kohë të shkurtër, BE-ja miratoi një paketë masash dhe sanksionesh

Në dekadat e fundit, demokracitë perëndimore kanë besuar gjithnjë e më shumë se konflikti i armatosur dhe lufta kanë më pak gjasa të ndodhin në shekullin e XXI. Megjithatë, përvoja e fundit me konfliktin ruso-ukrainas na jep mjaft argumente se agresioni rus nuk është një iluzion, por një shenjë se një kapitull i ri në histori po hapet. Mund të themi lirisht se Evropa është në prag të luftës dhe konflikti ushtarak nuk është i pamundur

të rënda, me pasoja që ka të ngjarë të ndjehen në vendet anëtare, por do të kontribuojnë në kolapsin e ekonomisë ruse. Sanksionet synojnë transferimet e teknologjisë, bankat ruse dhe asetet ruse, dhe Rusia është përballur me izolim të paprecedentë sepse ishte paketa më e ashpër e sanksioneve që Bashkimi ka vendosur ndonjëherë. Sanksionet pasuan, duke përfshirë kufizimin e Rusisë nga tregtia me dollarë, euro, paund dhe jen si pjesë e ekonomisë globale

dhe ndalimin e aftësisë së saj për të financuar dhe avancuar ushtrinë ruse dhe sanksionimin e bankës së dytë më të madhe të Rusisë. Ministrat e Jashtëm të shteteve baltike kanë kërkuar që Rusia të shkëputet nga SWIFT, ndërmjetësi global për transaksionet financiare të bankave. Menjëherë më pas, u njoftua se bankat kryesore ruse do të hiqen nga SWIFT, por me akses të kufizuar për të siguruar aftësi të vazhdueshme për të paguar për dërgesat e gazit.

SHBA prezanton kontrollin e eksportit, sanksion i ri i fokusuar në kufizimin e aksesit të Rusisë në komponentë, harduer dhe softuer të teknologjisë së lartë të krijuar me çdo pjesë ose pronë intelektuale të Shteteve të Bashkuara. Sanksioni kërkon që çdo person ose kompani që dëshiron të shesë teknologji, gjysmëpërçues, softuer enkriptimi, lazer ose sensorë në Rusi, të aplikojë për licencë. Sanksionet zbatohen për individët dhe kompanitë. Fokusi i sanksionit është në industrinë e ndërtimit të anijeve, hapësirës ajrore dhe të mbrojtjes. Efekti konsiderohet i dyfishtë: ndalimi i eksportit të programeve të enkriptimit, dmth. çdo softuer i prodhuar me një program enkriptimi që përmban kodin amerikan do të ndalohej, duke krijuar një efekt të menjëhershëm të mospasjes së përditësimeve të softuerit dhe rregullimit të dobësive të sigurisë. Ndalimi i harduerit konsiderohet të ketë një efekt që rritet me kalimin e kohës, pasi të gjithë komponentët e dëmtuar nuk do të mund të zëvendësohen dhe nuk do të jenë të mundura blerjet e reja, gjë që do të shkaktojë degradim gradual. Më 27 shkurt, BE njoftoi se po mbyllte hapësirën e saj ajrore për linjat ajrore ruse. Trendi i sanksioneve do të intensifikohet në periudhën e ardhshme, pasi një sërë kompanish evropiane të gazit dhe naftës, përfshirë "British Petroleum", "Shell" dhe "Equinor", po tërheqin investimet e tyre ruse, duke goditur Kremlinin aty ku mund të dëmtojnë më shumë, dhe kjo është sektori energjetika i tij. Me këto masa gjeopolitike, BE-ja tregon se është e gatshme të paguajë çmimin e lartë të energjisë. Më 28 shkurt, në përgjigje të pushtimit rus, BE miratoi masa të reja që përfshinin ndalimin e transaksioneve me bankën qendrore të Rusisë dhe një paketë mbështetëse prej 500 milionë eurosh për financimin, pajisjet dhe furnizimet për forcat e armatosura të Ukrainës. BE-ja ka miratuar pezullimin e transmetuesit të BE-së Sputnik dhe Russia Today deri në fund të agresionit kundër Ukrainës dhe derisa Federata Ruse dhe mediat e lidhura me të të kenë pushuar së kryeri dezinformim dhe manipulim informacioni kundër BE-së dhe shteteve të saj anëtare. Më 9 mars, në përgjigje të 'përfshirjes së Bjellorusisë në agresionin e pajustificuar ushtarak të Rusisë kundër Ukrainës, Këshilli i BE-së miratoi masa

Që kur Rusia filloi të kërcënonte se do të pushtonte Ukrainën, aleatëve perëndimorë u është dashur të përballen me një dilemë të vjetër - si t'i kundërvihen një fuqie bërthamore si Rusia pa rrezikuar një luftë bërthamore

shtesë që synojnë sektorin financiar të Bjellorusisë. Këto përfshijnë një kufizim SWIFT për tre banka bjelloruse, një ndalim të transaksioneve me Bankën Qendrore të Bjellorusisë, një ndalim për ofrimin e shërbimeve për subjektet shtetërore bjelloruse në pikat tregtare të BE-së, një kufizim të rëndësishëm në hyrjet financiare bjelloruse në BE dhe një ndalim në kartëmonedha në euro. Për më tepër, Këshilli prezantoi masa shtesë kufizuese në lidhje me eksportin e mallrave për lundrimin detar dhe teknologjinë e radiokomunikacionit

në Rusi. I njëjti muaj u pasua nga një paketë e re sanksionesh ekonomike dhe individuale kundër Rusisë që përfshinte ndalimin e transaksioneve me ndërmarrje të caktuara shtetërore, investime të reja në sektorin energjetik të Rusisë, kufizime më të rrepta të eksportit për mallrat me përdorim të dyfishtë dhe mallra dhe teknologji që mund të kontribuojë në avancimin e sektorit rus të mbrojtjes dhe sigurisë. BE gjithashtu vendosi edhe kufizime tregtare ndaj hekurit, çelikut dhe mallërave luksoze.

Brenda, BE-ja ka filluar të reduktojë sfidat që prekin drejtpërdrejt vendet evropiane. Politikëbërësit në Bruksel kanë aktivizuar Direktivën e Mbrojtjes së Përkohshme, të hartuar në vitin 2001, e cila nuk është përdorur kurrë më parë. Ky mekanizëm emergjent siguron mbrojtje për një numër të madh refugjatësh ukrainas, duke përfshirë të drejtën e qëndrimit, si dhe aksesin në tregun e punës, kujdesin mjekësor dhe arsimin. Për të mbështetur drejtpërdrejt popullin e Ukrainës, BE-ja ka njoftuar gjithashtu një paketë të rëndësishme ndihme humanitare dhe financiare. Me fillimin e Fondit Evropian të Paqes (një nismë e shpallur operacionale në korrik 2021 për të mbushur boshllëqet financiare në Politikën e Përbashkët të Sigurisë dhe Mbrojtjes të BE-së dhe mbështetjen dypalëshe të vendeve partnere në fushën e mbrojtjes), BE-ja e ka vendosur veten si një aktori kryesor i sigurisë në këtë mjedis të ri gjeopolitik. Ky instrument do të sigurojë 500 milionë euro për pajisjen e Ukrainës me armë. Kthesa më dramatike në politikën e saj të mbrojtjes u bë nga Gjermania, me shpalljen e një fondi të posaçëm prej 100 miliardë eurosh për shpenzimet e mbrojtjes në katër vitet e ardhshme dhe një angazhim të vazhdueshëm për më shumë se dy për qind të shpenzimeve vjetore të mbrojtjes. Përveç Gjermanisë, Suedia ka njoftuar se do të rrisë shpenzimet e mbrojtjes, ndërsa Rumania dhe Letonia synojnë të rrisin shpenzimet e mbrojtjes në 2.5% të BPV-së së tyre. Polonia njoftoi gjithashtu planet për të rritur shpenzimet e mbrojtjes në 3% deri në vitin 2023. Danimarka do të rrisë ndjeshëm buxhetin e saj të mbrojtjes dhe do të përpiqet të bëhet e pavarur nga gazi natyror rus në përgjigje të pushtimit rus të Ukrainës dhe gradualisht të rrisë shpenzimet e saj të mbrojtjes në 2% të PBB-së deri në vitin 2033, që është e barabartë me një rritje prej rreth 2.65 miliardë dollarë në vit. shpenzimet e mbrojtjes. Kjo lojë e re gjeopolitike është një politikë e rikthimit të fuqisë së BE-së dhe është një sfidë për t'i mbajtur këto përpjekje të qëndrueshme. Rritja e shpenzimeve të mbrojtjes nga disa shtete anëtare të BE-së është një pikënisje e rëndësishme, por këto përpjekje duhet të përkthehen në koordinim në mbarë BE-në. Përdorimi i koordinuar i Fondit Evropian të Mbrojtjes dhe programit evropian të huamarrjes për financimin

e mbrojtjes, i ngjashëm me përpjekjet për të zbutur efektet e pandemisë, do t'i mundësojë BE-së të përparojë kundër kërcënimeve konvencionale dhe hibride. Në rast të destabilizimit

shumëkombëshe të reagimit të shpejtë ushtarak të krijuar në vitin 2003, njësi që nuk janë përdorur kurrë më parë. Që e gjithë kjo të jetë e qëndrueshme, BE-ja duhet të ndryshojë politikën e saj

të shteteve baltike ose vendeve anëtare veriore nga Rusia, forcimi i qëndrueshmërisë është një kusht kyç për ndërtimin e kapaciteteve për të përballuar sfidat e ardhshme. Megjithatë, për t'u bërë një aktor gjeopolitik, BE-ja duhet të vendosë strukturën tashmë të krijuar të sigurisë, pra nenin 44 të Traktatit për Bashkimin Evropian, përmes të cilit BE-ja delegon detyrën e sigurisë tek një grup vendesh që dëshirojnë dhe mund të veprojnë në fushën e sigurisë dhe mbrojtjes. Për këtë qëllim, NATO dhe vendet partnere mund të gjejnë mbështetje në grupet luftarake të BE-së, njësi

ndaj vendeve të Ballkanit. Bisedimet e anëtarësimit në BE me këto vende kanë ngecur, duke i shtyrë ato të kërkojnë partneritete jashtë BE-së, veçanërisht me Kinën, Turqinë dhe Rusinë. Vendet e tjera jo anëtare të BE-së kanë frikë se mos bien viktimë e agresionit rus dhe kërcënimi që vjen nga ndikimi rus duhet të forcojë bashkëpunimin dhe politikën e sigurisë midis BE-së dhe vendeve candidate. Lufta në Ukrainë do ta detyrojë BE-në të diversifikojë burimet e saj të energjisë dhe politikëbërësit do të duhet të përgatisin popullatën për çmime më të larta të energjisë përpara se të ndjejnë

efektet e sanksioneve. Për momentin, burimet e rinovueshme të energjisë ende nuk mund të plotësojnë kërkesat e vendeve evropiane, kështu që është e mundur kthimi i qymyrit, i cili do të shkaktojë pasoja negative klimatike. Nevojitet një vullnet i qëndrueshëm politik për të forcuar mbrojtjen e Evropës dhe që përpjekjet e BE-së për mbrojtjen të jenë të qëndrueshme. Pas zhvillimeve në Ukrainë, disa anëtarë të BE-së kanë marrë një qasje shumë më realiste në konsultimin me partnerët e Evropës Lindore dhe kanë shprehur gatishmërinë për ndryshime afatgjata në rolin e tyre në mbrojtjen evropiane. Kujdesi ndaj një numri të madh të refugjatëve nga vendet anëtare të Evropës Lindore tregon një ndryshim në trajtimin e mëparshëm të emigrantëve nga lufta civile siriane. BE-ja është e vetëdijshme se nuk duhet t'i lejojë vetes mungesë koordinimi, madje edhe vendet që tradicionalisht kanë qenë të kujdesshme në lidhje me bashkëpunimin e mbrojtjes nëpërmjet BE-së tashmë po rishikojnë pozicionin e tyre. Me kusht që vendet anëtare të BE-së të bien dakord për investime të mëdha në mbrojtjen e BE-së, koordinimi i përpjekjeve të ndërlydhjes do të pasojë, duke siguruar përputhshmërinë me NATO-n. Projekti i Lëvizshmërisë Ushtarake, i quajtur "Bashkëpunimi i Përhershëm i Strukturuar për Sigurinë dhe Mbrojtjen e BE-së (PESCO)", përkufizohet si një platformë strategjike që do të sigurojë vendosjen e shpejtë të personelit dhe pajisjeve ushtarake në të gjithë BE-në me hekurudhë, tokë, ajër, ose nga deti. Më 21 mars, ministrat e mbrojtjes dhe të jashtëm të BE-së miratuan një strategji për të forcuar ndikimin ushtarak duke ngritur një forcë të reagimit të shpejtë prej 5000 trupash, e cila do të vendoset shpejt në kohë krize. Në të njëjtën kohë, BE-ja e ka bërë të qartë se i konsideron këto përpjekje si plotësuese të NATO-s dhe nuk ka ndërmend të konkurrojë me Aleancën ushtarake. Gjermania është e gatshme të sigurojë thelbin e Forcës së re të Reagimit të Shpejtë të BE-së deri në vitin 2025. Agresioni ushtarak i Rusisë kundër Ukrainës ka prishur paqen në Evropë dhe ka shkatërrime të mëdha njerëzore. Kjo luftë përforcon arsyen e ekzistencës së BE-së si një projekt paqeje. Pas 24 shkurtit, askush nuk do të thotë dot se logoja e themelimit të BE-së, "Kurrë

më" është e vjetëruar. Ngjarjet pas 24 shkurtit janë një arsye shtesë pse 27 shtetet anëtare të BE-së, të ndara dhe të ngadalta në vendimmarrje në Bruksel, sot treguan një vendosmëri kaq të jashtëzakonshme, veçanërisht në lidhje me vendimet e politikës së jashtme dhe të mbrojtjes. Në krye të axhendës është një mbrojtje e fortë territoriale, jo vetëm në anëtarët e NATO-s, por edhe në vende ushtarakisht neutrale si Finlanda dhe Suedia. Asnjë prej këtyre anëtarëve nordikë të BE-së nuk është në NATO, megjithëse të dy punojnë ngushtë me Aleancën. Megjithatë, mbështetja në rritje e publikut për anëtarësimin në NATO është e dukshme. Polonia dhe Hungaria, të cilat deri më tani kanë refuzuar të pranojnë refugjatë, kanë hapur papritmas pikat e tyre kufitare. Sipas OKB-së, në Evropë pritet një

fluks prej 5 milionë refugjatësh. Një takim i liderëve të BE-së dhe G-7 u mbajt gjithashtu në samitin e NATO-s në Bruksel më 24 mars. Pavarësisht agresionit të vazhdueshëm të Rusisë kundër Ukrainës, NATO ka vendosur të forcojë mbrojtjen e saj në Evropë. Udhëheqësit e NATO-s pajtohen se duhet të përballen me realitetin e ri të sigurisë në planin afatgjatë, me kërcënimin më të madh për sigurinë euroatlantike në dekada. U ra dakord për të rritur pajisjet, furnizimet, forcimin e mbrojtjes kibernetike, forcat detare dhe tokësore, forcimin e mbrojtjes së integruar ajrore dhe raketore. Pushtimi i Rusisë afron Shtetet e Bashkuara dhe Evropën, zvogëlon ndarjet e brendshme në BE dhe e bën të qartë se NATO është garantuesi i paqes evropiane.

Dr. Nenad Taneski

Sivjet, kur shënojmë 30 vjetorin e formimit të mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë, ia vlen të kujtojmë fillimet, fillimet e sistemit mbrojtës të Maqedonisë. Në fakt, pavarësia e Republikës së Maqedonisë (RM) në vitin 1991 nuk do të kishte përfunduar plotësisht nëse udhëheqja shtetërore maqedonase nuk do të kishte ndërmarrë hapa vendimtarë drejt ndërtimit të një sistemi mbrojtës për të mbrojtur sovranitetin dhe integritetin e territorit dhe popullatës me sistemin e vet. forcat e armatosura. Prandaj, ndërtimi i sistemit të mbrojtjes kombëtare të Republikës së Maqedonisë dhe formimi i Forcave të Armatosura të Maqedonisë në formën e Armatës së Republikës së Maqedonisë (ARM) në vitin 1992, si një nga atributet më të rëndësishme të shtetësisë, ishte përfundimi i procesit të pavarësisë. Tre dekadat e kaluara nga formimi i Armatës, nga pikëpamja historike, në jubileun e tridhjetë vjetorit të formimit të saj dhe ndërtimit të një sistemi të pavarur mbrojtës maqedonase, meritojnë vëmendje të veçantë. Përpyekjet fillestare të Republikës së Maqedonisë ishin që në mënyrë të pavarur të ndërtojë sistemin e saj të mbrojtjes dhe strategjinë e mbrojtjes, dhe ARM-ja të përmirësojë, pajis dhe trajnojë për t'iu përgjigjur të gjitha llojeve të kërcënimeve dhe rreziqeve për sigurinë dhe integritetin territorial të vendit. Në këtë dhe në numrin e radhës të revistës "Mburoja" do të rikujtojmë kompleksitetin, dinamizmin dhe specifikën e kushteve në të cilat u hodhën themelet e mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë, zhvillimi i saj dhe ndërtimi i sistemit të mbrojtjes dhe sigurisë së Republikës së Maqedonisë, rolin e saj në konfliktin e vitit 2001, si dhe kontributin e saj të madh në përpyekjet e Republikës së Maqedonisë në procesin e integritimeve euroatlantike.

Jubileu tridhjetëvjeçar i formimit të mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë Nga idea deri te ndërtimi i sistemit mbrojtës

Mbrojtja territoriale përgatitet për një rol të ri

Si zgjidhje për rrezikun e sigurisë nga largimi i objekteve kufitare të APJ-së, presidenti Kiro Gligorov urdhëroi komandantin e Shtabit Republikan të Forcave të Armatosura të Maqedonisë, gjeneralin Tomislav Trajčevski, që të fillojë përgatitjet për thirrjen e njësisë MT për t'u angazhuar në shërbimin kufitar. Problemi më i madh për këtë aktivitet ishte pamundësia e MT për të hyrë në magazina me armë dhe pajisje, por problemi u zgjidh përkohësisht me armët e policisë maqedonase. Për shkak të konfliktit ushtarak, APJ iu nënshtrua një riorganizimi të madh në fund të vitit 1991, i cili themeloi katër rrethe ushtarake në territorin e Jugosllavisë, pa Slloveninë dhe pjesën më të madhe të Kroacisë. Është e rëndësishme për Republikën e Maqedonisë që Zona e Tretë Ushtarake, e cila më parë ishte më e madhja në sipërfaqe dhe ushtarakisht më e fuqishme (Maqedonia, Kosova, Mali i Zi dhe Serbia jugore), të reduktohet rreptësisht në territorin e Republikës së Maqedonisë. Kjo konfirmoi synimin e Beogradit që APJ të tërhiqej nga Republika e Maqedonisë dhe që njësitë e saj në Kosovë, Mal të Zi dhe Serbinë Jugore t'i nënshtrohen

menjëherë strukturore komandave të tjera jashtë territorit të Republikës së Maqedonisë. Në të njëjtën kohë, në janar 1992, komandantët e Qarkut të Tretë u shkarkuan. Gjenerali Nikola Uzelac mbërrin në Shkup për të zëvendësuar gjeneralin Milutin Kukanjac. Në takim me presidentin Kiro Gligorov, ai shprehu gatishmërinë për të diskutuar për tërheqjen e APJ-së nga Republika e Maqedonisë. Lidhur me kushtet për tërheqjen e APJ-së, autoritetet maqedonase duhej të negocionin me gjeneralin Blagoja Axhiq, i cili më 9 janar 1992 mori detyrën e ushtruesit të detyrës së SSNO të Jugosllavisë.

Deputetët e Maqedonisë votojnë ligjin e parë të mbrojtjes

Më 14 shkurt 1992, Kuvendi i Republikës së Maqedonisë miratoi Ligjin e parë për mbrojtjen. Një nga parakushtet për formimin e ARM-së ishte tërheqja e APJ-së dhe shmangia e një konflikti që mund të shndërrohej në një konflikt të madh ushtarak. Gjatë shkurtit 1992, APJ rriti frekuencën e lëvizjes së autokolonave dhe trenave hekurudhore, kazemat u boshatisën shpejt, depot dhe objektet ushtarake u zhveshën dhe të gjitha pajisjet dhe makineritë u transportuan në

mit të Armatës së Maqedonisë emit të mbrojtjes nacionale (3)

veri. Kjo ishte një periudhë shumë dramatike për Maqedoninë për shkak të paparashikueshmërisë së vendimeve të kryesisë së APJ-së. Për më tepër, në ato ditë dhe javë, njësitë u urdhëruan të hidhnin në erë kazermat dhe magazinat. Kështu janë minuar kazerma "Sutjeska" në Tetovë, "Kuzman Josifovski-Pitu" në Gjorçe Petrov, kazerma në Shtip, aeroporti "Petrovec" dhe objekte të

tjera. Në disa raste, në Shkup, Gostivar, Shtip, Strumicë dhe qytete të tjera nëpër Republikën e Maqedonisë, grupe pleqsh që tashmë ishin larguar nga APJ, së bashku me pleqtë maqedonas që ende shërbenin në APJ, me mbështetjen e maqedonasve. Policia dhe qytetarët, ndërmorën veprime përgatitore për ndërhyrje në magazinat ku ndodhej një sasi e madhe mjedesh

Kolona e APJ-së duke u tërhequr nga Republika e Maqedonisë

të shtrenjta ushtarake. Gjithashtu u kapën autokolona të JNA-së për t'i kapur dhe për t'i strehuar në vende të sigurta. Në një rast të tillë, më 10 shkurt 1992, pjesëtarët e policisë sabotuan dhe bastisën një depo ushtarake në Vizbegovë, duke sekuestruar armë, pajisje dhe automjete. Gjatë kësaj periudhe janë evidentuar shumë raste kur oficerët maqedonas para ardhjes së kolonave apo gjatë lëvizjes së tyre nëpër Republikën e Maqedonisë kanë strehuar armë, pajisje dhe automjete ushtarake në vende të sigurta, për t'u përdorur në formimin e ARM-së. Një situatë e tillë e "elektrizon" edhe më shumë gjithë atmosferën në vend dhe e rriti revoltën e qytetarëve maqedonas. Për këtë arsye, për qetësimin e situatës, Presidenti dhe Qeveria e Republikës së Maqedonisë dërguan direktivë deri te të gjitha stacionet policore, njësitë e mbrojtjes rajonale dhe këshillat komunalë, me të cilën ndalohet ndërmarrja e masave të dhunshme ndaj APJ-së, gjegjësisht parandaloni që të mos shkaktohen incidente. Kërkesa për bisedime zyrtare nga pala maqedonase u refuzua nga gjenerali Axhiq për një kohë të gjatë, por më në fund, më 20 shkurt 1992, një delegacion jugosllav arriti në Shkup. Delegacioni përbëhej nga Presidenti i Republikës së Maqedonisë Kiro Gligorov, kryetari i Kuvendit Stojan Andov, kryeministri Nikolla Kljusev, ministri i Mbrojtjes Trajan Gocevski, ministri i Punëve të Brendshme Ljubomir Frckoski, Ministri i Punëve të Jashtme Denko Maleski, komandanti i Forcave të Armatosura të Maqedonisë gjenerali Tomisllav Trajçevski dhe përfaqësues të MPB-së dhe Ministrisë së Mbrojtjes.

Afati i APJ-së për t'u tërhequr nga RM ka qenë që nga 15 prilli 1992

Negociatat u zhvilluan më 21 shkurt në ndërtesën e Kuvendit të Maqedonisë dhe përfunduan në mbrëmje me konkluzione domethënëse: APJ të tërhiqet përfundimisht nga Republika e Maqedonisë deri në afatin, 15 prill 1992, pleqtë që nuk duan të largohen menjëherë. të lëvizin me familjet e tyre, komandat dhe njësitë e APJ-së të marrin me vete gjithçka që u takon dhe që nuk konsiderohet pasuri e luajtshme, të formojnë komisione të përbashkëta nga të gjitha departamentet që do të përgatisin plane të detajuara për transferimin më të shpejtë të pajisjeve, pajisjeve dhe objekteve. Sipas Trajan Gocevskit, negociatat kanë qenë të lodhshme dhe të tensionuara dhe ekipi maqedonas ka insistuar më së shumti që aeroporti në Petrovec të mbetet në funksion të plotë, si porti i vetëm i Republikës së Maqedonisë në botë,

edhe me koston e përdorimit të forcës. Mirëpo, përfaqësuesit maqedonas në negociata u shqetësuan më shumë për të mos pasur viktima dhe shkatërtime dhe zbatuan strategjinë e tërheqjes paqësore të APJ-së. Një strategji e tillë, megjithatë, nuk nënkuptonte heqjen dorë nga gjithçka që posedonte APJ në Republikën e Maqedonisë. Në listën e objekteve dhe pajisjeve që Republika e Maqedonisë dëshironte t'i mbajë, përveç gjithë patundshmërisë, përfshinte: kompleksin e objekteve shëndetësore ushtarake, pajisjet e objekteve kufitare, aeroportet e Petrovecit dhe Ohrit dhe të gjitha pajisjet dhe pajisjet armë e MT maqedonase. Një nga pyetjet në negociata lidhej me statusin e pleqve dhe civilëve që shërbejnë në APJ. Kreu i delegacionit jugosllav, gjenerali Axhiq, përdori termin "zhvendosje e përkohshme e APJ-së nga territori i Republikës së Maqedonisë", të cilin delegacioni jugosllav e theksoi vazhdimisht dhe më vonë u shfrytëzua gjerësisht në mediat serbe. Gjenerali Mitre Arsovski përshkruan se sa dramatike ishte situata, sipas të cilit disa liderë politikë serbë i propozuan gjeneralit Axhiq që të arrestohej gjithë lidershipi politik maqedonas dhe në këtë mënyrë të zgjidhej situata. Arroganca arriti deri aty sa gjatë bisedimeve gjenerali Axhiq kërcënoi se nëse marrëveshja nuk zbatohet në të gjitha pikat dhe nëse ka ofitë edhe një viktimitë nga radhët e APJ-së, do të ketë pasoja të rënda për Republikën e Maqedonisë. Më në fund, me nënshkrimin e Marrëveshjes Gligorov-Axhiq më 21 shkurt 1992, u krijuan kushtet për largim të organizuar dhe legjitim të njërive dhe komandave të APJ-së nga territori maqedonas dhe kjo filloi në ditët në vijim dhe vazhdoi në vazhdimësi deri në fund të shkurtit dhe gjithë marsin 1992. Meqenëse Marrëveshja nuk mund të mbulonte të gjitha aspektet dhe detajet, gjatë tërheqjes së APJ-së u përgatitën disa anekse të Marrëveshjes me detaje në fusha të caktuara. Nga ana maqedonase, Qeveria e Republikës së Maqedonisë, më 25 shkurt 1992, miratoi konkluzione për sjelljen e APJ-së gjatë daljes nga Republika e Maqedonisë, e cila vendosi të vendosë një regjim të lëvizjes së automjeteve ushtarake dhe avionëve në dhe nga territorin e Republikës së Maqedonisë. kanë kontroll të plotë mbi atë që ndodh në terren. Qeveria gjithashtu mori vendim për hyrje të automjeteve dhe avionëve të huaj ushtarakë në territorin e Republikës së Maqedonisë. Arsyeja për këtë ishte se deri atëherë eksporti i materialit ushtarak nga magazinat e APJ-së ishte pa kontrollin e autoriteteve maqedonase. Reagimi i APJ-së ndaj kësaj ishte demonstrim i forcës me transferimin e njërive elitare të parashutës-sabotazhit nga garnizoni

i Nishit në aeroportin e Petrovecit dhe fluturimi i avionëve ushtarakë në fluturim të ulët mbi qytete në Republikën e Maqedonisë.

APJ morri gjithëçka, por jo edhe dëshirën për themelimin e Armatës së Maqedonisë

Informacioni për shpërthimin e kazermës solli paqartësi shtesë në situatën e përgjithshme. Për të mbajtur situatën nën kontroll, nevojiteshin kontakte të përditshme ndërmjet autoriteteve maqedonase dhe përfaqësuesve të Qarkut të Tretë Ushtarak të APJ-së. Gjatë dislokimit, autokolona me kamionë ushtarakë dhe civilë, të drejtuar nga rekrutët dhe pjesëtarët e rezervës së APJ-së, hynin çdo ditë në territorin e Republikës së Maqedonisë deri në magazinat ushtarake, ku ngarkoheshin dhe niseshin për në veri. Në shumë raste, ato pengoheshin nga qytetarë të pakënaqur maqedonas, të cilët nuk lejuan APJ-në të ngarkonte disa asete materiale ose i pengonin ata të dilnin nga kazernat dhe magazinat. I tillë ishte rasti në Ohër, kur u pengua ngarkimi i varkave në flotën e liqenit. Tensionet më të mëdha janë shkaktuar nga zhvendosja e mundshme e pajisjeve nga aeroportet e Petrovecit dhe Ohrit, pajisjet e përmendura tashmë të liqenit në Ohër, pajisjet e radarit dhe nyjet e komunikimit. APJ ka tërhequr një numër të madh të mjeteve materiale dhe teknike, pajisjeve dhe armatimit nga

territori i Republikës së Maqedonisë. Sipas bilancit përfundimtar, këto janë: 350 mjete luftarake (tanke, transportues të blinduar dhe mjete të tjera luftarake), 35 avionë luftarakë dhe shkollorë, 5 helikopterë, 410 copë armë të ndryshme të mbrojtjes ajrore, 284 sisteme raketore artilerie, 1692 raketa, 160 makina inxhinierike, 673 komplete inxhinierike për shpërthim dhe çminim, 1,3 ton eksploziv, 450,000 lloje të ndryshme minash kundër personelit dhe antitank, 223,000 mjete të ndryshme për ABHO, 40,200 mjete të ndryshme komunikimi, 00001 copë të ndryshme, uniforma, takëm, lavanderi, tenda etj.), 130,000 vakte të konservuara ditore, 19.000 copë armë këmbësorie (pushkë, pushkë, mitralozë, granatahedhës të ndryshëm, etj.), 1.800 automjete ushtarake joluftarake, 1.424 motorë pasagjerësh dhe mallrash, 3 varka patrullimi dhe mjete e pajisje të tjera materiale e teknike. (mjete nga punishtet e lëvizshme, pjesë këmbimi, karburant, etj.). Kjo do të thoshte se Forcave të Armatosura të ardhshme të Maqedonisë në vitin 1992 u mbetën me sasi modeste të armatimit dhe pajisjeve, gjegjësisht vetëm ato që i takonin MT të Maqedonisë. Megjithatë, kjo ishte një bazë solide për fillimin e armatës maqedonase, e cila do të marrë të gjitha përgjegjësitë për mbrojtjen dhe paqen e shtetit të ri të pavarur maqedonas. (vazhdon)

Dr. Pavle Arsovski, gjeneral-major

Thyerje flagrante e të drejtës ndërkombëtare

Nga 7 deri në 10 prill 2022 në San Remo të Italisë u mbajt mbledhja pranverore e GAMINGER nismës, mbledhje në të cilën morrën pjesë përfaqësues nga: Kroacia, Belgjika, Çekia, Sllovakia, Gjermania, Sllovenia, Zvicra, Polonia, Hungaria, Italia dhe Maqedonia e Veriut. Qëllimi kryesor i kësaj organizate

mesdhetare është ngritja e rolit të forcave të armatosura të Europës, si pjesë e politikës internacionale të sigurisë së BE-së, NATO-s, dhe OKB-së, ndërsa OORRMV-ja është anëtare e saj që nga 24 shtatori 2017. OORRMV-ja në këtë mbledhje përfaqësohej nga kryetari, dr. Goce Georgiev, ndërsa në qendër të vëmendjes ishin tre tema aktuale: “Ndikimi i pandemisë COVID-19 në jetën e përgjithshme shoqërore në vendet anëtare të GAMINGER nismës”; “Nisma GAMINGER- misionet dhe planifikimi strategjik”; “Mendim rreth së ardhmes” dhe “Si të ballafaqohemi me vendet agresore që nuk e respektojnë të drejtën ndërkombëtare”. Në kontekst të temave të lartpërmendura, në qendër të vëmendjes në këtë mbledhje ishte Deklarata e

miratuar më 5 prill nga ana e Konferencës Ndërraleate e Oficerëve Rezervë (CIOR). „Ne debatim rreth kësaj çështje, nisma GAMINGER mbështet përmbajtjen e propozuar të kësaj Deklarate dhe njëherit dënon ashpër invazionin e paprovokuar ndaj Ukrainës nga ana e forcave të armatosura të Federatës Ruse. Gjithashtu, u dënua edhe përzjerja e Bjellorusisë në këtë agresion. Agresioni i Federatës Ruse kundër Ukrainës është thyerje flagrante e të drejtës ndërkombëtare dhe i parimeve themelore ndaj të cilave bazohet rregullimi ndërkombëtar. Në këtë kontekst, Federata Ruse është e obliguar që t’i respektojë obligimet e saj ndërkombëtare”, theksoi mes tjerash, Dr. Goce Georgiev, pas kthimit të tij nga San Remo.

Avancimi i shkathtësive ushtarake

Avancimi i shkathtësive ushtarake në kuadër të përdorimit të armëve këmbësorike gjithnjë është në qendër të vëmendjes nga ana e Organizatës së Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut (OORRMV). Në kontekst të përcaktimeve të tilla programore, gjatë secilit vit kalendarik organizohen disa qitje në nivel: komunal, rajonal dhe në ate republikan, gjë për të cilën ekziston një interes i theksuar në mesin e anëtarisë. Në bazë të Programit për Edukim dhe Trajnim të vitit 2022 dhe Udhëzimit për qitje me armë të këmbësorisë, më 26 mars në vendqitjen “Orizare e Poshtme” u organizua qitje përgatitore me numër rendor 1 me pushkomitraloz (PM) 7,62 mm (qitje individuale). Në këtë trajnim një ditë praktik morrën pjesë 57 oficerë dhe nënoficerë rezervë nga 10 njësi organizative komunale edhe

atë nga (Shkupi, Tetova, Kumanova, Velesi, Shtipi, Sv. Nikole, Negotina, Prilepi dhe Manastiri) Mbështetja logjistike dha Komanda për Trajnim dhe Doktrina (KTD) me të cilën OORRMV-ja zhvillon bashkëpunim që nga formimi i saj. Udhëheqës i trajnimit të qitjes ishte kapetani Zoran Temov, ndërsa udhëheqës i ri ishte nëntogeri Nikolla Spasov. Para fillimit të qitjes, kryetari i OORRMV-së dr. Goce Georgiev në fjalën

përsëritet shprehur mirënjohjen deri te KTD për mbështetjen e dhënë nga ana e saj, ndërsa me një minutë heshtje u nderuan oficerët dhe nënoficerët që ndërruan jetë si pasojë e virusit COVID-19.

Më pas, nëntogeri Nikolla Spasov i njoftoi pjesëmarrësit me procedurat e hapjes dhe mbylljes së pushkomitralozit “PM” 7,62 mm, me dedikim dhe me karakteristikat e tij si armë e këmbësorisë, ku theksoi se rezultate më të mira janë arritur në distancë prej 400 metrave.

Në rikapitullimin e rezultateve të arritura do të mbetet në kujtesë së 46 pjesëmarrës u vlerësuan me “standard të tejkaluar”, ndërsa 7 prej tyre me vlerësimin “kalues”. Pas përfundimit të qitjes dhe simulimit të rezultateve, në kazermën “Aleksio Demnievski-Bauman” u organizua drekë e përbashkët – fasule tradicionale ushtarake.

Marsh edukativo-kondicionues

Me rastin e ditës së formimit të Aradhës Partizane të Tetovës në vitin 1943 dhe Ditës së KPM-së NJOK e OORRMV-së së Tetovës me të cilën udhëheq togeri

rezervë mr. Radislav Korunoski, më 18 mars të vitit 2022 u organizua marsh edukativo-kondicionues.

Në këtë marsh që u zhvillua në relacion f. Siroginë – s Tudencë në distancë prej 8 kilometrave, morrën pjesë 40 oficerë rezervë nga rajoni i Tetovës (Tetovë, Jagunovcë, Tearcë, Bërvenicë, Zhelinë dhe Bogovinë).

Para fillimit të marshit, kryetari i Komitetit Ekzekutiv të NJOK të OORRMV-së së Tetovës Mr. Korunoski i informoi pjesëmarrësit me planin për realizimin e

detyrave të planifikuara deri në përfundim të vitit 2022, ndërsa me një minutë heshtje u nderua ish komandanti i garnizonit të Tetovës, koloneli Blazhe Nikollovski. Me këtë rast fjalë përsëritet shprehur mbajtjen edhe: nënkoloneli Igor Stankovski, komandant i ARSM në Tetovë, dhe Dr. Goce Georgiev, kryetar i OORRMV-së, ndërsa hustosi i lartë pranë Muzeut të Tetovës, Kristina Tomovska-Ristovska, mbajti ligjeratë rreth formimit të Aradhës Partizane të Tetovës dhe për PKM-në në vitin 1943.

15 Prilli – Dita e Komandës për Trajnime dhe Doktrina (KTD)

Në solemnitetin me rastin e Ditës së KTD-së morën pjesë ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska, shefi i SHP të Armatës, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurchinovski, sekretari shtetëror i MM-së Dragan Nikoliq, komandanti i KO, gjenerali i brigadave, Besnik Emini, gjeneralë dhe ish komandantë të KTD-së. Ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska, duke e uruar ditën, informoi se njëri ndër prioritetet e MM-së gjatë periudhës së ardhshme do të jetë miratimi i dokumenteve të reja strategjike dhe koncepteve për mbrojtjen dhe doktrinën. Ministrja sqaroi se së bashku me shefin e SHP kanë vënë qëllim – që në mesin e dokumenteve që duhet të miratohen, të jenë edhe koncepti dhe doktrina e Armatës së RMV-së, pas anëtarimit të saj në NATO, dokumente për të cilat mendohet se janë disa nga më të rëndësishmet për fushën e mbrojtjes, pas planit afatgjatë për zhvillimin e mbrojtjes. Këto dokumente, në përputhje me kushtet dhe nevojat e ndryshuara, do të jenë të azhuruara dhe do të miratohen në formën e akteve të reja.

„Të nderuar pjesëtarë të Armatës, motivimi dhe përkushtimi i secilit ushtarë, janë kyçe për një mbrojtje të suksesshme. Dyert janë të hapura, qëllimi është i qartë – krijimin e NATO oficerëve të vërtetë, nënoficerë dhe ushtarë profesionalë. Të gjitha trajnimet e NATO-s tashmë janë në dispozicion të Armatës sonë. I intensifikuam aktivitetet e përbashkëta stërvitore në vend edhe të aleatët, e fuqizuar ndërveprimin për të cilin jemi të mendimit se është bazë për punën e përbashkët dhe për funksionimin e sistemit të mbrojtjes kolektive që është “ombrella” jonë e përbashkët mbrojtëse, potencoi ministrja Petrovska.

Ministrja gjithashtu shtoi se më i rëndësishëm është pjesëtari i Armatës,

nëpunësi i Ministrisë së Mbrojtjes si dhe motivimi i tyre, përkushtimi dhe pozicioni i tyre në shoqëri. Motivimi dhe përkushtimi i të punësuarve do të thotë edhe institucion i fuqishëm, institucion i cili është i fuqishëm për t’u ballafaquar me të gjitha sfidat, theksoi ministrja Petrovska. Në këtë solemnitet, ministrja informoi edhe se me anëtarimin në NATO tërësisht “hapim dyert” e mundësive për rrafshime dhe përsosje, ndërsa trajnimet për vendet e NATO-s janë edhe trajnime të Armatës sonë. Stërvitjet e Aleancës janë të hapura edhe në NATO Armatën tonë.

„Me gjithë këtë e fuqizojmë dinjitetin e njerëzve në uniformë. Arsyetojmë pozicionin e tyre në shoqëri dhe autoritetin më të lartë dhe besimin që ata kanë te qytetarët”, potencoi ministrja Petrovska.

Në lidhje me poligonin ushtarak “Krivollak”, ajo informoi se poligoni paraqet kapacitet të RMV-së, por edhe kapacitet të NATO-s dhe pikërisht për këtë, në këtë poligon zhvillohet infrastrukturë e re dhe përmbajtje të reja, por duke pasur veçanërisht kujdes edhe në ruajtjen e mjedisit jetësorë me stacione matëse të cilat janë të vendosura në bashkëpunim me Universitetin e Shtipit. „Është jashtëzakonisht e rëndësishme që trajnimi i cili u takon pjesëmarrësve në kuadër të misioneve paqësore, të njejten t’a marrin pikërisht këtu. Nga niveli i trajnimit varet edhe sjellja e tyre në terren, gjinshmëria në gjendje të jashtëzakonshme, shpejtësia e ekipit dhe reagimi. Në të gjitha segmentet, paqëruajtësit tanë kanë përparësi në NATO dhe në kuadër të misioneve tjera ndërkombëtare, pikërisht falë standardeve të larta dhe aftësive të trajnuesve nga Komanda për Trajnim dhe Doktrina”, vlerësoi ministrja Petrovska.

Shefi i SHP të Armatës, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurchinovski, nga foltoja solemne,

Në kazermën “Aleksa Demnievski-Bauman” në Veles më 15 prill solemnisht u shënuar 15 prilli – Dita e Komandës për Trajnim dhe Doktrina dhe 30 vite jubilee, gjegjësisht 30 vite që kur në vitin 1992 në kazermat e vendit arritën rekrutët e klasit të parë nga përbërja e rekrutëve. Në fakt, në Ohër dy ditë më herët, gjegjësisht më 13 prill, arriti ushtari i parë rekrut në armatën e atëhershme të posa formuar të R. të Maqedonisë, qytetari nga Velesi, Pançe Jamandiev

duke e uruar ditën para pjesëtarëve të KTD-së, tha: “Edukimi dhe shkollimi i kuadrove të reja është mision kryesor i KTD-së. Kadetët e Akademisë Ushtarake janë e ardhmja jonë, por edhe ushtarët e rinj rekrutë që e kalojnë periudhën e parë ushtarake në kazermën e Velesit, janë të njejtë. Tashmë organizohen kurse për nënoficerë, si dhe kurse për nevojat e shërbimeve të Armatës. Ju edhe më tutje do të keni mbështetjen në prioritetet e SHP të Armatës dhe Ministrisë së Mbrojtjes”. Shefi i SHP të Armatës shtoi se zhvillimi i poligonit ushtarak “Krivollak” është pjesë përbërse e KTD-së. „Komanda për Trajnim dhe Doktrina, paraqet njërin ndër prioritetet tona kombëtare, si dhe edukimi i kuadrove të Armatës. Ai paralajmëroi se prioritet do të jepet, gjithashtu edhe në pjesën e statusit dhe standardit të qendrave të trajnimit në kushte dimërore dhe kushte verore, si dhe qendrës për simulacione e cila gjendet në garnizonin e kazermës së Velesit. Njëherit, shefi i SHP të ARMV-së paralajmëroi edhe vazhdimin e edukimit në fushën e gjuhëve të huaja. Shefi i SHP, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurchinovski, shprehu mirënjohjen e tij për ciklin e përfunduar të doktrinave të vendosura të cilat tashmë janë të përpunuara dhe të cilat do të publikohen gjatë këtij viti. Ai shtoi se për këtë është investuar shumë gjatë viteve të fundit. Zëvendës komandanti i KTD-së, koloneli Stojançe Todorov, rikujtoi ngjarjet e 15 prillit 1992, kur në kazermat e vendit tonë, para pikërisht 30 viteve, arriti klasa e parë e rekrutëve nga përbërja e rekrutëve të Armatës. Dy ditë më herët, më 13 prill, në kazermën e Ohrit, arriti rekruti i parë i Armatës së RM-së, qytetari i Velesit, Pançe Jamandiev.

„KTD festoon 15 prillin në kujtim të klasit të parë të përbërjes së rekrutëve të Armatës

së R. së Maqedonisë, si realizim i ëndrrës së gjeneratave të luftëtarëve që dhanë jetën e tyre për lirinë e sotme”, potencoi koloneli Todorov. Ai rikujtoi se në Komandën për Trajnim dhe Doktrina, përpos regrutëve nga viti 1992 deri në vitin 2006, përmes programeve të trajnimit janë trajnuar 39 gjenerata të qytetarëve të shërbimit vullnetar ushtarak, ndërsa shumica e tyre me sukses e përfunduan trajnimin bazik ushtarak dhe sot janë pjesë përbërëse e Armatës. Ai sqaroi se gjatë viteve të kaluara me sukses janë realizuar kurset bazike për nënoficerë dhe se kandidatat kanë marrë gradat e para të nënoficerëve. Në kuadër të KTD-së realizohen edhe kurse për trajnim bazik të avancuar individual të ushtarëve profesional, si dhe kurse për edukim dhe zhvillim të vazhdueshëm të korit të nënoficerëve në kuadër të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut. Në Qendrën për Trajnim të Kadetëve realizohet planifikimi dhe realizimi i trajnimit ushtarak për oficerët e ardhshëm në kuadër të Armatës. Gjithashtu, edukohen edhe përfaqësues të armatave aleate nga BeH, Kosova dhe Mali i Zi. Qendra për Gjuhë të Huaja, Qendra për Kujdesin dhe Mbikqyrjen e Qenëve, Qendra e Simulimeve, në vazhdimësi në nivel vjetor, përgatitin me qindar pjesëtarë të Armatës, për arritje të rezultateve sa më të mira në punë, në përputhje me marrëveshjet e standardizuara të pranuar të NATO-s, informoi koloneli Todorov, zëvendës komandanti i KTD-së. „Zhvillimi i profilit të oficerëve të ardhshëm, nënoficerëve dhe ushtarëve të Armatës, si dhe trajnimi i tyre individual për ballafaqim me sfidat që i sjell e ardhmja, është prioritet i ynë parësor, për shkak të mbështetjes së drejtëpërdrejtë për këtë qëllim, në përputhje me standardet e NATO-s”, tha koloneli Todorov. Ai mes tjerash shtoi se përmes këtyre qendrave për trajnim dhe mbështetje të trajnimit, jepet një imput i drejtëpërdrejtë për cilësinë e Armatës dhe agjencive tjera shtetërore dhe institucioneve që i përdorin kapacitetet e KTD-së.

Në kuadër të solemnitetit u lavdëruan dhe iu ndanë shpërblime shumë pjesëtarëve të KTD-së për rezultatet e arritura gjatë punës. U ndanë edhe pllaketa për ish komandantët, si dhe për ekipe të institucioneve, për individë të cilët arritën rezultate më të mira gjatë zhvillimit të garave sportive në kuadër të programit për shënimin e 15 prillit – Ditës së KTD-së. Në kuadër të solemnitetit u ndanë edhe çmime, mirënjohje dhe libra për nxënësit më të mirë, për nxënësit pjesëmarrës në konkursin e artit dhe letërsisë, për konkursin e poemës, që u organizua në bashkëpunim me sh.f “Vasill Gllavinov” dhe me sh.f “Shën Qirimi dhe Metodi”.

Antoanella Dimitrievska

Republika e Maqedonisë së Veriut
Ministria e Mbrojtjes

Hapi i parë

Gjeni lokacionin e njësisë së mbrojtjes

Vizitoni ueb faqen e Ministrisë së Mbrojtjes eë.mod.gov.mk dhe në pjesën e kontaktit informohuni rreth lokacionit dhe kontakt – detajeve në Njësinë e Mbrojtjes në vendbanimin tuaj.

Hapi dytë

Vizitoni Njësinë e Mbrojtjes në vendbanimin tuaj

Vizitoni Njësinë e Mbrojtjes dhe personalisht dërgoni kërkesë për dhënie të vërtetimit për shërbim të kryer ushtarak. Mos harroni të merrni me vete dokumentet e identifikimit personal. Kërkesën përveç se në Njësinë e Mbrojtjes, mund t'a gjeni edhe në ueb faqen e Ministrisë së Mbrojtjes, në pjesën, Shërbime > Kërkesa dhe Vërtetime

Prej këtu, ndërrmarim ne

Hapi i tretë

Pas dorëzimit të kërkesës, nga ana e të punësuarve në Njësinë e Mbrojtjes do të kontrollohen të dhënat, do të përpunohet dhe do t'u jepet vërtetimi që keni kërkuar

Kërkesa juaj është gati

Të punësuarit në Njësinë e Mbrojtjes në vendbanimin tuaj, në momentin që do të përfundojë procedura për dhënie të vërtetimit, do t'ju kontaktojnë dhe do t'ju udhëzojnë se kur do të mund të merrni vërtetimin që e keni kërkuar për shërbimin e kryer ushtarak

RRJETI I NJËSIVE TË MBROJTJES NË MAQEDONINË E VERIUT

9
RAJONE

34
NJËSI

5
NJËSI NË RAJONIN E SHKUPIT

www.mod.gov.mk

NATO dhe stërvitjet aleate (2)

Stërvitjet e NATO-s janë të dizajnuara të sigurojnë se forcat e NATO-s janë të trajnuara, të shkathëta të punojnë së bashku dhe janë të përgatitura që të përgjigjen daj secilit kërcënim dhe rrezik nga secili drejtim. Ato në esencë e mundësojnë dhe e lehtësojnë përmirsimin e vazhdueshëm të ndërveprimit, efikasitetit dhe performancës. Ngjarjet dhe aktivitetet që kanë të bëjnë me trajimin dhe stërvitjet janë të bashkërenduara dhe të zhvilluara nga ana e dy komandave strategjike të NATO-s, Komandës Aleate për Operacione (ACO) dhe Komanda Aleate për Transformim (ACT). Stërvitjet e para të Aleancës janë zhvilluar gjatë vitit 1951m ndërsa dy vite më vonë ka pasur 100 stërvitje të llojit dhe kategorive të ndryshme të realizuara nga ana e komandave të NATO-s.

Stërvitjet më të rëndësishme të NATO-s

„RAMSTEIN GUARD“

Stërvitja „RAMSTEIN GUARD“ është një seria e 12 stërvitjeve në nivel vjetor (stërvitje një javore në nivel mujor, me lokacion të ndryshëm të zhvillimit). Stërvitja. i dedikohet trajnimit të Komandës Aleate Ajrore të NATO-s

në Ramshtajn të Gjermanisë (NATO Air Command – AIRCOM), në pjesën e luftimit elektronik, duke e shprehur shkathtësinë e Aleancës për të zbuluar dhe të ndjekë kërcënime të fshehta. Programi i NATO-s për integrimin e forcave për luftim elektronik është mjet për stërvitjen e elementeve rajonale të në raport me Sistemin Integruer për Mbrojtje Anti Raketore (NATINAMDS). Realizohet në bashkërendim me dy qendrat e kombinuara për operacione ajrore të cilat gjenden në Gjermani dhe në Spanjë, njëkohësisht duke përfshirë edhe sisteme dhe mjete të caktuara nacionale. Stërvitja është e dizajnuar në atë mënyrë që t'i trajnojë pjesëtarët e Komandës Ajrore Aleate si dhe njësitë vartëse në raport me kërkesat dhe rrjedhjen e informatave që vijnë (raportime/koordinime), duke i ekspozuar në një spektër të gjerë të taktikave dhe teknikave në domenin e të luftuarit elektronik në një mjedis të kontrolluar. Tema e të luftuarit elektronik është diskutuar gjerë e gjatë në opinion, në media dhe në mbledhjet profesionale. Paraqitet nevoja për mbrojtjen e brishtësisë së infrastrukturës, sidomos në nivel taktik, me anë të mbrojtjes së komunikimit nga një strategji

kundërshtarë të luftimit elektronik. Fokusi kryesor ka të bëjë me ndërveprimin dhe komunikimit me anë të demonstrimit të vendosmërisë së aleatëve dhe forcave partnere.

Stërvitja „RAMSTEIN GUARD“ është e dizajnuar t'i trajnojë forcat e NATO-s për të punuar në një mjedis të papërshtatshëm elektromagnetik në një mënyrë të integruar dhe të koordinuar. Kjo stërvitje ka për qëllim që t'i sigurojë mjete forcave të armatosura për pengim që janë të afta të asgjësojnë jo vetëm lidhje telefonike (celulare dhe satelitore), por edhe sinjale nga sistemet satelitore radionaviguese. Thëksi është vënë para se gjithash në aspektin e mbrojtjes, me anë të përdorimit të mjeteve për pengimin dhe asgjësimin e sinjaleve të mjeteve me telekomandë (mjete të improvizuara elektronike). Me këtë krijohet një zonë e sigurt rreth personelit dhe pajisjeve ushtarake.

„GRIFFIN FORCE“

Aleatët e NATO-s në vitin 2014 vendosën të forcojnë Forcën e Reagimit të NATO-s (NRF) me forca shumë të trajnuara të afta për t'u vendosur brenda pak ditësh për të përballuar çdo sfidë që mund të lindë. Ato janë forca

shumëkombëshe shumë të trajnuara dhe të avancuara teknologjikisht, të përbëra nga forca tokësore, ajrore, detare dhe të operacioneve speciale. Aleanca mund t'i vendosë ato shpejt dhe kudo që të jetë e nevojshme, dhe mund të përgjigjet në një kohë shumë të shkurtër në një gamë të gjerë sfidash të sigurisë (nga menaxhimi i krizave të mbrojtja kolektive). Forcat e Reagimit të NATO-s mund të veprojnë të vetme ose në një operacion si pararendës i një force më të madhe. Në këtë drejtim, stërvitja "GRIFFIN FORCE" synon trajnimin e komponentit tokësor të NATO-s, përkatësisht Task Forcës së Përbashkët të Gatishmërisë Shumë të Lartë (VJTF), për trajnimin komandues të përfshirë në dislokimin e tyre, si dhe trajnimin e vendeve pritëse të stërvitjes. Është një stërvitje e madhe me rreth 20,000 trupa pjesëmarrëse. Qëllimi është të trajnohet dislokimi i forcave të NATO-s dhe lëvizshmëria e tyre e shpejtë ushtarake. Stërvitja përfshin vendosjen e forcave të NATO-s në një situatë krize për të praktikuar gatishmërinë e Aleancës për të ofruar mbrojtje kolektive për anëtarët e saj. Ajo demonstroi vendosjen dhe vendosjen e shpejtë të njëjësive operacionale aleate dhe demonstroi qartë aftësinë e saj për të forcuar Aleancën në rast të një krize rajonale.

„DINAMIC MANTA“

Në përgjithësi, ka katër fusha në të cilat NATO mund të kontribuojë në sigurinë e kombeve. Tre të parat janë "detyrat thelbësore" të NATO-s, siç përcaktohet nga koncepti strategjik i Aleancës: parandalimi dhe mbrojtja kolektive, menaxhimi i krizave dhe siguria bashkëpunuese. Siguria detare është Zona e Katërt. Që nga Samiti i Uellsit, Aleanca ka zbatuar strategjinë e saj detare. Kjo ndërmarrje ambicioze përfshin modernizimin e aftësive detare të NATO-s, një program të gjerë stërvitjesh dhe stërvitjesh detare, si dhe thellimin e bashkëpunimit midis NATO-s dhe partnerëve të saj. Në stërvitjen "DINAMIC MANTA" marrin pjesë forcat detare dhe ajrore - anije, nëndetëse, avionë patrullimi detar dhe helikopterë me personelin e tyre, që veprojnë në një zonë relativisht të vogël operimi dhe në një mjedis kompleks detar. Disa fonde kanë potencial për armë konvencionale dhe bërthamore. Zakonisht realizohet në pjesën qendrore të detit Mesdhe. Kjo pjesë e Mesdheut është veçanërisht e rëndësishme, duke pasur parasysh rrugët e vazhdueshme detare, tregtinë e zhvilluar dhe mbrojtjen e anijeve nëndetëse që lundrojnë në të gjitha drejtimet. Në thelb, stërvitja synon të forcojë ndërveprimin, të demonstrojë një prani të NATO-s në mjedisin detar, të përmirësojë komandën, kontrollin dhe komunikimin e forcave ushtarake

Stërvitjet e NATO-s janë të dizajnuara të sigurojnë se forcat e NATO-s janë të trajnuara, të shkathëta të punojnë së bashku dhe janë të përgatitura që të përgjigjen daj secilit kërcënim dhe rrezik nga secili drejtim. Ato në esencë e mundësojnë dhe e lehtësojnë përmirsimin e vazhdueshëm të ndërveprimit, efikasitetit dhe performancës. Ngjarjet dhe aktivitetet që kanë të bëjnë me trajnimin dhe stërvitjet janë të bashkërenduara dhe të zhvilluara nga ana e dy komandave strategjike të NATO-s, Komandës Aleate për Operacione (ACO) dhe Komanda Aleate për Transformim (ACT). Stërvitjet e para të Aleancës janë zhvilluar gjatë vitit 1951m ndërsa dy vite më vonë ka pasur 100 stërvitje të llojit dhe kategorive të ndryshme të realizuara nga ana e komandave të NATO-s.

të NATO-s. Theksi vihet në rritjen e mirëkuptimit të ndërsjellë të të gjitha forcave pjesëmarrëse, përgatitjen e tyre për operacione në paqe, krizë dhe konflikt me angazhimin detar të Aleatëve për mbrojtjen kolektive. Vitin e kaluar, tetë aleatë të NATO-s morën pjesë në stërvitje (Belgjika, Franca, Gjermania, Greqia, Italia, Spanja, Turqia dhe Shtetet e Bashkuara). Mbetet një nga ushtrimet më sfiduese për forcat detare të NATO-s për të trajnuar dhe përmirësuar aftësitë e tyre në të tre dimensionet e luftës nëndetëse dhe në një mjedis shumëkombësh me shumë kërcënime.

Stërvitja është nën kontrollin e Grupit Detar 2 të Përhershëm të NATO-s (SNMG2), i cili është forca detare e përhershme e Aleancës për reagim të menjëhershëm, në mënyrë që të sigurojë një përgjigje të menjëhershme operacionale. Grupi u vendos nga NATO në brigjet e Somalisë për të kryer operacionin Allied Protector për të penguar, mbrojtur dhe mbrojtur anijet e Programit Botëror të Ushqimit nga ofrimi i ndihmës humanitare, kryesisht nga kërcënimet e piraterisë dhe grabitjes së armatosur.

Dragan Pavlovski

Nën flamurin e OKB-së

Përdorimi i forcës në operacionet paqësore

Fillimet e UNEFI (1956 - 1967)

Forcat paqëruajtëse të UNEFI (Forca e Emergjencës së Kombeve të Bashkuara) është vendosur në Lindjen e Mesme që nga viti 1956, deri në tërheqjen e tyre me kërkesë të Egjiptit në vitin 1967. Mandati i tyre ishte të siguronin dhe monitoronin ndërprerjen e armiqësive, duke përfshirë tërheqjen e forcave të armatosura të Francës, Izraelit dhe Mbretërisë së Bashkuar nga territori egjiptian dhe krijimin e një zone tampon midis forcave egjiptiane dhe izraelite, si dhe mbikëqyrjen e paanshme të armëpushimit. UNEFI hodhi bazat për zhvillimin e normave për misionet paqëruajtëse të OKB-së, duke përfshirë ato që lidhen me përdorimin e forcës. Megjithatë nuk ishte operacioni i parë paqëruajtës i OKB-së, as i pari që përfshiu një ushtri, ishte misioni i parë në të cilin personeli ishte i armatosur. Më parë, vetëm vëzhgues ushtarakë të paarmatosur u vendosën në misionet UNTSO në

Lindjen e Mesme (1948) dhe UNMOGIP në Indi dhe Pakistan (1949). Gjithçka filloi në vitin 1956, me shtetëzimin e Kompanisë së Kanalit të Suezit nga Egjipti dhe kontrollin e njëanshëm të trafikut detar përmes Kanalit të Suezit, gjë që u kundërshtua

nga Franca dhe Britania e Madhe. Këshilli i Sigurimit i OKB-së ka marrë detyrën për të zgjidhur çështjen duke dërguar paqëruajtës në terren. Operacioni paqëruajtës do të kryhej me pëlqimin dhe bashkëpunimin paraprak të palëve në konflikt, duke

kryer tre detyra kryesore: sigurimin e tërheqjes së palëve ndërluftuese, ofrimin e ndihmës për autoritetet civile dhe parandalimin e dhunës në zonën kufitare (infiltrimi ose inkursion i armatosur). Edhe pse të armatosur, anëtarët e UNEF-it u lejuan të përdorin armët e tyre vetëm në vetëmbrojtje dhe me përmbajtje maksimale.

Sigurim i tërheqjes së palëve ndërluftuese

Trupat e OKB-së u vendosën në tokën egjiptiane dhe filluan patrullimin në vijën e demarkacionit midis Egjiptit dhe Izraelit. Disa prej tyre hynë në qytetet portuale të Mesdheut - Port Said dhe Port Fouad, ku morën përgjegjësinë për ruajtjen e rendit në zona të caktuara, në bashkëpunim me autoritetet lokale.

Në atë kohë nuk kishte rregullore për përdorimin e forcës brenda misionit dhe njësitë e UNEF-it vepronin në përputhje me udhëzimet kombëtare. Kontigjenti suedez, për shembull, mund të hapte zjarr në rast të zjarrit të armikut ndaj ushtarëve; kur personeli tjetër i UNEF-it sulmohet dhe kur persona të armatosur i afrohen personelit të UNEF-it me qëllimin e dukshëm për t'i sulmuar ata. Rasti i parë i përdorimit të armëve nga një forcë paqeruajtëse e OKB-së ishte në Port Said më 14 dhjetor 1956. Pasi u hodhën tre granata dore dhe u qëlluan me zjarr këmbësorie në drejtim të patrullës norvegjeze (mbi automjete), zjarri u kthye në vetëmbrojtje. Të nesërmen në mëngjes, patrulla suedeze hapi zjarr. Nga incidentet nuk ka pasur viktima. Komandanti i UNEF-it, gjenerali kanadez Eedson Louis Burns, i dërgoi menjëherë një protestë qeverisë egjiptiane, duke i kërkuar popullatës vendase që të përmbahet nga aktet e dhunës gjatë tërheqjes së ushtrisë së tyre. Sekretari i Përgjithshëm i OKB-së informoi mbi zhvillimet, paralajmërimin për ndjeshmërinë e operacionit dhe përdorimin e mundshëm të forcës nga paqeruajtësit. Megjithatë, rregullat për përdorimin e forcës nuk u përcaktuan menjëherë, megjithëse publiku u informua se forca përdorej për qëllime të tjera përveç vetëmbrojtjes. Incidenti i parë i përdorimit të forcës midis UNEF-it dhe forcave izraelite ndodhi më 1 shkurt 1957, kur një patrullë suedeze përgjoi ushtarët izraelitë duke ndjekur një grup refugjatësh. Patrulla suedeze qëlloi të shtëna paralajmëruese, pas së cilës një automatik hapi zjarr mbi ta. Nga

incidenti nuk ka pasur viktima. Gjenerali Burns i dërgon protestë qeverisë izraelite, duke dënuar hapjen e zjarrit dhe lëvizjen e trupave izraelite në zonat e ndaluara.

Dhënia e ndihmës autoriteteve civile

Pas tërheqjes së forcave izraelite, detyra e UNEF-it ishte të merrte administratën në Rripin e Gazës, derisa u arrit një marrëveshje për ta marrë atë nga qeveria egjiptiane. Hyrja e paqeruajtësve në zonë doli të ishte më problematika brenda misionit të OKB-së në atë kohë. Incidentet e ndodhura në atë kohë nisën edhe përcaktimin e rregullave për përdorimin e forcës nga paqeruajtësit. Më 10 mars 1957, vetëm katër ditë pasi UNEF hyri në

Gaza, demonstratat para Agjencisë së Kombeve të Bashkuara për Ndihmën dhe Punët për Refugjatët Palestinë në Lindjen e Afërt (UNRWA) u bënë kërcënuese. Gjenerali Burns urdhëroi personalisht batalionin "Danor" nga UNEF të përdorte gaz lotsjellës për të shpërndarë turmën, gjë që doli e suksesshme. "Danor" u ndihmua nga rezerva e tij, pas së cilës ata hapën zjarr nga armët e këmbësorisë, duke qëlluar në kokat e protestuesve. Turma u shpërnda plotësisht. Megjithëse gjenerali Burns pranoi se të shtënat në kokat e turmës nuk ishte një mënyrë e rekomanduar për t'u marrë me trazirat, në këtë rast funksionoi. Më vonë u mësua se një person ishte goditur nga një plumb (ndoshta një rikoset) dhe se dy ditë më vonë kishte vdekur.

Parandalimi i dhunës në hapësirën kufitare

Duke marrë përsipër përgjegjësinë e patrullimit përgjatë vijës së demarkacionit dhe kufirit ndërkombëtar, me qëllim parandalimin e shkeljeve të regjimit ndërkufitar, në mënyrë të pashmangshme u ngritën dy pyetje kyçe lidhur me përdorimin e forcës nga forcat paqeruajtëse. E para kishte të bënte me të infiltuarit (të armatosur dhe të paarmatosur) dhe e dyta, më teorikisht, për mënyrën dhe nëse duhet përdorur forcë në rast të një inkursioni ose pushtimi ushtarak nga një numër i konsiderueshëm i forcave egjiptiane ose izraelite.

Kontrulli i vijës ndarëse ishte sfida më e vështirë. Infiltrimi i individëve (kryesisht refugjatë palestinezë) ishte shumë i zakonshëm, por inkursionet nga njësitë ushtarake izraelite nuk ishin të pamundura. Gjatë ditës, e gjithë vijja e demarkacionit prej 59 km është monitoruar nga rreth 72 vëzhgues të UNEF-it. Natën, vëzhguesit u zëvendësuan nga patrulla me nga 5 deri në 7 ushtarë secila.

Në përgatitje për rolin e UNEF-it si roje kufitare, u botua një Manual i Operacioneve që përshkruan procedurën për infiltrimin e personave, dhe këto ishin udhëzimet e para të detajuara me shkrim të lëshuara nga UNEF dhe Komanda e OKB-së mbi përdorimin e forcës. dhe udhëzimi i parë i tillë nga Komanda e OKB-së në një operacion paqeruajtës. Lidhur me përdorimin e armëve, Manuali u jepet:

1. Në përgjithësi, pjesëtarëve të UNEF nuk do duhej të hapnin zjarr, përveç në rast se hapet zjarr ndaj tyre, edhe atë vetëm në rast vetëmbrojtjeje.

2. Të shtënat paralajmëruese mos të përdoren gjatë ditës.

3. Lejohen të shtëna paralajmëruese gjatë natës dhe në rast të afrimit të patrullës apo pjesës së humultimit të OKB-së nga ana e personave të panjohur dhe të njejtët në rast se nuk ndalojnë.

Manuali nuk lejonte më veprime të ngjashme me veprimin e patrullës suedeze kur kjo patrullë gjuajti të shtëna paralajmëruese ndaj patrullës izraelite gjatë ditës. Të shtënat gjatë natës ndaj individëve të panjohur që refuzuan të ndalonin gjithashtu u përjashtua nëse nuk përbënin kërcënim për njësitë e UNEF-it. Komandanti i forcës së OKB-së, gjenerali Burns,

nuk ishte i kënaqur me udhëzimet e përshkruara.

Përvoja

UNEF konsiderohet të ketë qenë një sukses politik dhe ushtarak i OKB-së, ndër të tjera, për vendosjen e parimeve kryesore të paqes - pëlqimin, paanshmërinë dhe përdorimin e forcës vetëm në vetëmbrojtje, gjë që u praktikua mirë në terren.

Mandati i UNEF I përfundoi kryesisht pa përdorimin e forcës për të arritur qëllimet e tij. Një numër i vogël incidentesh u raportuan në përdorimin e forcës, kryesisht kundër kalimeve të paligjshme të kufirit, të cilët përdorën ose ishin të gatshëm të përdornin forcën kundër forcave të UNEF-it. Në përgjithësi, forca përdorej shumë rrallë dhe liria e lëvizjes në terren

ishte përgjithësisht e papenguar, me përjashtim të ditëve të fundit të misionit. Megjithatë, UNEF nuk ka arritur të adresojë plotësisht të gjitha dilemat e paraqitura nga çështja e përdorimit të forcës - përdorimi i forcës kur nuk është në vetëmbrojtje, për të parandaluar kalimet ilegale, në mbështetje të autoriteteve civile. Në nivel strategjik, çështja mbeti e hapur: A mund të përdorin forcën paqeruajtësit e OKB-së për të parandaluar një shkelje të madhe të protokolleve të dakorduara kufitare dhe marrëveshjeve të armëpushimit? Në lidhje me infiltrimin, UNEF aplikoi një sërë zgjidhjesh, të cilat çuan në përcaktimin e kuptimit të përdorimit të forcës brenda misionit dhe një politikë të tillë, pas së cilës ata gradualisht fituan përvojë në trajtimin e këtyre shkelësve të marrëveshjes, pa përdorimin e forcës. Megjithatë, çështja

e përdorimit të forcës, kur nuk ishte në vetëmbrojtje, për të frikësuar apo parandaluar incidente të tilla, nuk ishte e mbyllur për kënaqësinë e palëve në konflikt.

Në lidhje me ofrimin e ndihmës për autoritetet civile, UNEF I vuri në dukje dilema me të cilat përballen paqeruajtësit që lindin nga përdorimi i matur i forcës për të ruajtur rendin dhe paqen, pa u bërë palë ndërluftuese në konflikt. Bazuar në përvojën e kufizuar, është vërejtur se çdo përdorim i forcës mund të jetë një provokim për popullatën vendase dhe se pa mbështetjen e autoriteteve lokale, paqeruajtësit e OKB-së të armatosur lehtë kanë qenë veçanërisht të prekshëm ndaj sulmeve.

Për sa i përket të drejtës së paqeruajtësve për të kundërshtuar inkursionet e forcave të armatosura të rregullta përtej kufijve për të cilat ata janë të autorizuar t'i ofrojnë, u arrit në përfundimin se forcat e UNEF-it nuk kanë të drejtë të përdorin forcë në situata të tilla. Ata nuk kishin të drejtë të kundërshtonin ushtrinë e rregullt me armë, si dhe çarmatimin e saj, përveç nëse rrezikohej siguria e tyre personale. UNEF-i, në fakt, as që ishte i pajisur për veprime të tilla.

I pyetur nëse UNEF duhet, megjithatë, të fuqizohet, të trajnohet dhe të pajiset për të kundërshtuar pushtimin egjiptian apo izraelit, gjenerali Burns komentoi: "Një forcë më e madhe dhe e organizuar në mënyrë më koherente mund të jetë një instrument më i mirë për zbatimin e politikave të OKB-së." Pas UNEF I, ai vazhdoi të bënte thirrje për nevojën që paqeruajtësit e ardhshëm të OKB-së të jenë më të armatosur dhe të lëvizshëm, ose të paktën të barabartë me formacionet ushtarake lokale, nga të cilat ekziston një kërcënim i akteve armiqësore. "Forca totale e armatosur, ose numri i njësive brenda forcës së OKB-së, nuk duhet të jetë i barabartë me një formacion të armatosur në të dyja anët e konfliktit, por duhet të jetë mjaft i madh për të qenë një faktor vendimtar në parandalimin e ripërtëritjes së luftimeve ose provokimeve.", gati për të përdorur forcën nëse është e nevojshme. Nuk mjafton vetëm prania e 'Helmetave Blu' apo e 'Beretave Blu', tha në fund gjenerali.

Në kryerjen e detyrave nga forca paqeruajtëse, e drejta e përdorimit të forcës mund të ushtrohet në raste të

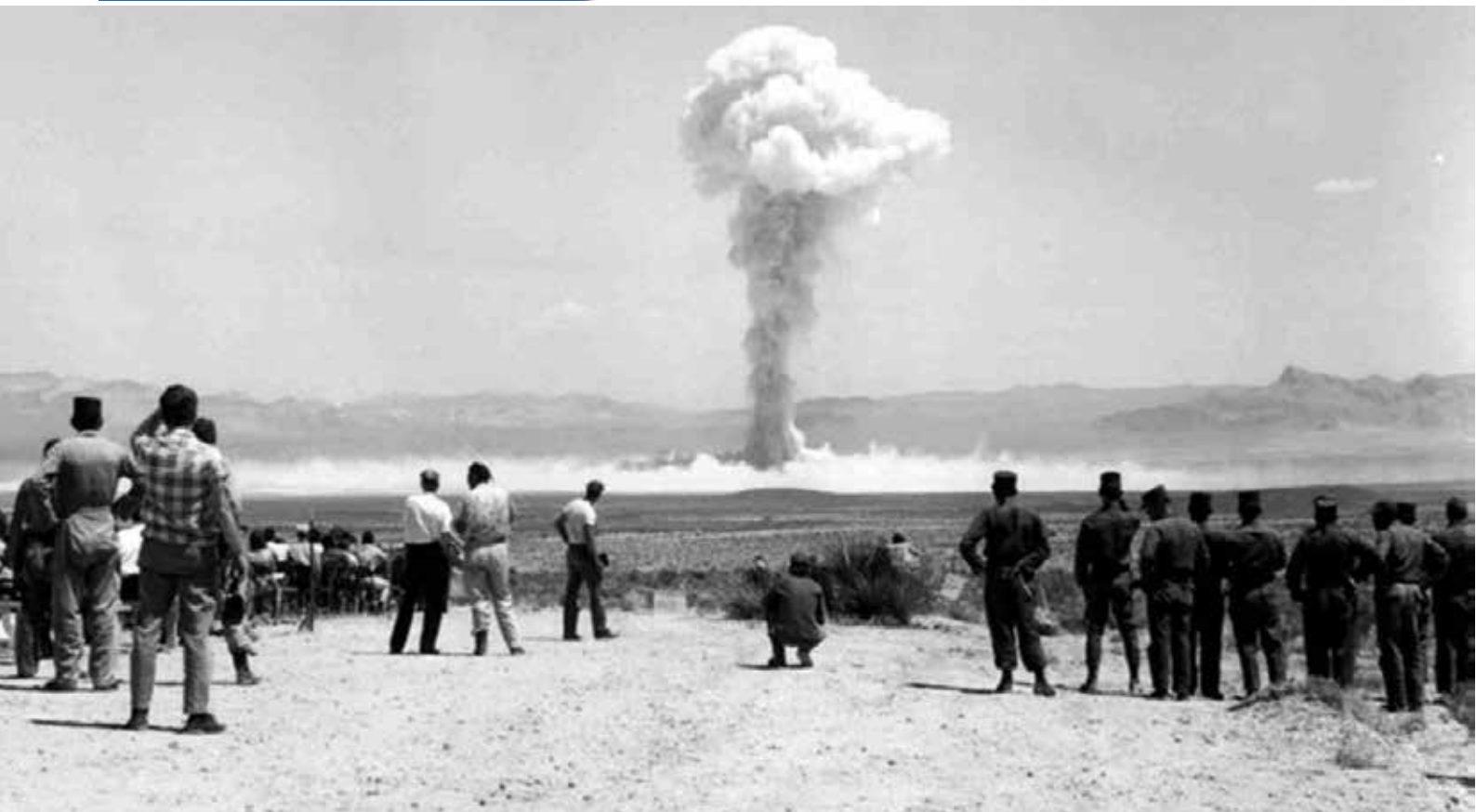

caktuara, por në kushte të përcaktuara rreptësisht. Kjo për faktin se interpretimi i të drejtës për vetëmbrojtje nuk është i përcaktuar saktësisht dhe mund të barazojë operacionet e paqes me operacionet luftarake. Në rastin e UNEF-it, zbatimi i rregullit - anëtarët e forcës paqeruajtëse në operacion të mos marrin iniciativën dhe të përdorin forcën e armatosur, por të jenë në gjendje t'i përgjigjen sulmeve të armatosura, përfshirë përpjekjet për të përdorur forcën, për të detyruar. sulmuesit të tërhiqen, ishte përcaktimi optimal. Sekretari i Përgjithshëm i OKB-së në atë kohë, Dag Hammarskjöld, rekomandoi që ky përkufizim të zbatohet për operacionet e ardhshme të OKB-së. Kështu, për herë të parë, ai përcaktoi ndryshimin midis operacioneve paqeruajtëse, në të cilat paqeruajtësit do të autorizoheshin të

përdorin forcën vetëm në vetëmbrojtje, dhe operacioneve të zbatimit të paqes, në të cilat paqeruajtësit mund të përdornin forcën edhe kur nuk ishin në vetëmbrojtje. Është thelbësore, konfirmoi Hammarskjöld, "...që forcat e OKB-së duhet të vendosen me një mandat të qartë, i cili absolutisht nuk lejon ndërhyrje në asnjë çështje të brendshme apo lokale dhe u lejon atyre të ruajnë neutralitetin e tyre për çështjet politike ndërkombëtare". Në fund, vendimi për të përdorur njësitë ushtarake për operacionin e parë paqeruajtës në botë u mor ndoshta sepse u konsiderua si zgjidhja e vetme në dispozicion të anëtarëve të OKB-së për vetë-mjaftueshmërinë në terren dhe për një dislokim të shpejtë dhe të rregullt në Lindjen e Mesme.

M.S.

Nën hijen e një lufte të tërësishme: Strategjia e Shteteve të Bashkuara të Amrikës gjatë Luftës së Ftohtë (1)

Lufta e Ftohtë është një epokë që nuk ishte luftë, as që siguroi paqe, as nuk tregoi se për një periudhë 50 vjeçare, dy superfuqitë botërore luftuan në një spektër të plotë konflikti, duke shpallur luftë, por duke përdorur të gjitha instrumentet kombëtare. pushtetin. Angazhimi sovjetik ndaj revolucionit komunist ndërkombëtar, së bashku me politikën e tyre të jashtme agresive që synonte përhapjen e ideve revolucionare, së bashku me strategjinë e SHBA-së për frenimin dhe kufizimin e përhapjes së agresionit sovjetik dhe komunizmit ndërkombëtar, mbajtën mundësinë e fillimit të Luftës së Tretë Botërore. Në vend të kësaj, Shtetet e Bashkuara dhe Bashkimi Sovjetik mbajtën marrëdhënie diplomatike dhe ushtronin fuqinë e tyre ushtarake nëpërmjet aleatëve të tyre, duke shmangur konfrontimin e drejtpërdrejtë ushtarak. Në Evropë, të dy kundërshtarët krijuan aleanca me ushtri të mëdha në një kohë paqeje relative, por të përcaktuara nga kundërshtimi ushtarak i dy blloqeve të aleancave.

Jashtë Evropës, superfuqitë konkurruan për ndikim mbi kombet në zhvillim pas rënies së perandorive evropiane dhe Perandorisë Japoneze. Pavarësisht frikës për një konflikt bërthamor botëror dhe aftësisë së superfuqive për të shkatërruar njëra-tjetrën në luftën bërthamore, ato nuk kanë përdorur armë bërthamore. Kur kishte një konflikt ushtarak, ai nuk ishte i drejtpërdrejtë midis dy superfuqive dhe, për rrjedhojë, luftërat e kufizuara karakterizuan periudhën e Luftës së Ftohtë. Luftërat e kufizuara mund të ndahen në dy grupe: (1) midis një superfuqie kundër një aleati të superfuqisë tjetër dhe (2) midis aleatëve të dy superfuqive. Në Luftën e Ftohtë, konfliktet u zhvendosën në vendet në zhvillim, mbi të cilat superfuqitë kërkuan të zgjeronin ndikimin e tyre. Përpjekjet për të rivendosur regjimet koloniale rezultuan në luftëra të pavarësisë dhe dekolonizimit që u frymëzuan nga përplasja ideologjike e Luftës së Ftohtë dhe të financuara nga superfuqitë. Këto karakteristika vërehen në konfliktet brendashtetërore dhe konfliktet ndërmjet shteteve. Për Shtetet

e Bashkuara dhe Bashkimi Sovjetik, përpjekja kryesore mbeti për të ruajtur Luftën e Ftohtë përmes konflikteve më të vogla për të zgjeruar ndikimin e saj ose për të kufizuar ndikimin e kundërshtarit në vendet në zhvillim. Blloqet kundërshtare përdorën përplasjet e lokalizuara për të ushtruar ndikimin e tyre gjeopolitik rajonal dhe global.

Sipas Melvin P. Levler (Melvyn P. Leffler, "Shfaqja e një strategjie të madhe amerikane"), Shtetet e Bashkuara kishin nevojë për një treg të lirë botëror dhe një sistem të hapur të tregtisë botërore për të tregtuar prodhimin industrial të tepërt dhe për të shmangur recesionin. Pushtimi i tregjeve të reja do t'i jepte gjithashtu kundërshtarit kontrollin mbi lëndët e para në Evropë dhe Azi. Shtetet e Bashkuara ishin të përgatitura të përdornin praktikën e saj ekonomike dhe politike dhe agresionin ushtarak për këtë qëllim. Qëllimi i presidentit amerikan Harry S. Truman, do të krijonte një mjedis ndërkombëtar që do të pasqyronte mënyrën amerikane të jetesës. Ai u përqendrua në heqjen

e efekteve të izolacionizmit amerikan në periudhën ndërmjet dy luftërave që lejuan përhapjen e komunizmit dhe humbjen e ndikimit të SHBA-së mbi burimet e saj të lëndëve të para në Evropë dhe Azi. Shqetësimet e Trumanit ishin aq të mëdha sa në një moment ai i ofroi Stalinin një kthim në Sakhalin dhe Ishujt Kuril në këmbim të përfundimit të mbështetjes sovjetike për komunistët kinezë. Në Evropë, "ndërrhyrjet" sovjetike në Bullgari dhe Rumani ngritën frikën tek administrata Truman për një pushtim të mundshëm sovjetik të Turqisë. Kontrolli i mundshëm sovjetik i Bosforit dhe Dardaneleve e shtyu Trumanin të shqyrtonte një strategji për të frenuar përhapjen e komunizmit dhe ndikimin sovjetik. Këto rrethana e vendosën Trumanin midis çekiçit dhe kudhrës. Një nga problemet me të cilat u përball ishte nevoja për të ofruar ndihmë shtesë për aleatët evropianë të shkatërruar nga Lufta e Dytë Botërore, e cila nga ana e saj vonoi reformat e shpallura tatimore në Shtetet e Bashkuara. Ai duhej të vendoste midis rritjes së pranisë ushtarake të SHBA-së në Evropë ose përmbushjes së nevojave të brendshme politike të SHBA-së, që do të nënkuptonte një përhapje të qetë të ndikimit sovjetik. Truman e dinte se përhapja e komunizmit nuk mund të fshihej dhe duke pasur parasysh se Shtetet e Bashkuara kishin kontroll të fortë mbi Japoninë e pushtuar, ai u përqendrua në forcimin e aleatëve të tij në Evropë. Më 5 qershor 1947 Programi Evropian i Rimëkëmbjes u lançua për të "ringjallur ekonominë botërore dhe për të ndihmuar në krijimin e kushteve politike dhe ekonomike për institucionet e lira." Kërcënimi më i madh për interesat e SHBA në Evropë në atë kohë ishte bashkimi i potencialit njerëzor sovjetik dhe lëndëve të para me Evropën Perëndimore. aftësitë teknologjike dhe industria e avancuar. Shtetet e Bashkuara u përballën me detyrën komplekse të rivendosjes së fuqisë ushtarake gjermane pa rinovuar agresionin e saj. Përfundimisht, grushti i shtetit i mbështetur nga sovjetikët në Pragë dhe veprimet e Agjencisë Qendrore të Inteligjencës Amerikane (CIA) të sapoformuar në Itali për të mposhtur komunistët italianë në 1948 do të përshpejtonin zbatimin e Planit Marshall për Rindërtimin e Evropës, të cilin Evropa do ta sigurojë. 13 miliardë dollarë ndihmë ekonomike. Me lidhjen e Shteteve të Bashkuara me bërthamat e industrializuara në Evropë dhe Japoni,

kishte nevojë për sigurimin e lëndëve të para në Afrikë dhe në pjesën tjetër të Azisë. Shfrytëzimi i bërthamave industriale varej nga suksesi i ndalimit të përhapjes së komunizmit në Afrikë, Kinë dhe Kore.

Pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore, sovjetikët ruajtën drejtimin në forcat konvencionale dhe tokësore, por nuk kishin një marinë të zhvilluar, një forcë ajrore strategjike, një ekonomi të zhvilluar dhe armë bërthamore. Ky ekuilibër i fuqisë zgjati deri në testin e suksesshëm bërthamor të sovjetikëve në 1949. Pas konsolidimit të suksesshëm të pushtetit të Mao Ce Dunit në Kinë, Shtetet e Bashkuara u përballën me rrezikun e përhapjes së komunizmit përmes Vietnamit dhe Ho Chi Minh, Gadishullit Malajzian, Indonezisë dhe Filipineve. Ky konfigurim i marrëdhënieve ndërkombëtare ka çuar në miratimin e një doktrine të mirëpërcaktuar të sigurisë amerikane. dokumenti i famshëm NSC-68 i 7 prillit 1950. Kjo doktrinë parashikonte epërsinë dhe supremacinë bërthamore të SHBA-së me forcat ajrore

për të penguar BRSS nga përdorimi i aftësive të veta bërthamore. NSC-68 shkon përtej frenimit të përhapjes së ndikimit sovjetik dhe synon të zvogëlojë fuqinë dhe ndikimin e BRSS në mënyrë që ata të mos jenë në gjendje të paraqesin një kërcënim për paqen dhe stabilitetin ndërkombëtar. Me këtë doktrinë, Shtetet e Bashkuara rritën praninë e tyre ushtarake në Evropë me katër divizione të tjera, anije luftarake nga 238 në 397, brigada ajrore nga 48 në 95 dhe një buxhet total të mbrojtjes prej 140 miliardë dollarë. Truman, me masat dhe aktivitetet e marra, arriti të shmangë izolimin e Shteteve të Bashkuara nga bazat industriale dhe të lëndëve të para në Evropë dhe Azi, duke marrë masa dhe aktivitete shtesë mbrojtëse që do të shkaktonin falimentimin e Shteteve të Bashkuara. Ai gjithashtu fillimisht portretizoi Luftën e Ftohtë si një luftë midis një bote të lirë dhe komunizmit, duke shmangur me mjeshtëri temën e parandalimit nga një luftë e plotë ndaj armëve bërthamore në pronësi të SHBA.

Tomica Ristoski

SOFTUER I RI I PROKURIMEVE PUBLIKE

MË SHPEJT DHE NË
MËNYRË MË EFIKASE DERI
TE
PROKURIME PËR
MBROJTJEN DHE ARMATËN

Ministria e Mbrojtjes së bashku me Qendrën për Menaxhim me Ndryshime, mbështetur nga Ambasada e Mbretërisë së Bashkuar, vendos softuer të ri i cili seriozisht do të ndikojë në rritjen e shpejtësisë dhe efikasitetit, ndërsa e anulon mundësinë për gabime teknike dhe ndaj ndikimit të çfarëdoshëm korruptiv në realizimin e prokurimeve publike për mbrojtjen dhe për Armatën

Paralajmërim i hershëm nga nevoja e fillimit të procedurës së re

Proces më i shkurtër i përgatitjes së prokurimeve publike

Kontroll efikas dhe ndjekje të prokurimeve publike. Paralajmërim rreth afatit për skadencën e kontratave

Krijimin e memories elektronike të prokurimeve publike

1
vendi

Ministria e Mbrojtjes është në vend të parë sipas kohës që është paraparë për paraqitje dhe për përgatitje të kompanive të publikimeve tona

~300
prokurime
publike

Ministria e Mbrojtjes realizon rreth 300 prokurime publike, duke mos i përfshirë prokurimet në përputhje me Planin për Prokurime Publike në fushën e mbrojtjes dhe sigurisë

Koncepti i dezinformimit, i cili edhe pse nuk është produkt i shekullit XXI, i ndihmuar nga teknologjitë avancuese dhe nga sasia e shumtë e informatave që transmetohen në nivel botëror, paraqet një fenomen jashtëzakonisht kompleks me të cilin është shumë vështirë të ballafaqohet secili individ, organizatë apo shtet

Gjithsesi, hapi i parë në drejtim të krijimit të rezistencës së informatave të dëmshme me të cilat ballafaqohemi çdo ditë, është kuptimi i tyre – çfarë paraqesin ato, si klasifikohen dhe cili është qëllimi i dërguesit të tyre. Në esencë jo secila informatë e dëmshme mund të klasifikohet si dezinformata dhe jo çdo transmetim i informatës faktikisht të pasaktë, ka për qëllim që të na mashtrtojë. Shkenca, informatat e dëmshme i klasifikon në tre lloje: mis-informata, gjegjësisht informata faktikisht të pasakta, për të cilat personi që i transmeton është i bindur se të njejtat janë të sakta; dezinformata – informata të pasakta dhe për të cilat dërguesi i tyre është në dijeni se të njejtat janë faktikisht të pasakta dhe mall-informatat, gjegjësisht informatat të cilat janë të bazuara në realitet, por janë të dedikuara me qëllim që t'i shkaktojnë dëm personit të caktuar, organizatës, apo shtetit, në një periudhë të caktuar kohore ku këto informata do të kishin trasim më të madh në opinionin e targetuar.

Duke pasur parasysh se fokusi ynë janë dezinformatat, duhet të përmendim se NATO aleanca të njejtat i definojnë si "informata të krijuara me qëllim dhe të diseminuara të cilat nuk janë të sakta

DEZINFORMATAT

Si ti njohim në mënyrë që të mund të ballafaqohemi me të njëjtat

apo janë manipulative, qëllimi kryesor i të cilave është të na mashtrojnë apo të na shpejnë në ndonjë mendim të gabuar". Manipulimi me qytetarët është vetëm njëra ndër rreziqet që i bart shpërndarja e dezinformatave. Atom und të krijojnë mosbesim në kuadër të institucioneve të sistemit, në kuadër të normave dhe institucioneve, të ndikojnë ndaj njerit të proceseve më të rëndësishme të demokracisë

– zgjedhjeve, si dhe ndaj perceptimit për sfidat kyçe me të cilat ballafaqohet njerëzimi, si që janë pandemia apo ndryshimet klimatike. Në fakt, dezinformatat, forcën e tyre e tërheqin nga e a.q "mungesa e rezonimit", që është pjesë e natyrës së njeriut, si për shembull, sulm ndaj ndonjë personi, në vend të argumentit, nxitja e ndonjë përgjigje emotive në vend të asaj racionale,

akuzë për hipokrizi, në mënyrë që të arsyetohet ndonjë aktivitet i caktuar i papërshtatshëm, dëshmia se rast apo ngjarje e caktuar minore mund të shkaktojë pasoja të llahtarshme, limitimi i opsioneve të mundshme në vetëm dy prej tyre, apo konkluzë pa pasur një numër të mjaftueshëm të dëshmive.

E gjitha kjo, e vënë në kontekst të dezinformatave, menjëherë merr formën e vet – sulm ndaj gazetarëve, por jo për shkak të informatës së transmetuar, por drejtpërsëdrejti në personalitetin e tyre, edhe atë gjatë përpjekjes së diskreditimit personal, edhe atë gjatë orvatjeve për diskreditim personal, apo orvatjeve për të arsyetuar agresion me përmendjen apo me barazimin e të njëjtave me disa ngjarje nga e kaluara. Në fakt, pandemia me korona virusin është një shembull i mirë për atë se si një mungesë e tillë gjatë rezonimit përdoret për sulm ndaj dezinformatave. Duke e analizuar narativin e nje medium të caktuar që nga fillimi i pandemisë, arsya për paraqitjen e korona virusit thjesht kufizohet në vetëm disa opsione të mundshme: ose virusi nuk ekziston; ose i njëjti ka qenë produkt i "laboratorive perëndimore", ose, është një mënyrë për një luftë speciale kundër ndonjë vendi të caktuar apo ndonjë grupi të caktuara të vendeve. Ky narativ e përdor "natyrën e njerëzve" dhe "de facto" mundëson të zhvillohet një mendim ndryshe. Edhe një karakteristikë e rëndësishme e dezinformatave ka të bëjë me shpejtësinë dramatike me të cilat ato shpërndahen. Interneti që e rriti nivelin e dispozicionit dhe qasjes deri në informata, deri te llojet e mendimeve të ndryshme si dhe deri te perspektivat e ndryshme, edhe pse është një mjet i rëndësishëm për demokratizimin e shoqërive, krijoi sfida të reja. Analiza e titulluar si "Shpërndarja e lajmeve të rreme dhe të sakta online" e publikuar nga revista "Shkenca", transmeton një hulumtim i laboratorit medial të të renouarit MIT (Massachusetts Institute of Technology). Sipas këtij laboratorit "gënjeshttrat transmetohen më lehtë dhe më gjerë nga e vërteta, gjegjësisht informatat e rreme kanë 70% më shumë gjasa të jenë të transmetuara përmes rrjeteve sociale se sa e vërteta".

Ivan Petrushevski

Me sukses u realizua stërvitja
nacionale e terrenit

„SHKËLQIMI 22“

Në kampin e trajnimit „Pepelishte“, me ceremoni ushtarake u shënu fillimi i stërvitjes nacionale të terrenit „Shkëlqimi 22“, e cila u realizua gjatë periudhës nga 3 deri në 11 prill me anë të realizimit të aktiviteteve në: poligonin ushtarak “Krivollak”, kampin e trajnimit “Pepelishte”, kazermën “Jane Sandanski” – Shtip dhe në kazermën “Strasho Pinçur” në Petrovec

Qëllimi primar i stërvitjes „Shkëlqimi 22“ është vlerësimi i gjendjes së gatishmërisë të Batalionit të Lehtë Këmbësorik (blk), në përputhje me standardet e vlerësimit të komandave dhe njësisive tokësore të Komandës së Bashkuar për Operacione të NATO-s – CREVAL (Combat Readiness Evaluation). Në ceremoninë e hapjes së stërvitjes, në të cilën morën pjesë komandanti i Komandës së Operacioneve, gjenerali i brigadave Besnik Emini dhe komandanti i Brigadës së Parë Këmbësorike, koloneli Sasho Llafçiski, para pjesëmarrësve të stërvitjes mbajti fjalim edhe drejtori i stërvitjes, nënkoloneli Zoran Sumraçki. Me këtë rast ai tha se me një realizim të suksesshëm të stërvitjes kemi mundësi të dëshmojmë se jemi të gatshëm të veprojmë bashkarisht me aleatët tanë, në përputhje me standardet e vetme të cilat janë të nevojshme në veprimin e përbashkët në ballafaqim me kërcënimet bashkëkohore

të sigurisë. Sipas planit të aktiviteteve të stërvitjes për vlerësimin e njësisë, gjatë ditës vijuese në kazermën “Jane Sandanski” në Shtip filluan aktivitetet e para për vlerësimin e njësisive sipas elementeve të vlerësimit në lokacione në kohë paqeje.

Për realizimin e stërvitjes „Shkëlqimi 22“ u përdor skenar fiktiv ku janë krijuar ngjarje dhe incidente të cilat mundësojnë që njësia të stërvitet dhe të vlerësohet në përputhje me standardet e NATO-s, gjegjësisht Batalioni i Lehtë Këmbësorik të mund ta demonstrojë gjendjen e gatishmërisë së tij dhe të ballafaqohet me kompleksitetin në fushën e betejës. Vlerësimin e realizoi ekipi nacional i vlerësimit i certifikuar nga ana e NATO shkolla për realizimin e vlerësimit të gjendjes së gatishmërisë së forcave tokësore, sipas standardeve dhe procedurave të Aleancës, ku vlerësohen procedurat në shtatë fusha të ndryshme të shkathëtisë.

Për secilën nga fushat janë caktuar liderë të ekipeve dhe një numër i caktuar i vlerësuesve, varësisht nga niveli i vlerësimit. Vlerësimi bëhet në 2 faza, edhe atë vlerësim në lokacion në kohë paqeje dhe vlerësim në terren. Në fund të vlerësimit, nënshkruhet raporti zyrtar nga ana e mbikqyrësve të NATO-s dhe nga ana e drejtorëve të vlerësimit, e më pas rezultati i kumtohet njësisë vlerësuese. Ky është vlerësimi i parë në përbërje më të madhe të Armatës pas anëtarësimit tonë të plotë në NATO, për suksesin e të cilit, motiv i lartë janë notat e vlerësimit e larta që marrë gjatë viteve deri më tani nga ana e NATO-s për stërvitjet e realizuara me sukses në vlerësimet e mëparshme të përbërjeve të deklaruara, por edhe vlerësimet pozitive nga realizimi i misioneve paqësore.

Në këtë stërvitjet marrin pjesë rreth 1100 pjesëtarë të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut, si dhe një numër i caktuar i vlerësuesve dhe mbikqyrësve të NATO-s.

Pas përfundimit të suksesshëm të vlerësimit të Batalionit të Lehtë Këmbësorik (blk) në kuadër të stërvitjes ushtarake “Shkëlqimi 22”, para të pranishmëve më 11 prill pranë poligonit ushtarak “Krivollak”, në kuadër të programit të “Ditës së mysafirëve të shquar”, u realizuan aktivitete stërvitore në të cilat u prezantua niveli i gjendjes

së gatishmërisë së blk në realizimin e detyrave taktike të bashkuara. Përmes realizimit të operacioneve ofanzive të njësisve të përbërjes së Batalionit të Lehtë Këmbësorik, me mbështetjen e helikopterëve të VING-ut ajror dhe me mjete artilerike, u demonstruan procedura dhe aktivitete me të cilat u shfaq gjendja e gatishmërisë apo përgatitja në realizimin e operacioneve ushtarake sipas standardeve të vetme të NATO-s, të cilat janë të nevojshme për veprim të përbashkët, e më këtë u vërtetua edhe vlerësimi i fituar – “Të shkathtët në gjendje gatishmërie për realizimin e misioneve”. Pas përfundimit të aktiviteteve stërvitore, ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska dhe shefi i Shtabit të Përgjithshëm të ARMV-së, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurçinovski, i uruan pjesëmarrësit për realizimin e suksesshëm të stërvitjes. Shefi i Shtabit të Përgjithshëm, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurçinovski, shprehi mirënjohjen e tij ndaj pjesëtarëve të Batalionit të Dytë Këmbësorik të Brigadës së Parë Këmbësorike dhe Komandës së Operacioneve dhe njëherit shprehi mirënjohjen edhe deri te MM për mbështetjen e vazhdueshme në të gjitha fazat e përgatitjes për krijimin e parakushteve për realizimin e kësaj stërvitje dhe për vlerësimin, që u realizua gjatë javës së kaluar.

„Vlerësimi i suksesshëm i njësisë së

dytë të deklaruar të Armatës sonë për operacionet ujore të NATO-s është me të vërtetë një arritje e madhe, dhe ne me këtë ndihemi krenarë. Të gjithë juve, pjesëtarëve të Armatës, me mbështetjen e institucioneve gjegjëse, na mbetet që procesi i modernizimit dhe pajisshmërisë t'a vazhdojmë dhe t'a avancojmë në mënyrë të përshtatshme, ku njësia në fjalë do të jetë e gatshme të përgjigjet në çdo moment ndaj të gjitha sfidave “ – shtoi gjenerali Gjurçinovski.

Ministrja e mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska në fjalën e saj mes tjerash tha: „Nuk ishte lehtë, nuk kishte shumë kohë, por përkushtimi dhe profesionalizmi i armatës sonë sot mori edhe një vullë – batalioni ynë i lehtë është i vlerësuar si „I Shkathtët në gjendje gatishmërie për realizimin e misioneve“ sipas standardeve më strikte të NATO-s nën monitorimin e mbikqyrësve me përvojë të Aleancës së NATO-s. Tetëdhjetë e pesë përqind nga vlerësuesit nikoqir janë certifikuar në përputhje me standardet më të larta të Aleancës, gjë që në mënyrë drastike e tejkalon standardin e NATO-s e 50 përqind të mbikqyrësve të certifikuar vendor. Kjo dëshmon se Aleanca rritet gjithnjë e më tepër, ndërton kapacitetet e saj dhe investon në profesionistët e saj” – tha ministrja duke

u falenderuar për mbështetjen aleate nga ana e SHBA-së dhe Mbretërisë së Bashkuar, të cilët i ndihmuan pjesëtarët e Armatës për të arritur këtë rezultat. Nga ana e ekipit vlerësues, që ndoqi realizimin e aktiviteteve të parapara, sipas listës së incidenteve, pas analizës së bërë, u kumtua vlerësimi zyrtar – “I shkathtët në gjendje gatishmërie për realizimin e misioneve”.

Në këtë stërvitje, Batalioni i Lehtë Këmbësorik shfaqti gatishmërinë e tij në realizimin e obligimeve nga caqet e shkathtësisë së NATO-s.

Në „Ditën e mysafirëve të shquar“, përveç ministres së mbrojtjes Sllavjanka Petrovska dhe shefit të Shtabit të Përgjithshëm, gjeneral-nënkolonelit Vasko Gjurçinovskit, morën pjesë edhe nënkryetari i Kuvendit të RMV-së, Goran Misovski, ministri i punëve të brendshme, Oliver Spasovski, përfaqësues të Kabinetit të Presidentit, përfaqësues të Kuvendit, të Shtabit të Përgjithshëm, si dhe përfaqësues të Ministrisë së Mbrojtjes, gjeneralë të Armatës, atashë ushtarak të akredituar në Republikën e Maqedonisë së Veriut, si dhe shumë mysafirë të tjerë.

Kristina Ilievska

„Shkëlqimi 22“

„A400M“ – avioni ushtarak transportues evropian

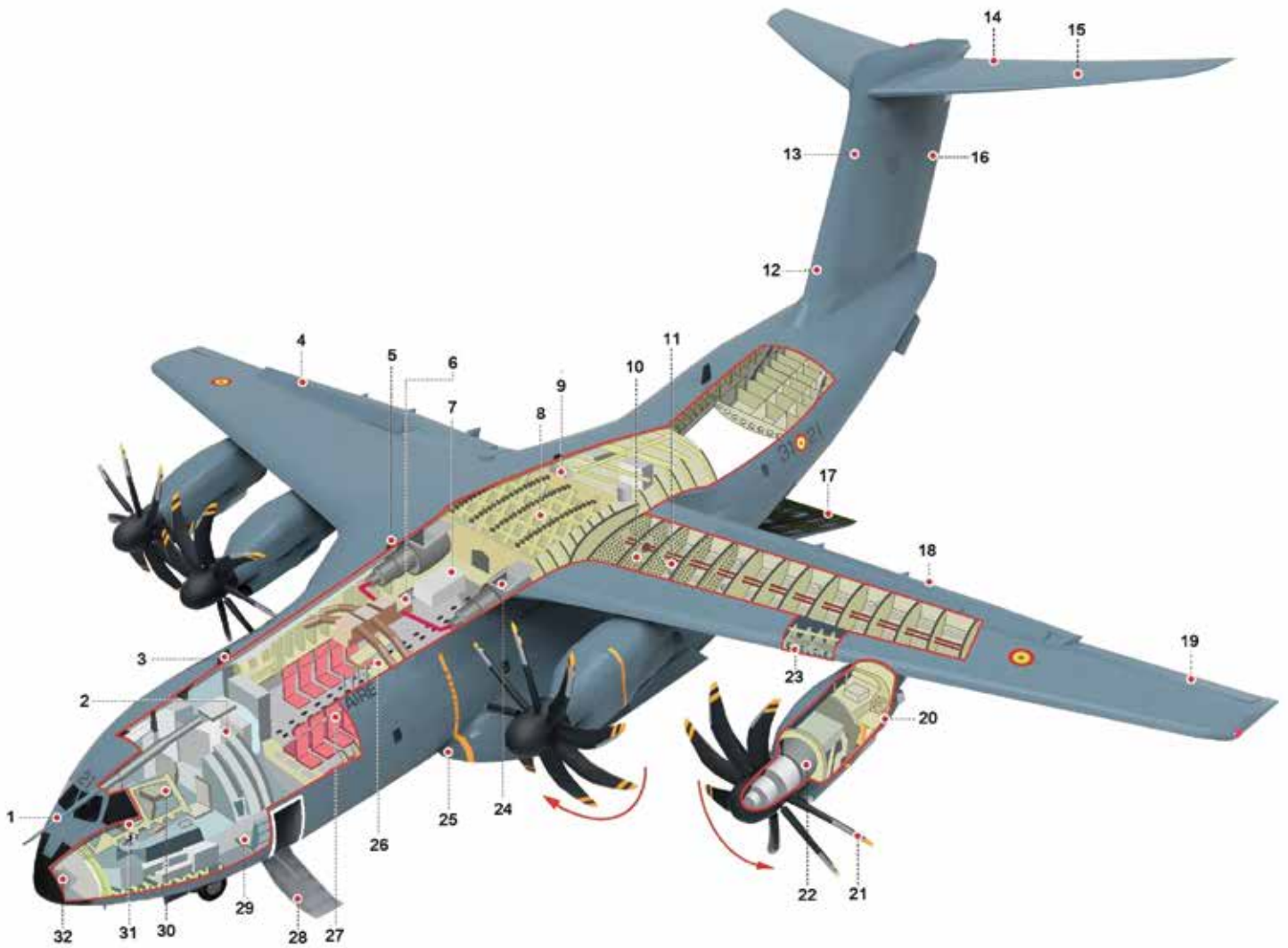
Sipas konstruksionit, „A400M“ bën pjesë në grupin e avionëve transportues të transportit me krahë të lartë, me bisht të konstruksionit T, ndërsa sipas drejtimit i përket grupit të avionëve me helikë me katër motorë. Për ndërtimin e konstruksionit në një përqindje të madhe përdoren lidhjet e aluminit, por edhe rreth 30% materiale kompozite. Radari meteorologjiko-navigues „AN / APN-241E“ është i vendosur në hundën e avionit, i cili ka aftësinë të hartojë terrenin me rezolucion të lartë. Kabina e avionit në pozicione të caktuara është e mbrojtur (dhe dritaret) dhe siguron mbrojtje nga armët e lehta të këmbësorisë. Brenda ka 4 ndenjësë (për pilotin, bashkë-pilotin, dhe nëse është e nevojshme një pilot shtesë dhe anëtar për trajtimin e ngarkesës). Anët e pilotëve janë të anashkaluara për të kontrolluar aeroplanin dhe dorezat e shtytjes janë të montuara në qendër, midis tyre. Kontrolli kryhet me sisteme elektronike të kontrollit të fluturimit të tipit FBW („Fly By Wire“). Paneli i kontrollit ka 8 ekrane LCD, 1 në qendër në sqetullat e makinës (për monitorimin e ngarkesës) Në çatinë e kabinës ka 2 sisteme HUD pilot të palosshme, të destinuara për detyra komplekse taktike. E gjithë kabina është përshtatur për përdorim operacional ushtarak gjatë natës dhe me ndihmën e vizoreve të natës pilot. Sistemi FMS400 nga „Thales“ dhe „Diehel Avionik Systems“ është instaluar për menaxhimin dhe kontrollin e fluturimit. Hapësira për ngarkimin e avionit ka një gjatësi prej 22,65 m, gjerësi 4 m dhe lartësi 3,85 m, gjegjësisht hapësira e dobishme e ngarkesës në avion është 340 m³, dhe ngarkesa maksimale është 37 tonë. Avioni mund të strehojë 116 ushtarë të pajisur plotësisht, ndërsa në transportin mjekësor avioni ka 66 barela, plus 25 personel mjekësor. Përveç paletave të ngarkesave, pjesëve të artilerisë, automjeteve transportuese dhe rimorkiove të lehta, brenda avionit mund të transportohet një helikopter transporti pjesërisht i gërmuar i modelit „CH-47“ ose „NH-90“. Për ngarkim-shkarkim më të lehtë, tavani mbi platformën e uljes ka një vinç të integruar me një kapacitet ngarkese 5 ton, dhe brenda ka një vinç për tërheqjen e ngarkesës brenda. Përveç

transportit, „A400M“ mund të përdoret si një tank fluturues për të furnizuar me karburant helikopterët dhe avionët. Për këtë qëllim, avioni mund të akomodojë dy rezervuarë karburanti. Furnizimi me karburant kryhet nëpërmjet një nënkontejnieri të tipit „908 E“, njëri prej të cilëve mund të vendoset nën çdo krah, plus nga rampa e ngarkesës mund të vendoset një sistem tjetër karburanti i tipit „808E“. Trata e avionit është projektuar për ngritje dhe ulje nga sipërfaqet e improvizuara. Kurthi i përparmë ka 2 rrota, ndërsa kurthi i pasmë ka 3 komplete me dy rrota (gjithsej 6 rrota). Mekanizmi hidraulik i kurtheve të qëndrimit të pasmë lejon uljen e strukturës, për ngarkim-shkarkim më të lehtë. Për mbrojtjen e avionit është instaluar sistemi i zbulimit të rrezatimit të radarit „ALR-400“, sistemi i sensorëve „MIRAS“ dhe, nëse është e nevojshme, lëshuesit e karremave të raketave dhe sistemi lazer DIRCM. Avioni është i pajisur me një sërë sistemesh të tjera, si sistemi TMLLF, i projektuar për kontrollin e fluturimit në lartësi të ulët, sisteme të ndryshme komunikimi, duke përfshirë sistemin e komunikimit dixhital „HF-9500“ dhe „SATCOM“, sistemin „MMMS“ , i destinuar për kontrollin e të gjitha segmenteve të ngarkesës (ngarkim, paraqitje, ulje, shkarkim) dhe më shumë. Avioni është i pajisur me 4 motorë turbocharged „Europrop TP400-D6“, secili me një fuqi maksimale prej 11,000 kf. Secili prej motorëve është i pajisur me 8 helikë të përbëra të lakuar të tipit „Ratier-Figeac FH386“, me diametër 5.3 m. Për stabilitet më të madh të fluturimit, helikat e motorit rrotullohen në drejtim të kundërt nga motori ngjitur. Kontrolli i motorëve kryhet me ndihmën e sistemit dixhital „FADEC“. Ndryshe nga avionët e tjerë me helikë, motori inovativ i A400M mundëson lartësi më të madhe fluturimi, shpejtësi më të madhe dhe ekonomi. „A400M“ do të pajiset me një njësi shtesë-derivativ të „APS 3200“, i destinuar për ndezjen e motorëve kryesorë, për furnizimin me energji aeronautike, për klimatizimin etj., si dhe do të instalojë edhe sistemin shtytës të palosshëm „Ram Air Turbine“, i destinuar për raste emergjente ku do të kishte humbje të plotë të energjisë elektrike.

Ivica Dameski

1. Sonda për rimbushjen e karburantit gjatë fluturimit
2. Avionika
3. Antena-TACAN
4. Flapsi i jashtëm
5. Antena-SATCOM
6. OBOGS-sistemi, zëvendësues i ngrohjes
7. Barka e shpëtimit
8. Brinjët qëndrore nga konstruksioni i krahëve
9. Motori hidraulik për nënkrahët
10. Rezervari i karburantit në krah
11. Pompa e karburantit
12. Antena-HF
13. Stabilizuesi vertikal
14. Atashmenti i menaxhimit sipas lartësisë
15. Stabilizuesi horizontal
16. Atashmenti për menaxhimin e drejtimit

- 17. Trau i ngarkesës me dimensione 7x4m dhe me ngarkesë prej 6 tonë
- 18. Flapsi i brendshëm
- 19. Eleroni
- 20. Mbrojtësi kundër zjarrit
- 21. Elisa „FH386“
- 22. Motori turboelis „Europrop TP400-D6“ me transmision
- 23. Sistemi kundër ngrirjes
- 24. Kondicioneri
- 25. Drita ateruese
- 26. Shezlloni për evakuim mjekësor
- 27. Sedilja në hapësirës transportuese
- 28. Dera anësore
- 29. Hapësira punuese me monitor për nevojat e mbikqyrësit të ngarkesës
- 30. Sediljet për dy ndihmësit e pilotit
- 31. Sedilja e pilotit
- 32. Radari meteorologjik-navigues „AN/ APN-241E“

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË „A400M“	
GJATËSIA	45,1 m
LARTËSIA	14,7 m
HAPJA E KRAHËVE	42,4 m
SIPËRFAQJA E KRAHËVE	225,1 m ²
PESHA, I ZBRAZËT	76,5 tonë
PESHA MAKSIMALE GJATË FULTURIMIT	141 tonë
KARBURANTI I BRENDSHËM	50,5 tonë
NGARKESA E DOBISHME	37 tonë
MOTORI	4 motorë turboelisë "Europrop TP400-D6" secili me fuqi maksimale prej 11000 ks.
SHPEJTËSIA MAKSIMALE	780 km/h
SHPEJTËSIA KRYQËZUESE	555 km/h
SHTEGU FLUTURUES-ATERUES	980 m / 770 m
VARGU	12.200 m
VARGU MAKSIMAL	8.700 km (me karburant të brendshëm)
VARGU ME NGARKESË MAKSIMALE	3.300 km

Avion „CASA 295M“

Taktika, si metodë për realizimin e planeve në nivel strategjik dhe operacional, si dhe për arritjen e një qëllimi të caktuar, është

ndoshta segmenti më i rëndësishëm në një situatë krize apo lufte. Në atë drejtim nevojiten burime të caktuara në rrafshin taktik, në të cilat prodhuesit janë fokusuar gjithnjë e më shumë kohëve të fundit. Avioni „CASA C-295“ është një avion transporti mesatar taktik i projektuar nga kompania spanjolle „CASA“ në vitet e 90'-ta (në atë kohë si CASA-Nurtanio CN-235, paraardhësi i C-295). U desh një kohë relativisht e shkurtër nga projektimi deri në përdorimin operacional të avionit. Dizajni filloi në 1980, dhe certifikimi spanjoll dhe indonezian u përfundua në 1986. Avioni CN-235 hyri në shërbim më 1 mars 1988. Megjithëse CN-235 fillimisht ishte projektuar si një avion transporti ushtarak, ai u ofrua gjithashtu si një aeroplan komercial. Megjithatë, ajo nuk ka pasur shumë sukses në këtë rol në krahasim me avionët konkurrues të pasagjerëve me 50 vende si „Fokker 50“, „ATR 42“ dhe „De Havilland Canada DHC-8“. Në vitin 2000, „CASA“ u inkorporua në

Avioni „CASA C-295“ është një avion transporti mesatar taktik i projektuar nga kompania spanjolle „CASA“ në vitet e 90'-ta (në atë kohë si CASA-Nurtanio CN-235, paraardhësi i C-295)

Grupin Evropian Aeronautik (EADS) dhe avionit u emërua „EADS CASA C-295“. Interesant është emërtimi i emërtimit të tij si „C-295“, i cili ndjek skemën e avionëve të projektuar nga „CASA“ (me germën fillestare C të prodhuesit, më pas vijon numri treshifror, numri i parë i të cilit tregon numri i motorëve, dhe dy të tjerët në këtë rast tregojnë kapacitetin e avionit prej 9.5 ton). Avioni „CASA C-295“ është i aftë dhe i pajisur për të kryer me efikasitet një gamë të gjerë misionesh: transport taktik dhe logjistik, misione me parashutë, detyra ngarkesash, evakuim mjekësor, patrullë detare, karburant ajror dhe shpërndarje, misione të shumta civile dhe humanitare. Gjithashtu ishte planifikuar një variant i veçantë ajror për paralajmërimin dhe kontrollin e hershëm të ajrit. Prodhimi dhe montimi i elementeve dhe sistemeve të avionit „C-295“ realizohet në Spanjë, më saktë në objektet e „Airbus Defense and Space“ (ish „Construccionnes Aeronáuticas SA“ - CASA), të cilat ndodhen në aeroporti

„San Pablo“ në Sevilje. Avioni është një version i përmirësuar dhe i modifikuar i avionit të transportit spanjoll-indonezian „CASA / IPTN CN-235“, një projekt i përbashkët i zhvilluar nga kompania spanjolle „Construccionnes Aeronáuticas SA“ (CASA) dhe nga prodhuesi indonezian „IPTN“, por me trup më të zgjatur me 50% shkathtësi më të madhe të bartjes dhe me turbo-motorë të ri (Pratt & Whitney Canada).

Fluturimi i parë u realizua në nëntor të vitit 1997, dhe Spanja si operatori i parë në vitin 1999 bleu nëntë avionë. Të njëjtat modele hynë në përdorim operacional në Forcën Ajrore Spanjolle dy vjet më vonë. Si një avion operativ, ai ka marrë pjesë në operacione të shumta ndërkombëtare, duke përfshirë ato në ish-Jugosllavi, Afganistan, Irak, Liban dhe Çad. Më shumë se 230 avionë të të gjitha versioneve të avionit janë në përdorim operacional.

Konkurenti kryesor i avionit „C-295“ është avioni „C-27J Spartan“,

i prodhuar fillimisht nga kompania "Alenia Aeronautica", më pas edhe nga "Alenia Aeromacchi" dhe tani nga "Leonardo". Avionët ishin konkurrues për programin e avionëve të ngarkesave të Armatës dhe Forcave Ajrore të SHBA-së. Avioni "CASA C-295" u konsiderua si një rrezik më i lartë gjatë procesit të vendimmarrjes, për shkak të përdorimit të modalitetit të ri të operimit dhe përmbushjes së kërkesave për lartësi dhe rreze. Nga ana tjetër, avioni "C-27J Spartan" ofroi efikasitet të lartë operacional së bashku me kostot konkurruese, ngarkesa të ulëta pilot, fleksibilitet ekstrem, performancë më të mirë në kategorinë e tij në të gjitha kushtet dhe ndërveprueshmëri unike me motorë ajri më të fuqishëm, të pajisur me Rolls-Royce motorët e famshëm. Ai ishte i pajisur me sisteme të tjera të ndryshme të përdorura në aeroplanin më të madh "Lockheed Martin C-130J Super Hercules". Ky avion taktik me teknologji të fundit në aeronautikë, shtytje dhe sisteme të tjera, ka variante të specializuara të zhvilluara për patrullimin detar, kërkim-shpëtim, evakuim mjekësor, C3 ISR (komandë, kontroll, komunikim, inteligjencë, vëzhgim dhe zbulim), mbështetje nga zjarri, logjistikë, mbështetje humanitare, mbështetje për operacionet e urgjencës civile, luftën kibernetike dhe misionet e sulmeve tokësore.

Gjatë vitit 2012, kompania filloi zbatimin e disa përmirësimeve të dizajnit të njohura si C-295M. Ndryshimet përfshijnë aftësinë për të transportuar raketa të caktuara, si dhe instalimin e një pakete me sisteme vetëmbrojtjeje (sisteme infra të kuqe dhe sistem pasiv të paralajmërimit të ajrit). Në vitin 2016, "Airbus" ishte në procesin e zhvillimit të një platforme të re karburanti (të pajisura me sisteme të tilla, ato do të instalohen opsionalisht në linjën qendrore të karburantit ajror "C295" për avionët luftarakë dhe helikopterë). Avioni i ri "C-295M" ka një dizajn të veçantë dhe modifikime të tjera me mundësi për ngritje dhe ulje jashtëzakonisht të shkurtra në pista gjysmë të gatshme dhe ngarkesa të larta. Ulja dhe ngritja nga vetëm 320 dhe 670 metra ofrojnë akses në pistat afër zonave operationale ose të krizës, ku nevojiten produkte ose pajisje të tjera ushtarake. Avioni "CASA C-295M" u zbulua në qershor të vitit 1997 në panairin "Paris Air Show", dhe avioni i parë i prodhuar i këtij lloji realizoi fluturimin në vitin 1998. Në vitin 1999, ministria spanjolle e mbrojtjes

KARAKTERISTIKAT E PËRGJITHSHME:	
EKUIPAZHI	2 anëtarë
KAPACITET	73 ushtarë, gjegjësisht 50 parashutistë
EVAKUIMI MJEKËSOR	12 deri në 27 barela për të lënduarit dhe kujdes me ndihmë mjekësore
NGARKESA MAKSIMALE	9250 kg
GJATËSIA	24,46 m
PESHA MAKSIMALE GJATË FLUTURIMIT	21.000 kg
SHPEJTËSIA E KRYQËZIMIT	482 km/h
VARGU	1555 km
PAJISJA E ARMËVE	
PAJISJA ME RADARË DHE ME SISTEME TË FLUTURIMIT NË TË GJITHA KUSHTET ATMOSFERIKE	
OPERATORË	Polonia, EBA, Brazili, Jordania, Algjeria, Finlanda, Egjipti, Gana, Mali, Bangladeshi, Indonezia, Filipinet, Tajlanda, Vietnam, Kazakistan, Uzbekistani, Republika Çeke, Portugalia, Spanja, Omani, Arabia Saudite, Kanadaja, Kili, Ekuadori dhe Meksika.

nënshkroi një kontratë për furnizimin e nëntë avionëve transportues "S-295M". Përpjekja për të hyrë në segmentin e aviacionit civil fillimisht dështoi, megjithëse avioni mori një certifikatë civile. Dështimi fillestar për t'u bërë pjesë

e agjencive qeveritare dhe kompanive private, në vitin 2017 u kthye në një lloj progresi kur kompania fitoi kontratën e parë në këtë sektor me një version komercial të avionit.

Dragan Pavlovski

„Ocelot/Foxhound Light Protected Patrol Vehicle“ (LPPV) - automjeti i lehtë mbrojtës patrullues

Automjeti patrullues i lehtë me rrota „Ocelot (LPPV)“ është një automjetmjet 7.5 ton i mbrojtur nga minat. Pritet të sigurojë mbrojtje dhe fleksibilitet më të mirë se automjetet e lehta aktuale në treg. Ministria Britanike e Mbrojtjes e riemëroi „LPPV Ocelot“ në „Foxhound“ për ta lidhur atë me automjete të tjera të blinduara me rrota si „Mastiff“ dhe „Ridgback“. „Ocelot Foxhound LPPV“ ishte projektuar posaçërisht për të përmbushur kërkesat e programit prej 200 milionë të programit të automjeteve patrulluese të mbrojtjes nga drita të Ministrisë së Mbrojtjes së Mbretërisë së Bashkuar dhe për të zëvendësuar „Snatch Land Rovers“ të përdorur nga ana e ushtrisë. Automjetet „Snatch Land Rovers“ janë kritikuar për dështimin në ofrimin e mbrojtjes adekuatë kundër minave dhe mbrojtjes kundër bombave IED dhe bombave në anë të rrugës në Irak dhe Afganistan. Qëllimi i programit të automjeteve patrulluese të lehta LPPV ishte të prodhonte 400 automjete të lehta patrulluese deri në vitin 2010. Porosia fillestare prej 180 milion për 200 automjetet „Ocelot Foxhound“ është bërë përmes procesit të Kërkesës për Operacione Emergjente (UOR) në nëntor 2010. 100 të tjera „Ocelot Foxhound“ u porositën në dhjetor 2011 si pjesë e një pakete prej 400 400 metrash

Automjeti i lehtë mbrojtës patrullues „Ocelot (LPPV)“ u lansua në Ekspozitën Ndërkombëtare të Sistemeve të Mbrojtjes dhe Pajisjeve „DSEi-Defence Systems & Equipment International Exhibition“, që u mbajt në Londër në shtator të vitit 2009

për mjetet e lehta patrulluese dhe teknologjinë e pajisjeve shpërthyesë të improvizuara (C-IED) për forcat britanike në Afganistan. Marrëveshja u finalizua në qershor të vitit 2012. Automjeti „Ocelot“ është zhvilluar dhe prodhuar bashkërisht nga ana e „Ricardo“ dhe „Force Protection Europe (FPE)“

nën emrin „Team Ocelot“. Në mesin e bashkëpunëtorëve gjatë zhvillimit të automjetit janë edhe „Formaplex“, „DSG“, „Thales“, „QinetiQ“ dhe „Sula“. „Ocelot“, gjithashtu garoi edhe kundër „Thales Hawkei“ dhe „MOWAG Eagle IV“ për të përmbushur kërkesat e Ushtrisë Australiane për një automjet të lëvizshëm

të mbrojtur lehtë (PMV-L) si pjesë e projektit Land 121 Faza 4. Karakteristikat kryesore si shpejtësia, fleksibiliteti, mirëmbajtja dhe mbrojtja e këtij automjeti janë të ngjashme me ato të një automjetit „Force Protection Mastiff“. Mund të përdoret për patrullim, mbështetje zjarri ose si mjet logjistik i mbrojtur. "Ocelot LPPV" përfshin një sistem kurrizore të blinduar të makinës ose "skateboard" në të cilin janë montuar kapsula të ndryshme speciale. Këto kapsula mund të ndahen dhe zëvendësohen sipas nevojave të misioneve të ndryshme (misione patrullimi, misione mbështetëse nga zjarri ose automjete të mbrojtura logjistike). Ky kombinim i një sistemi skateboard dhe kapsule, së bashku me teknologjinë e avancuar të kompozitit, e bën automjetin "Ocelot LPPV" fleksibël, me një shkallë të lartë mbijetese, shumë të mbrojtur nga shpërthimet dhe minat. Automjeti është 5.3 m i gjatë, 2.3 m i lartë dhe 2.1 m i gjerë. Automjeti me të gjitha rrotat siguron një rreze kthese prej 12 m. Një tjetër veçori unike e Ocelot është se ai ka një qendër të ulët graviteti, pasi të gjitha objektet e rënda vendosen nën skateboard. Makina mund të aksesohet përmes portave të mëdha të pasme, të dyja hapjet e sipërme ose përmes derës së madhe të kontrollit.

Versioni patrullues i automjetit „Ocelot LPPV“ ka një kapacitet prej 6 vendesh. Varianti i mbështetjes nga zjarri ka një kapacitet prej dy anëtarësh të ekuipazhit dhe dy ushtarëve, ndërsa varianti i mbrojtur i logjistikës ka një kapacitet prej dy anëtarësh. Me një ngarkesë maksimale prej 2000 kg, automjeti mund të arrijë një shpejtësi maksimale prej 110 km/h. Pesha totale e automjetit është 7500 kg. Nevoja për mirëmbajtje të ulët të këtij automjeti lejon ndërrime të shpejta të marsheve në terren në vend që të ktheheni në punëtorinë bazë për çdo riparim. Ocelot LPPV është krijuar për të qenë mjaft fleksibël për të kryer një sërë misionesh specifike për nevojat. Asambletë e automjeteve mund të ndryshohen dhe instalohen në 30 minuta për të akomoduar misione specifike. „Ocelot LPPV“ lëvizë me anë të „Steyr M16“, motor turbodiesel 3.2 litra, i cili zhvillon 215 kf. Është një motor nafte me gjashtë cilindra, me katër goditje me turbo karikues. Motori i "Ocelot" është i lidhur me një transmetim automatik ZF. Automjeti është gjithashtu i pajisur me një transmision automatik me gjashtë shpejtësi dhe boshte diferenciale të pavarura. Pretendohet se motori mund të ndërrohet në terren brenda 30 minutave. Makina ka lëvizje të përhershme me të gjitha rrotat. Të gjitha rrotat funksionojnë në mënyrë të pavarur në mënyrë që rrotat e tjera të vazhdojnë të funksionojnë nëse njëra prej tyre fryhet. Tërësia nuk është amfibe.

KARAKTERISTIKAT DHE SPECIFIKIMET E AUTOMJETIT PATRULLUES „OCELOT“:	
PRODHUESI	„Force Protection and Ricardo“
GJATËSIA	5,3 metra
GJERËSIA	2,1 metra
LARTËSIA	2,3 metra
PESHA	5,5 ton
PESHA	7,5 ton (bruto)
EKUIPAZHI	2 ekuipazh + 4 ushtarë (dismount)
KAPACITETI I NGARKESËS	2000 kg
ARMATIMI	mitraloz 7,62 mm
MOTORI	„Steyr 3.2l engine“
TRANSMISIONI	automatik, 6 shkallë në ngarkesë
BOSHTET	të pavarura, diferenciale që mund të mbyllën
DISTANCA NGA TOKA	338 m
RADIUS II RRROTULLIMIT	12 m
SUSPENSIONI	4x4 wheeled
VARGU OPERATIV	600 km
SHPEJTËSIA MAKSIMALE	110 km/h
TEJKALIMI I PENGESËS	deri në 60 %
TEJKALIMI I PENGESËS ANËSORE	30 %
TEJKALIMI I PENGESAVE VERTIKALE	0,50 m
TEJKALIMI I HENDEKUT	0,50 m
TEJKALIMI I PENGESËS UJORE	800 mm

„Ocelot LPPV“ është një bartës i përmirësuar i ngarkesës me lëvizshmëri të mesme (IMMLC), i cili ka lëvizshmëri të lartë dhe performancë të konsiderueshme luftarake. Sistemi i pezullimit siguron hapësirë 338 mm në kushte normale të ngarkesës. Raporti i fuqisë ndaj peshës është 19.3 kW / t (25 kW / t në modalitetin luftarak). Automjeti ka një byk në formë "V", i cili siguron mbrojtje maksimale për ekuipazhin dhe largon shpërthimet e minave nga automjeti. Trupi, i cili shtrihet në të gjithë gjatësinë e automjetit, përfshin linjën e lëvizjes, rezervuarin kryesor të karburantit, gjeneratorin, bateritë dhe motorin. Të gjithë komponentët kritikë, si motori, kutia e shpejtësisë, rezervuari i karburantit dhe ndarja e ekuipazhit, janë të përfshira në bërthamën e blinduar, e cila pengon një shpërthim larg tokës. Ky mjet rezistent ndaj minave siguron mbrojtje për personelin nga zjarri i drejtpërdrejtë dhe pjesët e predhave të artilerisë. Kabina e automjetit „Ocelot“ është konstruktuar nga materiale të avancuara të përbëra. Ofron mbrojtje të ngjashme me armaturën e pllakave metalike, por peshon më pak. Automjeti "Ocelot LPPV" mund të përdoret si mjet patrullimi, mbështetje zjarri ose si mjet logjistik i mbrojtur. Ndarja e ekuipazhit është e ndarë nga pajisja e drejtimit,

duke reduktuar kështu rrezikun e lëndimit të pajisjeve të drejtimit të ekuipazhit gjatë një sulmi. Ekuipazhi dhe ushtarët e tjerë të transportuar nga mjeti (zbritja) ndahen nga ndarje të vendosura ndërmjet tyre dhe mbahen larg pajisjeve elektronike të mjetit, duke siguruar mbrojtje të lartë. Automjeti kaloi me sukses testet e shpërthimit dhe testet e lëvizshmërisë të kryera për më shumë se 12 muaj. Automjeti „Ocelot LPPV“ mund të transportohet me avionë të llojit „C-17“, „C-130“ dhe „CH-47“. Automjeti mund të kapërcejë një pengesë vertikale prej 50 cm dhe një pjerrësi prej 60%. Ajo ka një shpejtësi maksimale prej 112 km / orë dhe një distancë prej 600 km. Për më tepër, automjeti mund të pajiset me teknologji infra të kuqe për shikimin e natës dhe imazhe termike. Ekziston gjithashtu një sistem qendror për fryrjen e gomave dhe një pranga vetë-tërheqëse. Këto automjete operohen nga Forcat e Armatosura të Mbretërisë së Bashkuar. Në vitin 2012, automjeti u vendos në Afganistan, së bashku me forcat e armatosura dhe me ushtrinë britanike. Automjeti „Ocelot“ debutoi në vitin 2009 në ngjarjen „Sistemet e mbrojtjes dhe eventit ndërkombëtar i pajisjeve“ në Londër.

Idriz Idrizovski

„Hawker Tempest“

Dihet mirë se para dhe pas pushtimit aleat të Normandisë më 6 qershor 1944, luftarakë bombardues amerikanë dhe britanikë sfiduan, të pandikuar nga çdo lloj antiterrorizmi armik. Amerikani "Republic P - 47 Thunderbolt" dhe britaniku "Hawker Typhoon" ishin ndër më të mirët në interpretimin e roleve të tyre. Kjo nënkuptonte shkatërrimin e njësisve logjistike të armikut, urave, depove të armëve, automjeteve të blinduara, kamionëve bunker dhe gjithçka tjetër që përbënte një kërcënim për njësitë e tyre tokësore. Britanik "Hawker Typhoon" ishte i mrekullueshëm, por në lartësi të mëdha performanca e tij ra ndjeshëm. Për të përmirësuar karakteristikat e avionit për përdorim operacional në lartësi më të larta, lindi një luftëtar, i cili ishte një nga më të mirët në Luftën e Dytë Botërore. Bëhet fjalë për aeroplanin „Hawker Tempest“.

Dizajn

Në fazën e zhvillimit të "Hawker Typhoon", një ekip projektimi i udhëhequr nga inxhinieri aeronautik "Sidney Cam" parashikoi segmente që mund të përmirësoheshin. Megjithatë "Hawker Typhoon" përgjithësisht konsiderohej një dizajn i mirë, avioni ishte subjekt i problemeve të vogla të motorit dhe pamundësisë së avionit për të funksionuar si një interceptues në lartësi të madhe. Kjo e fundit ishte për shkak të performancës së dobët të krahëve të "Hawker Typhoon". Ishin

Në gjysmën e dytë të Luftës së Dytë Botërore, aleatët siguruan dominimin total të qiejve evropianë. Numri i jashtëzakonshëm i avionëve aleatë ishte për shkak të fuqisë së madhe industriale të Bashkimit Sovjetik, Britanisë së Madhe dhe Shteteve të Bashkuara. Sundimi i qiejve evropianë u bë i mundur nga avionët që kryenin një shumëllojshmëri të gjerë rolesh

shumë të trasha me një konstruksion të diskutueshëm. Gjegjësisht, segmentet që ata anashkaluan për përmirësim lindi avionin "Typhoon II" i njohur më vonë si "Hawker Tempest". Ky avion kishte krahë të hollë dhe të ridizajnuar që kishin një shpejtësi të ulët të rrjedhës së ajrit. Krahët ishin 13 inç më të hollë se Hawker Typhoon dhe lejuan eksperimente inovative me modelet e mëvonshme. Ato janë projektuar në formë gjysmë eliptike, për të siguruar hapësirë për 800 copë municione të destinuar për katër topat "Hispano", me kalibër 20 mm. Dizajni i krahut përfshinte gjithashtu lëvizjen e topit në pjesën e pasme të krahut, në krahasim me vendndodhjen e topave "Hawker Typhoon" që dilnin jashtë. Kjo shkaktoi edhe heqjen e rezervuarëve të brendshëm të karburantit të vendosur në pjesën e përparme, pra në pjesën e këndit sulmues të krahut. Për të marrë të njëjtën sasi karburanti si "Hawker Typhoon", inxhinierët instaluan një rezervuar të ri të vendosur përpara kabinës me një kapacitet prej 345 litrash. Dy tanke shtesë me një kapacitet

prej 127 litrash secili u ndërtuan në rrënjën e krahëve. Ekipi i projektimit vendosi gjithashtu të zhvendosë radiatorët, gjegjësisht ftohësit e vajit, në rrënjën e krahëve, më saktë në rrënjën e pjesës së përparme/sulmit të krahëve. Kjo ndodhi me prototipin e avionit Tempest I dhe ai vendim nënkuptonte eliminimin e hapjes së madhe të radiatorit nën hundën e avionit për të cilin dallohej "Hawker Typhoon". Kjo nënkuptonte aerodinamikë më të mirë dhe manovrim më të mirë. Ndoshta pjesa më e mirë e ridizajnit të krahëve ishte ndërtimi i ri, i cili përfshinte mungesën e thumbave. E njëjta metodë u përdor në projektimin e avionit „P - 51 Mustang“. Kjo rezultoi në ulje të mëtejshme të fërkimit dhe reduktim të dridhjeve me shpejtësi të lartë. Avioni do të fuqizohej nga një motor "Napier Saber IV" me një helikë të re me katër tehe. Sidoqoftë, komplikimet me motorin "Napier Saber IV" kanë kontribuar në zgjatjen e prodhimit aktiv të prototipit "Tempest I" gjegjësisht "Mk I". Shumë shpejt prodhimi i plotë i "Tempest Mk I" u braktis, kështu që në interes të

kohës dhe mungesës së komplikimeve, prototipi "Mk V" hyri në prodhim aktiv. "Mk V" u fuqizua nga motori "Napier Saber II", i cili zhvillonte 2235 kuaj fuqi. Motori gjithashtu përfshinte kthimin e radiatorit të vajit nën hundë, gjë që e bëri avionin të dallueshëm. "Hawker Tempest Mk V" mori një konstruksion ajri shtesë në zonën e bishtit. Duke qenë se hunda e avionit u zgjat për të instaluar rezervuarin e karburantit përpara kabinës, ishte e nevojshme të ndërtohej struktura shtesë e bishtit për të rivendosur ekuilibrin aerodinamik të avionit. Ndër të tjera, avioni kishte një lloj të ri kabine - "fluska" e cila siguronte shikueshmëri dhe rehati më të madhe për pilotin. Më 21 qershor 1943, "Hawker Tempest Mk V" bëri fluturimin e parë të parë. Në modelet e para ai kishte një problem me strukturën e dobët të ajrit në pjesën e bishtit, por ky problem u zgjidh shpejt. Gjithashtu, modelet e para janë bërë me rrota "Hawker Typhoon", ndërsa modelet e mëvonshme përdorën një lloj të ri të rrotave. 100 modelet e para të "Hawker Tempest Mk V" u prodhuan me topin me tytë të gjatë "Hispano", modelet e mëvonshme u prodhuan me top me tytë të shkurtër. Konstruksioni ajror i përforcuar përfshinte edhe eksperimente, pra përpjekje për të instaluar bartës të jashtëm bombash dhe raketash. Shumë shpejt u përcaktua se avioni mund të mbante 900 kilogramë bomba dhe raketa. Modelet e mëvonshme ishin gjithashtu të pajisura me një sistem radari „Rebecca”. Përveç modeleve standarde të prodhimit, ekzistonte një version eksperimental që ishte i armatosur me dy topa antitank "Vickers Class P" me një kalibër 47 mm. Ato ishin të lidhura me bomba të jashtme. Çdo top furnizohej me 38 copë municione. Edhe pse ky version ishte premtues, ai kurrë nuk hyri në prodhim aktiv. "Hawker Tempest Mk V" ishte luftëtari më i shpejtë në lartësi të ulët në Luftën e Dytë Botërore. Zbatimi i tij ishte në disa role. Në fund të luftës, roli i tij kryesor ishte në operacionet e quajtura "zbulim i armatosur". Këto operacione zakonisht kryheshin thellë pas linjave të armikut. "Hawker Tempest Mk V" ishte i shkëlqyer në këtë rol. Armatimi i tij i rëndë me katër kalibër të kalibrin 20 mm, dukshmëria e mirë e pilotit dhe distanca e gjatë operacionale e bënë atë një kundërshtar serioz të luftëtarëve më modernë gjermanë. Pjesa më e madhe e "Hawker Tempest Mk V" u mundësua nga një motor 24 cilindrash "Napier Saber II". Avioni kishte një helikë hidraulike me katër tehe, të prodhuar nga kompania "De Havilland" ose "Rotol". U përdorën gjithashtu versionet e motorit "Napier Saber IIB" dhe "Napier Saber IIC", të

KARAKTERISTIKAT KRYESORE TË „HAWKER TEMPEST MK V”	
EKUIPAZHI	1
GJATËSIA	10,26 metra
HAPJA E KRAHËVE	12,50 metra
LARTËSIA	4,52 metra
MOTORI	Motor linear „Napier Sabre Mk IIB” me 24 cilindra dhe me aftësi për zhvillimin e 2420 kuaj fuqi „Daimler Benz DB 603A” me 12 cilindra në ftohje të lëngshme. Një motor ka pasur aftësi të zhvillojë 1750 kuaj fuqi.
SHPEJTËSIA MAKSIMALE	700 kilometra në orë
VARGU I FLUTURIMIT OPERATIV	680 kilometra
LARTËSIA MAKSIMALE E FLUTURIMIT	11100 metra
ARMATIMI	Katër topa „Hispano Mark II” me kalibër prej 20 milimetrash. Aftësi për bartjen e bombave 450 kilogramëshe

cilat zhvilluan mbi 2400 kuaj fuqi. Rrotat e avionit bazoheshin në rrotat e "Hawker Typhoon", por ishin më të gjata dhe më të gjera, për të siguruar stabilitet më të madh gjatë uljeve me shpejtësi 177 kilometra në orë. Dizajni i përgjithshëm i avionit kishte për qëllim të plotësonte nevojat moderne, por edhe të ofronte akses të lehtë për mekanikët dhe stafin profesional në rast nevojë. Para pushtimit aleat të Normandisë, "Hawker Tempest Mk V" po kryente misionet zbulimi thellë në territorin e armikut. Kjo nënkuptonte shkatërrimin e çdo objekti të dukshëm si automjetet, stacionet e radarëve, aeroportet dhe komplekset e raketave "V1". Ky i fundit mund të ketë qenë një nga rolet më interesante në këtë avion. Përkatësisht, raketa e parë balistike "V1" u lëshua në qershor të vitit 1944. Karakteristikat e shkëlqyera të fluturimit të Hawker Tempest Mk V në lartësi të mesme dhe të ulëta e bënë atë një mekanizëm ideal mbrojtës kundër raketave terroriste. Shpejtësia e madhe e "Hawker Tempest Mk V" mundësoi ardhjen e raketës "V1" dhe rrëzimin e

saj. Mënyra tjetër e shkatërrimit të tij ishte arritja dhe zhvendosja e trajektoreve së saj me majën e krahut të avionit. Përveç suksesit të tyre në kryerjen e këtyre roleve, pas operacionit "Market Garden", i cili u krye në shtator të 1944, aleatët ndërtuan baza ajrore në territoret e Holandës, Belgjikës dhe Francës. Kjo nënkuptonte gjithashtu përdorimin e "Hawker Tempest Mk V" në patrullat e armatosura, thellë në territorin gjerman. Avioni përdorej më së shpeshti për t'u marrë me luftëtarët gjermanë modernë dhe të avancuar, të tillë si "Hs-162", "Dornier 335" dhe, natyrisht, "Master Jet Ma-262". Ka raportime nga pilotët gjermanë të avionëve që pretendojnë se "Hawker Tempest Mk V" ishte më shumë se një kundërshtar i denjë. Në fakt, për të shkatërruar avionin "Me-262", pilotët e "Hawker Tempest Mk V" zhvilluan një taktikë të veçantë të quajtur "gara e minjve". Taktika përfshinte pritjen ose ndjekjen e avionëve të armikut në kohën e uljes së tyre. "Me-262" në atë kohë ishte më i brishtë.

Dimitar Danevski

Korveta Patrulluese Evropiane (European Patrol Corvette – EPC)

Projekti EPC filloi në vitin 2019 dhe vendet e përfshira në të synojnë të ndërtojnë prototipet e para në periudhën 2026-2027. European Patrol Corvette është një klasë e anijeve luftarake të dizajnuara si një platformë e përbashkët e konfigurimit modular që Shtetet Anëtare pjesëmarrëse mund t'i përshtatin nevojave dhe specifikimeve të tyre. Dimensionet e anijes janë përshtatur për përdorim në ujërat bregdetare, me mundësi pune në det të hapur dhe madje edhe në oqean. Një nga prioritetet ishte autonomia e lartë e lundrimit dhe një rreze e madhe funksionimi, ndërsa shpejtësia maksimale e lundrimit është një element dytësor i dizajnit të konceptit. Anija duhet të ketë një nxjerrje maksimale prej 3,000 tonësh, e cila do ta lejojë atë të operojë nga porte dhe ankorime më të vogla pasi shkelja e anijes duhet të jetë maksimumi 5.5 metra nën vijën e ujit. Gjatësia totale e varkës që duhet të jetë e pajisur me motorë naftë dhe elektrikë nuk duhet të kalojë 110 deri në 120 metra. Qëllimi i projektit EPC është të krijojë një varkë modulare fleksibël që mund të përmirësohet lehtësisht dhe të përshtatet për detyra

Nën kujdesin e Bashkimit Evropian, ka nisur një projekt jashtëzakonisht i rëndësishëm për të ardhmen e vendeve anëtare detare të BE-së.

Komiteti Drejtues i Agjencisë Evropiane të Mbrojtjes (EDA) nën Sistemin e Përhershëm të Bashkëpunimit Strukturor (PESCO), si pjesë e Politikës Evropiane të Sigurisë dhe Mbrojtjes, ka miratuar financimin për zhvillimin e një klase të re luftanijesh që do të ndërtohen për anëtarët e BE-së në vitet e ardhshme.. Është një klasë luftanijesh me titull: Korveta Patrulluese Evropiane (European Patrol Corvette – EPC).

të ndryshme. Projekti është një nga sipërmarrjet e para të përbashkëta detare brenda Bashkimit Evropian. Baza e projektit është nga kantieret detare italiane "Fincantieri" dhe Grupi francez Maritime, i cili në vitin 2019 themeloi një konsorcium të përbashkët NAVIRIS. Kompania italo-franceze ka selinë në Genova dhe përdor një qendër zhvillimi pranë Toulon në Francë. Më vonë iu bashkuan edhe shtete të tjera anëtare, si Greqia dhe Spanja. Korveta e ardhshme evropiane patrulluese është në përputhje me standardet e NATO-s dhe sipas nomenklaturës së NATO-s, do të ishte e ashtuquajtura. Njësi e kufizuar luftarake. Anija do të jetë e disponueshme në tre versione: si një

korvetë patrullimi për luftime kundër anijeve dhe kundërajrore me mundësinë e zgjerimit të qëllimit dhe veprimit anti-nëndetëse; si një korvetë patrullimi e optimizuar për lundrim sipërfaqe-tokë dhe afër 10,000 milje detare (NM) me një shpejtësi ekonomike prej 14 nyje, dhe si një korvetë e optimizuar për misionet e patrullimit bregdetar. Në të gjitha variantet, Corvettes do të jenë të armatosur me sistemin më modern të raketave kundërajrore francezo-italiane për lëshim vertikal "Aster" dhe do të mund të akomodojnë dhe përdorin një helikopter "NH90". Shpejtësia maksimale e anijeve do të jetë modeste për luftanijet moderne dhe do të jetë 24 nyje, por qëllimi i

KARAKTERISTIKAT KRYESORE:

GJATËSIA (LOA)	90,7 m
LARTËSIA E TRUPIT TE BRINJA KRYESORE	7,0 m
VENDI I PROJEKTUAR (T)	4,0 m
GJERËSIA (B)	13,2 m
SHYPËSI I PLOTË - DEPLASMANI (D)	2100 t
SHPEJTËSIA MAKSIMALE	26. јазли
SHPEJTËSIA PATRULLUESE (EKONOMIKE)	22. јазли
SHPEJTËSIA MAKSIMALE E MOTORIT ELEKTRK	10. јазли
AUTONOMIA ME SHPEJTËSI DERI NË ¹⁶ .	3000.NM
DIZEL MOTORËT	2 x 9100.kw

Ekuiپazhi:

Anija do të mund të akomodojë 71 anëtarë të ekuiپazhit, duke përfshirë 61 anëtarë të ekuiپazhit dhe 10 anëtarë personel shtesë për ndihmë

projektit nuk është i madh. Korveta e re evropiane ka të ngjarë të marrë përsipër dizajnin e "Doha Corvettes", e ndërtuar në kompaninë italiane "Fincantieri" dhe e dërguar në Katar. Zhvilluesit e EPC janë gjithashtu të interesuar në zgjerimin e bashkëpunimit me Kroacinë, e cila gjithashtu ka nevojë për anije luftarake patrulluese me karakteristika të ngjashme me EPC. Kështu, së fundmi, menjëherë pas vendimit të BE-së për miratimin e financimit të pjeshëm të projektit EPC, grupi kroat "DIV" prezantoi para publikut projektin e tij: Varkë patrulluese-korvetë "BIS 91", një anije që plotëson karakteristikat EPC dhe është shumë. -anije luftarake e pajisur me pajisje/modulare.

Anija do të jetë e pajisur me një varkë përgjimi deri në 13 metra të gjatë, për veprime shpëtimi dhe ndërhyrjeje, e cila do të jetë në gjendje të zhvillojë një shpejtësi maksimale deri në 40 nje dhe të marrë dhe transportojë të paktën 10 persona. Varka do të ulet dhe do të ngrihet me një rampë të shpejtë në nivelin e detit. Gjatë përmirësimit, anija do të pajiset me dy vinça, të projektuar për të ngarkuar kontejnerë, për të furnizuar magazinat e ngarkesave dhe

për të ngritur pajisje për të hequr ndotjen detare nga nafta. Është planifikuar të akomodohet një helikopter detar (tipi "NH-90" ose "Sea Hawk".) në ruajtje, në kuvertë. Ofrohen gjithashtu pajisje për ngritje/ulje sipas standardeve të NATO-s STANAG, si dhe hapësirë për vendosjen e një droni, të specializuar në përdorimin e detit për zbulim dhe vëzhgim, me mundësinë e transferimit të regjistrimit aktual të gjendjes së sipërfaqes në njësi e shtëpisë në zonat ku anija po kryen detyrat e saj. Platforma e helikopterit në fund të anijes do të jetë gjithashtu një vend kontrolli me dron. Për të përmirësuar stabilitetin, anija do të pajiset me një sistem stabilizimi aktiv dhe do të përgatitet në mënyrë konstruktive për të vendosur pajisje shtesë në të dy anët e kuvertës. Silueta e ulët e bykut dhe kompaktësia e përmirësimit do të kenë një efekt të dobishëm në uljen e dukshmërisë vizuale dhe të radarit të anijes. Për të reduktuar dukshmërinë termike, emetimet e të gjithë motorëve me naftë do të çohen në det. Për të reduktuar dukshmërinë magnetike, pra mbrojtjen nga minat magnetike dhe induksioni, anija do të pajiset me një

sistem automatik për të kompensuar magnetizmin e anijes.

Për të përmirësuar manovrueshmërinë, një makinë me rrota të përparme do të instalohet në pjesën e përparme. Anija do të pajiset me radarë navigimi me brez X me kapacitet të paktën 25 kW dhe radarë me brez S me kapacitet të paktën 30 kW. Sistemi elektronik i kartave "ECDIS" i instaluar në anije duhet të mbulojë të gjitha fushat e specifikuar të funksionimit të anijes. Anija do të pajiset me një brez radio frekuencash VHF, stacion radio UHF dhe sistem AIS. Anija do të ketë një sistem vëzhgimi me rreze të gjatë, regjistrim ditor dhe termik në formën e një sensori optoelektronik të stabilizuar me xhiro. Anija do të pajiset me dy dritat e lundrimit, një stacion radio me një sistem monitorimi. Anija është projektuar për funksionim të plotë në nivelin e detit deri në 5 sipas Organizatës Botërore Meteorologjike (WMO), duke përfshirë pritjen e një helikopleri ushtarak. Përdorimi i sigurt (ngritja/ulja) e varkës së ndërhyrjes në nivelin e detit 4, operueshmëria e kufizuar në nivelin e detit 6, lundrimi me fuqi maksimale konstante deri në nivelin e detit 4-5. Anija do të plotësojë

gjithashtu kërkesat e NATO-s STANAG 4154. Anija do të jetë në gjendje të manovrojë pa ndihmën e tërheqjes, veçanërisht kur kalon nëpër kalime dhe kanale të ngushta dhe kur ankorohet dhe ankorohet nga një forcë ere prej 8 ° Beaufort, duke marrë parasysh rrymat detare që rezultojnë në zonat e specifikuara. Manovrueshmëria e anijes nënkupton që ajo ka aftësinë për të manovruar dhe stabilitetin e kursit të lundrimit, mundësinë e ndalimit të menjëhershëm për sigurinë e lundrimit, si dhe përmbushjen e standardeve të manovrimit në përputhje me standardet e Organizatës Ndërkombëtare Detare (IMO). Anija është e aftë të arrijë shpejtësinë 26 nje në kushtet e mëposhtme: Ekuipazhi dhe pajisjet e plota; depozita me 50% karburant, vaj, ushqim, ujë dhe ujë teknik; thellësia e detit nuk duhet të jetë më e vogël se 30 m; gjendja e detit jo më shumë se 2 shpejtësi të erës, deri në 3.3. Znj.

Anija ka më shumë se 30 ditë autonomi me 71 anëtarë të ekuipazhit dhe staf mbështetës. Anija do të ketë kontejnerë të siguar për ruajtjen e mbetjeve të veçanta dhe paketimin në përputhje me konventën MARPOL. Autonomia e lundrimit të anijes është 3000. NM në lundrim me një shpejtësi ekonomike prej 16 nje dhe duke supozuar se 10% e karburantit mbetet në depozita. Materiali për ndërtimin e bykut është çeliku i ndërtimit të anijeve nga profile standarde.

Corvette BIS 91 është projektuar si një anije luftarake për qëllime të përgjithshme për detyra të përgjithshme luftarake, duke përfshirë operacionet e artilerisë në objektiva sipërfaqësore, ajrore dhe bregdetare, luftime efektive ajrore me rreze të mesme, luftime efektive në distanca të gjata në tokë dhe në tokë bregdetare, luftime nëndetëse dhe mbrojtje ajrore të afërt. të anijes si dhe mbrojtjen kundër të gjitha formave të

kërcënimeve asimetrike. Sistemi luftarak për "BIS 91" konstruktivisht përbëhet nga tre segmente: sistemi i armëve; sistem sensor; Sistemi i Menaxhimit të Luftimit (CMS). Për të kryer të gjitha detyrat e nevojshme në lidhje me operacionet luftarake, "BIS 91" është i pajisur me sistemin e mëposhtëm të armëve: top pluhur - kalibri kryesor 76 mm (opsionale 57 mm) në harkun e anijes; Sistemi i raketave kundërajrore me lëshim vertikal i vendosur në harkun e anijes prapa topit kryesor; sistemi raketor anti-anije me rreze të gjatë i vendosur në azhurnimin pas timonit; sistem silurues i lehtë luftarak nëndetësesh - i vendosur në krye të kuvertës kryesore; top i kalibrit të vogël të stabilizuar lokalisht i kontrolluar nga distanca (deri në 30 mm), 2 copë. Për mbrojtjen e ngushtë të anijes - e vendosur në kuvertën e superstrukturës në të dy anët e anijes (raketat opsionale dhe të lehta); mitralozë të rëndë të kontrolluar nga distanca 12.7 mm (2 copë) Për mbrojtjen e ngushtë dhe mbrojtjen e anijes nga kërcënimet e mundshme asimetrike të vendosura në kuvertën e superstrukturës.

Sistemi i sensorëve të anijes që kërkohet për përdorimin efikas të sistemit të armëve në fjalë përbëhet nga: Radari i mbikqyrjes 3D si sistemi kryesor i mbikqyrjes së anijes (IFF opsionale). Pjesa e antenës së sistemit ndodhet në krye të direktut ndërsa marrësi ndodhet në një dhomë teknike pranë BOS. Sistemi i monitorimit dhe kontrollit të zjarrit dhe OE (elektro-optik) sipas objektivave të vëzhguara. Pjesa e antenës së sistemit është e vendosur mbi rrota, ndërsa sistemet ndihmëse janë të vendosura në dhomën teknike në nivel BOS. Sonar anti-nëndetëse në bykun e anijes. Antenë pjesë-antenë në bykun e anijes. Anija ka gjithashtu sisteme të luftës elektronike dhe sistem të menaxhimit luftarak (CMS), i cili bazohet në një konfigurim plotësisht të hapur dhe të shpërndarë të harduerit dhe softuerit kompjuterik me të gjitha ndërfaqet e nevojshme sipas sistemit të sensorit të armëve të anijes dhe paneleve të nevojshme operative për paraqitje grafike cilësore të Situata taktike ajrore, sipërfaqësore dhe nënujore rreth anijes për të analizuar, vlerësuar, përvetësuar dhe monitoruar objektivat dhe për të marrë vendime veprimi në kohë.

Zoran Kostoski

(Të dhënat janë marrë nga ueb faqja zyrtare e grupacionit DIV "Brodosplit")

Buka - aleati më i madh i Armatës

Një fjalë e urtë ruse thotë se buka është aleati më i madh që mund të ketë një ushtri. Kur njeriu filloi të hante bukë në periudhën e hershme parahistorike, ishte një bukë e fortë, pa shije, por gjithsesi ishte ushqim. Me kalimin e kohës, përveçse ishte vendimtare për mbijetesën, buka u bë simbol dhe pjesë e fesë, zakoneve dhe traditave. Që kur ka ekzistuar ushtria - që atëherë ka pasur bukë ushtarake. Ajo u shfaq në Egjiptin e lashtë. Faraoni kishte furrtarët e tij profesionistë që bënin bukë dhe ajo bukë shkante te priftërinjtë, të cilët më pas ia jepnin ushtrisë ose paguanin burokratët. Roma mbahej me bukë, dhe recetat e tyre ishin afër të sotmes. Ushtria turke kishte bukën e saj profesionale të quajtur “tay”, që në arabisht do të thotë ndjekje. Turqit e pranuan atë shprehje, që vjen përmes Turqisë në këtë zonë si sekret – bukë ushtarake, sidomos me ushtrinë serbe. Kjo lloj buke bëhej nga përzierja e thekrës dhe miellit të bardhë, e përzier me brumin e majave dhe mund të zgjaste shumë. Gjatë gjithë historisë, buka është bërë një thesar i kujtesës kolektive, dëshmitare e vlerave etike dhe simbolike, e kushteve për mbijetesë dhe e rënies së njerëzve në luftë. Përveç armëve, luftërat u bënë duke

Buka e ndjek njeriun në një mënyrë specifike që nga lindja deri në vdekje. Buka ka luajtur një rol të rëndësishëm në evolucionin dhe jetën e njeriut dhe nuk ka qytetërim që të mos e njihje bukën në forma të ndryshme - nga buka e fortë pa shije e deri tek ndjekjet ushtarake

shkaktuar mungesë buke dhe ushqimi. Shumë kultura, si e jona, janë të pasura me bukë të thjeshtë. Ajo ka një vend qendror në festimet dhe zakonet e tjera. Gruri, buka dhe mielli kishin një kuptim të shenjtë në jetën e mbarë popullatës në territorin e Maqedonisë gjeografike, që nga parahistoria e deri në ditët e sotme. Muaji i tetë në vitin kalendarik modern maqedonas - gushti, në kalendarin popullor të maqedonasve, që nga mesjeta e hershme mori emrin sllav Zhitar.

Çfarë është buka? Përgjigja më e thjeshtë për këtë pyetje është: buka është një përzierje e përfutur nga përzierja e miellit dhe ujit dhe më pas e pjekjes në temperaturë të lartë ose nga qarkullimi i ajrit të nxehtë në ambiente të mbyllura. Historia thotë se buka e parë është bërë në Egjipt rreth vitit 80 para Krishtit. Egjiptianët ishin bukëpjekës të famshëm dhe buka e parë që bënin kishte një formë të rrafshuar dhe të rrumbullakët dhe dukej më shumë si një tortilla sesa ajo që kemi sot si bukë. Besohet se ata e shpikën brumin e

thartë, si rezultat i klimës së ngrohtë dhe aftësisë së tyre për të bluar grurin. Me kalimin e viteve, kombe të ndryshme kanë shpikur lloje të ndryshme buke, secila me karakteristikat dhe traditat e veta unike, popullore. Disa lloje buke kanë mbijetuar deri në ditët e sotme, dhe disa janë zhdukur plotësisht me kalimin e viteve. Rreth 450 vjet para Krishtit Romakët e lashtë shpikën mullirin e miellit. Këtu fillon tradita e përgatitjes së bukës së bardhë. Produkti ishte aq i shijshëm sa besohej se sa më e bardhë të ishte buka, aq më e shijshme ishte dhe mund të hahej vetëm nga klasat më të larta dhe më të fuqishme. Në mënyrë të ngjashme në Britaninë mesjetare, buka ishte një simbol i statusit të atyre që e hanin. Të pasurit hanin bukë të bardhë nga gruri i bluar, ndërsa shtresat e ulëta hanin bukë të zezë, domethënë bukë thekre, miell elbi ose krunde. Në vitin 1834, në Zvicër u shpik fabrika e parë me rul çeliku, e cila revolucionarizoi procesin e bluarjes së grurit përgjithmonë. Ky zbulim domethënës mundësoi që kokrrat

e grurit të bluheshin gjatë procesit të hapjes së kokrrave në vend që të grimcoheshin. Kjo lëvizje ka një rëndësi të madhe për industrinë sot, sepse lejon kokrrën të ndahet dhe kështu të ndajë spermën e vetme - bërthama e kokrrës që përmban proteinën gluten. Ky është një hap veçanërisht i rëndësishëm në prodhimin e miellit pa gluten.

Aditivët dhe konservantët hynë në lojë rreth shekullit të 20-të, kur prodhimi industrial synonte të prodhonte sasi të mëdha buke që dukeshin tërheqëse, kishin një vëllim më të madh, një mjedis më të butë dhe, mbi të gjitha, një jetëgjatësi më të gjatë. Megjithatë, falë aksesit të lehtë në informacion, si dhe zhvillimit të teknologjisë në të njëjtën kohë, furrtarët po i kthehen shpejt mënyrës së "vjetër" të prodhimit dhe po eliminojnë të gjithë konservantët, dhe buka ka një jetëgjatësi reale dhe të shkurtër. Më shpesh, gjëja e parë që na vjen në mendje kur mendojmë për bukën është gruri. Por sot, buka mund të bëhet nga pothuajse çdo drithëra - tërshëra, thekra, elbi, meli, amaranti, madje edhe nga farat si farat e lirit dhe çias. Megjithatë, nëse duam që buka të ketë volum, duhet të jetë nga gruri, sepse gluteni është përbërësi që lejon bukën të "rritet" dhe të ketë formën e njohur të bukës. Vetë fjala "i zemëruar" vjen nga fjala latine "glue", që do të thotë ngjites.

Edhe pse tingëllon e pabesueshme, është absolutisht e vërtetë që buka është ushqimi më i bollshëm në çdo tryezë në botë, njerëzit dinë tepër pak, thonë për kuptimet e shumta simbolike të saj në kultura, fe, zakone dhe besime. Sapo e gjeti bukën, dhe supozohet se buka e parë ishte e gjallë, e fortë, e hidhur, e errët, e hollë dhe e vështirë për t'u ngrënë, njeriu e kuptoi rëndësinë e saj për mbijetesë. Kaq e vlefshme për të mbajtur jetën, buka u bë shpejt një simbol i pasurisë, një ritual shpirtëror, një pasqyrim i kulturës. Në Egjiptin e lashtë, buka e pandryshuar prodhohej për 2500 vjet. Përdorimi i majave ishte një zbulim i zgjuar, ndoshta i rastësishëm në historinë e gjatë të bukës. Buka e tharmit ishte një nga tre arsyet që çuan në mosmarrëveshje dhe më vonë në ndarjen e kishës së krishterë në katolike dhe ortodokse. Sekretet e bukës nuk qëndron vetëm në veçantinë dhe origjinalitetin e saj gastronomik, shpirtëror dhe kulturor. Misteri dhe mrekullia e bukës është një thesar i gjallë i kujtesës kolektive njerëzore që

përcillet brez pas brezi. Buka është gjithashtu një hallkë në zinxhirin e jetës që nuk është shkëputur edhe sot e kësaj dite. Buka është simbol i mbijetesës dhe ne kemi një vend të veçantë në kulturë dhe traditë. Është emocioni më primitiv dhe jetik që lidhet me mbijetesën.

Shumë pushtime, luftëra, konflikte botërore dhe lokale u bënë për bukë. Ai vendosi përfundimin e shumë luftërave: Kush ka grurë, më shpesh dëgjohen topat. Buka është një ushqim unik i përgatitur për çdo shije, pavarësisht nga mosha, gjinia, kultura, feja, statusi shoqëror, i cili hahet çdo ditë me çdo vakt. Buka, që rrjedh nga nevoja e njeriut për jetë, nuk ka ndryshuar shumë gjatë historisë. Çdo popull ka recetat e veta, specifikat në përgatitjen e tij, duke filluar nga forma, madhësia, aroma, pamja dhe ngjyra, korja, mesit, butësia dhe freskia.

Napoleoni është i njohur për fjalën se "ushtria po marshon me bark". Ushtarët mund të gjenden larg komoditetit të kuzhinës së kazermës, por ata duhet të hanë gjithmonë. Furnizimet ushqimore për ushtarët shpesh përcaktuan rezultatit e luftërave. Për një kohë të gjatë, buka dhe mishi i kripur i tharë ishin dieta bazë e ushtarëve në front. Ushtarët e Romës së lashtë morën një ndjekje prej rreth një kilogram bukë në ditë, mish, vaj ulliri dhe verë. Gjatë Perandorisë Bizantine, këmbësoria u trajnuar për të kryer mbikëqyrje që mund të zgjaste deri në njëzet ditë. Një mulli i vogël dore ishte pjesë e pajisjeve të tyre bazë dhe përdorej për të bluar drithin për të bërë bukë të pjekur, të fortë dhe të thatë që ishte ruajtur për një kohë të gjatë. Ushtria shpesh merrte lëndë të para nga popullsia vendase gjatë fushatave ushtarake. Ndonjëherë ushtarët përdornin edhe

çeqet e tyre për të blerë ushqime dhe për të plotësuar ose ndryshuar dietën e tyre.

Ushqimi në luftë përdoret për të vlerësuar forcat e armikut, si dhe për të motivuar forcat e tyre. Rëndësia e ushqimit në luftë u njoh nga të gjithë udhëheqësit e mëdhenj ushtarakë. Strategu i famshëm ushtarak kinez Sun Tzu (500 pes) përdori ushqim për të vlerësuar armikun. Në Artin e Luftës, ai shkroi: Kur ushtarët qëndrojnë të mbështetur në shtizat e tyre, ata janë të lodhur nga mungesa e ushqimit. Kur nuk i varin enët e gatimit mbi zjarret e kampit, tregojnë se nuk do të kthehen në çadrat e tyre dhe se janë të vendosur të luftojnë deri në vdekje. Vegetius (300 pas Krishtit), theksoi se në luftë, gjëja kryesore dhe themelore është furnizimi i mirë i ushtrisë me ushqime dhe shkatërrimi i armikut nga uria. Ai gjithashtu vuri në dukje se uria shkakton më shumë kaos në ushtri sesa armiku dhe është më e frikshme se shpata. Edhe Frederiku i Madh (1757), në "Instructions to His Generals", thotë: Kuptoni se baza e ushtrisë është stomaku. Është e nevojshme të sigurohet ushqimi për ushtarët dhe kjo është detyrë parësore e komandantëve. Realiteti praktik i të ushqyerit të ushtarëve në zona të largëta është transportimi i gjithçkaje të planifikuar për konsum. Marshalli Maurice de Sachs, duke përshkruar përvojat e tij në luftën në gjysmën e parë të shekullit të 18-të, vuri në dukje një pikë veçanërisht të rëndësishme: ushtarëve nuk duhet t'u jepet kurrë bukë në fushën e betejës, por duhet të mësohen me rubinet, pasi ruhen shumë. Në magazina dhe ushtari mund ta mbajë lehtësisht për pesëmbëdhjetë ditë. Dollia ishte pjesë e çdo vakti ushtarak gjatë të gjitha luftërave moderne. Ka qenë shtylla kurrizore e vakteve ushtarake për shekuj dhe përfshihet në paketat e sotme ushqimore të marra nga ushtarët në shumë ushtri. Dollia është e fortë, zakonisht në formë katrori, bukë e bërë vetëm me miell dhe ujë (bukë pa maja dhe pa kripë) dhe e pjekur dy herë ose më shumë. Për shkak se është shumë i thatë dhe ka një jetëgjatësi të gjatë, mund të ruhet për një kohë të gjatë, është e lehtë për t'u bërë dhe është një nga arsyet kryesore pse e hanin marinarët dhe ushtarët. Për ta zbutur e zhytën në çaj ose kafe. Është gjithashtu e lehtë për t'u mbajtur dhe mund të zëvendësojë bukën. Nuk është e qartë se kur njerëzit filluan të bënin fraktura,

por është shumë e mundur që të ishte në parahistori. Njerëzit parahistorikë zienin kokrra, pastaj shtonin perime dhe barishte në kokrrat e gatuar dhe ndonjëherë i bluanin kokrrat në pluhur, i përzienin me ujë dhe i thanin në një gur të nxehtë. Në Zvicër janë gjetur "bukë" pa maja gjashtë mijë vjeçare. Dollia ka qenë pjesë e dietës bazë të marinarëve anglezë dhe amerikanë për shumë shekuj. Kristofor Kolombi mori me vete bukë pa maja gjatë udhëtimit të tij. Gjatë vendbanimeve të hershme të Amerikës së Veriut, eksplorimit të kontinentit, Revolucionit Amerikan dhe gjatë Luftës Civile Amerikane, ushtritë mbaheshin gjallë nga pushka. Ushtarët e quanin me emra të ndryshëm, por në përgjithësi e quanin bukë të fortë. Dollia është një ushqim ushtarak që gjendet pothuajse kudo. Egjiptianët e lashtë u siguruan marinarëve një produkt të ngjashëm buke të quajtur

dura. Ushtria romake u dha ushqim të ngjashëm ushtarëve romakë të quajtur bucelatum. Tosti mund të ruhet për një kohë shumë të gjatë, ndoshta për dekada, nëse në paketim modern. Bëhet shumë e vështirë dhe zakonisht duhet të hidratohet në një farë mënyre për ta bërë më të lehtë për të ngrënë. Dollia u bë në sasi të mëdha në mbarë botën për qëllime ushtarake. Prodhimi i frakturave nisi prodhimin industrial dhe prodhimin masiv të shumë ushqimeve. Rosto gjendet në ushtritë dhe marinat anembanë botës me pak ndryshime dhe është ende i disponueshëm sot në shumë vende. Ekzistojnë gjithashtu disa lloje civile dhe përdoret gjerësisht në Alaskë. Është gjithashtu e njohur me adhuruesit e natyrës. Evolucionin ka çuar në paketim të ri dhe rritje të përmbajtjes së lëndëve ushqyese, por sfidat që lidhen me dollin mbeten.

Aleksandar Stojçevski

Mbrojtja e sektorit humanitar në Afrikë nga kërcënimet digjitale

Shumë operacione të Kryqit të Kuq kryhen në Afrikë, si në Sahel, Etiopi, Çad dhe Republikën Demokratike të Kongos. Epo, këto zhvillime i kujtojnë kontinentit se vetëm teknologjia, e izoluar dhe pa konsideruar siç duhet rreziqet, mund të dëmtojë kategoritë shumë vulnerabël. Çfarë ndodhi në të vërtetë? Hakerët synuan serverët e organizatës të ruajtur në një ndërtesë me bazë në Zvicër. Dolphin van Soling, këshilltari i Kryqit të Kuq për rreziqet dixhitale në fushën humanitare, tha se nuk ishte vetëm argëtimi i një hakeri kompjuteri 15-vjeçar, por një sulm i mirëorganizuar, i mirëplanifikuar dhe i kryer që nuk mundi ende. të thuhet pse bëri sulmin. COVID-19 dhe sulmet e shumta kibernetike ndaj institucioneve si Organizata Botërore e Shëndetësisë tregojnë për kërcënimet kibernetike në botën e ndihmës humanitare dhe theksojnë se qeveritë, bizneset, universitetet dhe institucionet shumëpalëshe, si dhe aktorët humanitarë, duhet të përqafojnë teknologjitë e reja dhe vlerësoni në mënyrë të arsyeshme

Sulmi i fundit kibernetik ndaj Komitetit Ndërkombëtar të Kryqit të Kuq dhe organeve të lidhura me të tregoi se komuniteti humanitar nuk është imun ndaj krimit kibernetik. Ky është një moment veçanërisht i rëndësishëm që duhet të monitorohet nga afër dhe të trajtohet në mënyrë përkatëse, pasi Afrika është fokusi i shumë operacioneve humanitare, por Afrika ende po përballet me një shkallë në rritje të krimit kibernetik në të gjithë sektorë rreziqet e mundshme. Afrika është fokusi i shumë operacioneve humanitare dhe po përballet me rritjen e shkallës së krimit kibernetik. Revolucioni dixhital po ndihmon për të ofruar të dhëna në kohë reale në kohë krize ose konflikti. Por nëse ky informacion bie në duar të gabuara, ai mund të jetë potencialisht kërcënues për jetën ose, të paktën, i

dëmshëm. Lidhur me këtë, këshilltari Soling thotë se nuk është e lehtë të spekulohet për qëllimin e autorit të sulmit të mësipërm, por individët e prekur, si ata me të cilët punon Kryqi i Kuq, shpesh ikin nga konfliktet dhe kërkojnë të ribashkohen me familjet jashtë vendit. Prandaj, zbulimi i identitetit ose lëvizjes së tyre mund të rrezikojë sigurinë e tyre. Sulmi mund të përdoret edhe për qëllime politike. Ekziston edhe një treg për të dhënat personale. Identitetet e vjedhura përdoren për të kryer mashtrime, zhvatje dhe krime të tjera. Për këto arsye, krahas konsideratave të tjera etike, për të zgjidhur problemin, në rastin konkret të sulmit të supozuar, Kryqi i Kuq u bëri thirrje njerëzve që të mos ndajnë, shesin apo publikojnë informacione. Në të njëjtën kohë, qasja e paautorizuar në të njëjtat të dhëna që ruhen fizikisht, do të konsiderohej shkelje serioze. Megjithatë, dimensionin dixhital i kësaj ndërhyrjeje lejon shpërndarjen e shpejtë të të dhënave shumë të ndjeshme. Por kur të dhënat personale bëhen publike në hapësirën kibernetike, ato janë të vështira për t'u hequr. Prandaj, Kryqi i Kuq, ashtu si aktorët e tjerë humanitarë,

është i detyruar të rishqyrtojë masat e tij të sigurisë kibernetike dhe të marrë në konsideratë rolin e sektorit privat, në mënyrë që të ndihmojë në uljen e rreziqeve. Por Van Soling thotë se të kuptuarit e përfitimeve dhe kufijve të angazhimit të sektorit privat nuk do të jetë e lehtë, edhe pse shumë nga njohuritë dhe ekspertiza i përkasin atij sektor. Timo Koster, një konsulent jofitimprurës i serverit të emrave të domenit (DNS) Quad9, i cili konverton emrat e domain në adresa IP, i tha ISS Today: "Ky incident përsërit rëndësinë e mbrojtjes kibernetike me shumë shtresa." . Quad 9, i cili është shumë i pranishëm në Afrikën Sub-Sahariane, gjithashtu ka një filter kërcënimi në kohë reale të bazuar në më shumë inteligjenc. Bllokoni aksesin në faqet e internetit me qëllim të keq që shpërndajnë programe keqdashëse ose përfshihen në vjedhje, mashtrime dhe phishing. Përveç sigurimit të mbrojtjes, mënyra se si shpërndahen mjete të tilla të sigurisë kibernetike (p.sh. në sektorin humanitar dhe joqeveritar (OJQ) me informacione të lidhura me kërcënimet e sigurisë kibernetike) mund të shërbejë si model për të ardhmen. Në qendër të parimit është ofrimi i shërbimeve të sigurta të internetit të konsiderohet një e mirë publike, jo thjesht një propozim tregtar. Këto akuza janë pjesë e një debati më të gjerë mbi ndihmën humanitare dhe kërcënimet dixhitale. Në botën reale, Kryqi i Kuq mbrohet nga e drejta ndërkombëtare humanitare. Simboli i Kryqit të Kuq ose Gjysmëhënës së Kuqe është një imazh i fuqishëm i neutralitetit i njohur globalisht dhe ka një histori të gjatë. Lidhur me këtë, gjatë dy viteve të fundit, Kryqi i Kuq ka kryer një projekt kërkimor mbi përfitimet dhe rreziqet e mundshme të një embleme dixhitale. Qëllimi do të ishte shënjimi i të dhënave dhe infrastrukturës dixhitale të subjekteve të mbrojtura mjekësore dhe organizatave të caktuara humanitare dhe sinjalizimi i mbrojtjes së tyre. Megjithatë, një problem i mundshëm do të ishte forma e markës dixhitale që mund të ekspozonte të dhënat dhe asetet humanitare ndaj sulmeve të mëtejshme, duke lehtësuar kështu shënjestrimin. Por Kryqi i Kuq nuk jeton me iluzionin se vetë ekzistenca e emblemës dixhitale do të parandalonte kërcënimet kibernetike ndaj infrastrukturës dixhitale të aktorëve mjekësorë ose humanitarë, ashtu siç emblema fizike nuk ka qenë kurrë e papërshtueshme nga plumbat. Por është një mënyrë për të sinjalizuar mbrojtjen ligjore dhe për të shërbyer si një mjet identifikimi. Në këtë

mënyrë, operatorët kibernetikë do të jenë në gjendje të identifikojnë më lehtë dhe të kursejnë subjektet e mbrojtura në rast të një konflikti të armatosur, duke i kujtuar ushtrisë detyrimet e tyre ligjore ku ata mund të pengojnë aktorët të tjerë. Organizatat, si Kryqi i Kuq, luajnë një rol kyç në nivelin e politikës ndërkombëtare në zbatimin e normave, duke përfshirë atë që thotë se ligji ndërkombëtar zbatohet në hapësirën kibernetike. Ka aplikacione jo vetëm për përdorimin e internetit, por edhe për fusha të tjera teknologjike të zhvillimit, duke përfshirë teknologjinë e dronëve dhe armët autonome, të cilat gjithashtu mbështeten në aftësitë e rrjetit. Një fushë tjetër ku ata fokusohen është mundësia e krijimit të një "reje" të dedikuar për sektorin humanitar. Deri më tani, janë bërë kërkime për të shqyrtuar përdorimin e teknologjisë cloud për kanalet e furnizimit humanitar. Por një kusht kyç për ruajtjen e sigurt të të dhënave në cloud për qëllime humanitare është ruajtja e integritetit të tyre. Kjo është veçanërisht e rëndësishme, duke pasur parasysh funksionin e Kryqit të Kuq për ribashkimin e familjeve në kohë konflikti.

Çfarë do të ndodhte nëse të dhënat për fëmijët e pashoqëruar do të hakoheshin ose modifikoheshin dhe njerëzit do të shfaqeshin sikur ishin prindërit e tyre? Kjo është arsyeja pse pasojat e mundshme të kontaminimit të të dhënave janë vërtet të mëdha, ndaj aktorët humanitarë duhet të jenë shumë të kujdesshëm në këtë drejtim. Në këtë kontekst, ndërsa diskutimet politike mbi transformimin dixhital në të gjithë Afrikën intensifikohen, OJQ-të ndërkombëtare humanitare duhet të njohin rreziqet e mundshme dhe t'i balancojnë ato me përfitimet. Për ta bërë këtë, duhet të merret parasysh ekspertiza e sektorit privat dhe të merren masa të shpejta për reduktimin e tyre. Në të njëjtën kohë, aktorët humanitarë duhet të përfshihen në diskutime shumëpalëshe për çështjet në fushën e menaxhimit kibernetik, për të qenë të sigurt se nevojat e tyre do të arrijnë adresën e duhur.

Mr. Biljana Popovska,
përshtatur nga Karen Alen, konsultant,
„ISS Pretoria“ (më tepër në [https://
issafrica.org/iss-today/keeping-the-
humanitarian-sector-in-africa-safe-from-
digital-threats](https://issafrica.org/iss-today/keeping-the-humanitarian-sector-in-africa-safe-from-digital-threats))

Aviozdrukhtari unikal

Konstruksione të fluturakeve prej druri dhe pëlhure ka pasur edhe në hapësirën tonë, duke filluar nga fillimi i viteve të njëzeta e deri në mesin e viteve të shtatëdhjeta të shekullit të kaluar. Pa marrë parasysh se a janë ato fluturake ushtarake apo civile, me siguri se edhe shumë gjatë do të ngelin në kujtimet tona. Ato ishin avionë ushtarak dhe civil, si dhe lundruese ajrore për sport dhe për avancim e shkathhtësive prej piloti. Në këtë "tregim" prodhuesit dhe llojet e lundrueseve të lartëcekura, nuk janë aspak të rëndësishëm. Me rëndësi është fakti se të gjithë ato ishin të ekspozuara ndaj dëmeve më të mëdha apo më të vogla, për riparimin e të cilave ishte e nevojshme të gjendeshin riparues të certifikuar. Arsytet më të shpeshta për dëmtimet e këtilla ishin mënyra e gabuar e pilotimit, por edhe kapaciteti i vogël i akomodimit për mbrojtjen dhe "strehimin" e tyre. Të pakta ishin hangarët nëpër aeroportet e Maqedonisë në Shkup, Kumanovë, Manastir, Shtip dhe Prilep, si dhe shumica e vendeve nga ku realizoheshin fluturimet të cilët mundësonin hapësirë për vendosjen

e avionëve dhe lundrueseve të cilat ishin në terren apo të cilat përdorshin përkohësisht. Mjetet fluturuese, të parkuara jashtë hangarëve, nën qiell të hapur apo nën tenda të improvizuara, ishin të ekspozuara ndaj kushteve të ndryshme të vështira atmosferike. Më shpesh e pësonte mëndafshi apo mbulesa, por edhe ngjitesja në këndin e krahëve si dhe stabilizuesi horizontal, në pjesën më të madhe të rasteve

gjatë rreshjeve më të mëdha, apo gjatë goditjeve mekanike dhe erërave të forta. Përkundër kushteve atmosferike, fluturaket e ndryshme, sidomos ato të trajnimit bazik "e pësonin" nga aterrimet e gabuara, jashtë tërrenit apo (jashtë aeroportëve). Dëmet ndodhnin në pjesën e poshtme të pajisjes për aterim, apo edhe në pjesët tjera. Në të dy rastet te avionët dhe te fluturaket tjera, riparimet emergjente ishin të nevojshme

nga ana e riparuesve profesional dhe të autorizuar. Në mesin e të tillëve, i vetmi në këtë hapësirë ishte mjeshtri Glisno, ashtu si që e quanin të gjithë aviatorët maqedonas.

Gligor Tomoski – Glisno (1927 – 2009 në Shkup) ishte “aviokirurgu” i palodhshëm i avionëve dhe fluturakeve të vjetra.

Ishte “qëndisës” unikal i mbulesave të dëmtuara prej pëlhere si dhe ekspert për sanimin e thyerjeve të drurit të fluturaket e dëmtuara në të gjithë këtë hapësirë.

Mësimet bazë në këtë afiosferë i mori në Vërshcë të Serbisë ku preku sekretet e ndërtimeve dhe konstruktive të fluturakeve, por mësoi edhe në fushën e teorisë së fluturimit. Nga ana e tyre, është e njohur se zdrukthëtarët janë sundues të drurit dhe prej tij përpunojnë, ndërtojnë dhe riparojnë por edhe mirëmbajnë mobilje të llojlojshme, dru ndërtimi si dhe mjete të shumta të përditshme prej druri! Por, pak kush e di, e aq më pak mban mend, për specialistët e quajtur aviozdrukthtarë.

Për realizimin e kësaj zejeje “aviodoktoreske” është dashur një nivel i lartë i njohjes së teknologjive të drurit në atë kohë, të materialeve prej druri dhe pëlhurave, gjerat dhe karakteristikat e ngjitëseve dhe ngjyrat mbrojtëse, si dhe është dashur të posedohet njohuri në fushën e vizatimit të teknik. Në saje të kësaj, në këtë fushë, është dashur edhe njohje përkatëse e përdorimit të maiknave dhe allateve, e mbi të gjitha njohje të masave për mbrojtje personale dhe njohje të standardeve të sigurisë gjatë fluturimit. Të gjitha njohuritë dhe praktikat e cekura si dhe përvojat në praktikë, më në fund është dashur të vërtetohen në një provim të caktuar përkatës teorik, para autoriteteve ajrore shtetërore. Në bazë të provimit të dhënë, është fituar certifikatë e caktuar për punë me fluturake me konstruksione prej druri dhe pëlhere.

Kualifikimi profesional dhe autorizimet personale të punës, mjeshtri Glisno i ka fituar nga drejtoria e atëhershme federative për fluturime civile në kuadër të ish shtetit të përbashkët jugosllav.

Përvojat e para praktike në fushën e aviacionit ai i ka fituar në fillim të viteve të 50'-ta në ndërmarrjen e vetme ajrore maqedonase “20 Maji” në Shkup. Në këtë ndërmarrje ai ka pasur pjesëmarrje të drejtëpërdrejtë në prodhimin e fluturakeve prej druri. Ai me këtë rast ka qenë i përfshirë në mënyrë të drejtëpërdrejtë në prodhimin serik të materialeve prej druri, të ngjitëseve, pëlhurave, përforcuesve, deri te prodhimi përfundimtar, në të cilin është dashur të fluturojnë njerëzit. Si një mjeshtër me përvojë dhe i certifikuar aviozdrukthtar, Glisno u dërgua në

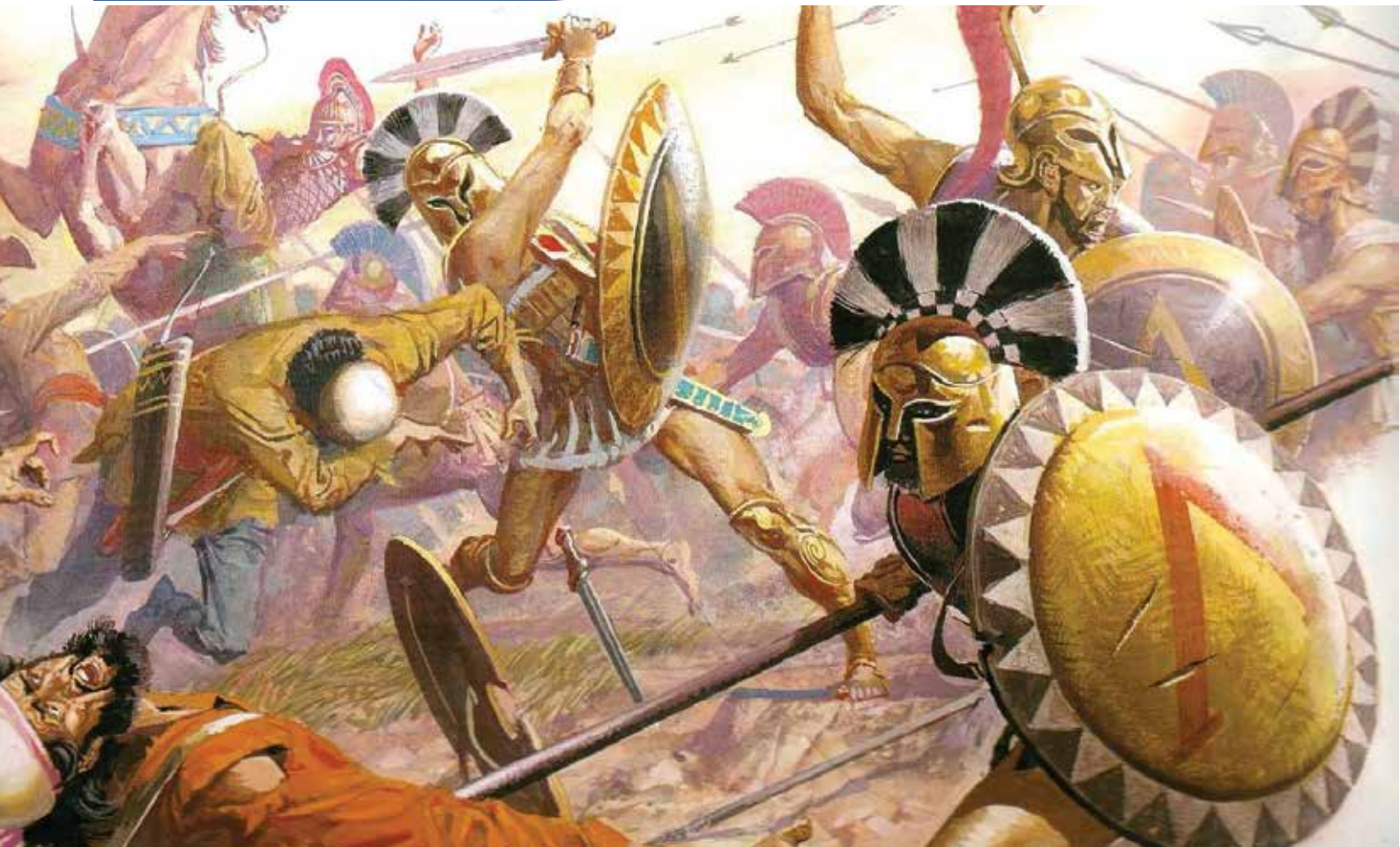
Kaherë kanë kaluar kohërat kur në kuadër të forcave ajrore ushtarake dhe civile përdorehin konstruksione prej druri apo prej pëlhere për fluturaket. Të tillat, gjithnjë mund të hasen, andej, kënde, në kuadër të koleksioneve private në muze dhe tek individët. Ato me krenari i shfaqin “sundimtarët ajrorë” të tyre në ndonjë aeromiting të organizuar enkas për to, apo në ndonjë manifestim që ka të bëjë me fluturaket, për të cilat u nevojiten miratime apo certifikate të veçanta të sigurisë

punë në qendrën e dikurshme ajrore republikane ku organizoheshin trajnime afatgjate për pilotë të fluturakeve të ndryshme. Ai ndihmoi edhe në riparimin e avionëve të atëhershëm luftarak, të vendosura në aeroportin e Shkupit. Me një përvojë të këfillë, ai ishte vazhdimisht pjesë e ekipit të kuadrove profesioniste teknike përgjatë realizimit të trajnimeve bazike me fluturake me anë të kampimit, ku shpesh herë ndodhnin edhe një numër i madh i dëmtimeve të fluturakeve. Së bashku me kandidatët, ai qëndroi në qendrën përkatëse shkollore të fluturimit ku kishte rolin e mjeshtrit urgjent, apo si që e quanin kandidatët “aviodoktor”. Kjo shihej qartazi, sidomos kur ndonjëri prej kandidatëve, gjatë aterimit të gabuar, do t'a dëmtonte fluturaken. Në këto raste më shpesh pësonin pajisjet e aterimit apo të a.q “skijat”, të vendosura në pjesën e përparme të fluturakeve. Fluturakete

e atëhershme rrallë herë kishin rrotë apo rrota të aterimit. Për shkak të vazhdimësisë së trajnimit, riparimet bëheshin në mënyrë shumë të shpejtë, ndërsa për këtë përkujdesej mjeshtri i renomuar Glisno. Në këto raste, së pari realizohej kontrolli dhe evidentimi i dëmit të pësuar, në mënyrë që të vlerësohej se a mund të bëhej riparimi në terren, e më pas, të kalohej në fazën përfundimtare të riparimit apo të zëvendësimit. Në fund, riparimi duhej të regjistrohet në librin teknik të fluturakes dhe të vulosej nga ana e kontrollorit dhe inxhinierit të autorizuar. Avioirurgu, mjeshtri Glisno njohurinë e tij profesionale dhe shkathtësitë e tij i dëshmonte te avionët. Shpesh herë për to nuk kishte vend në hangar, dhe të njejtat ishin të detyruar të parkohen jashtë, nën qiell të hapur. Ndërsa qielli gjithmonë është i paparashikueshëm. Në kushte ekstreme meteorologjike, breshëri që do të binte mbi avion, dinte shpesh të dëmtojë (plasë) sipërfaqet kryesore të krahëve. Mjeshtri në ato raste ishte i detyruar t'i qepë apo t'i ngjitë, e në fund edhe t'i mbrojë me anë të ndonjë ngjyre përkatëse. Dhe përsëri, e gjithë kjo nuk guxonte që të prishë aerodinamikën dhe karakteristikat e fluturakeve nga e cila varet jeta e njerëzve. Me njohuritë dhe me shkathtësitë e aftësitë e tij, aviozdrukthtari Gligor Tomovski nuk rrezikoi asnjë jetë njeriu, ndërsa shpëtoi dhe riparoj shumë avionë dhe fluturake të dëmtuara. Ai u pensionua me një numër të madh lëvdatatsh dhe mirënjohjesh, do të thoja, me se me ikjen e fluturakeve prej druri, me to u harrua edhe termi, kualifikimi “aviozdrukthtar”, i cili pas viteve të gjashtëdhjeta të shekullit të kaluar u ruajt vetëm nga mjeshtri i vetëm nga Maqedonia, mjeshtri Glisno.

Gjorgji Çaçkirov

Luftërat absurde

Ajemi afër përmbushjes së profesisë së Albert Ajnshtajnit, i cili tha: “Nuk jam i sigurt nëse do të ketë një luftë të tretë botërore, por e di që e katërta do të luftohet me hark dhe shigjetë”. Pesimistët e arsyeshëm tundin kokën në mënyrë pozitive këto ditë dhe të mençurit mendojnë se një gjë e tillë nuk përjashtohet. Duke lënë kohë për të konfirmuar pikëpamjet e kundërta për secilën, duke përfshirë luftën aktuale në Ukrainë, ne do të trajtojmë arsyet dhe arsyet pse, deri më tani, janë zhvilluar 14.560 luftëra në historinë njerëzore. Ekspertët e Institutit të Stokholmit për Studimin e Paqes e dinë se cilat dokumente dhe fakte çuan në këtë shifër, por ajo që është e sigurt është se më shumë se shtatë miliardë e gjysmë njerëz vdiqën në këto luftëra. Është interesante të theksohet se sipas emrave të disa luftërave mund të konstatohet se rastet më të shpeshta ishin vërtet ndonjëherë gjëra absurde: kafshë e egër, grua, grabitje, fe,

Sipas Institutit të Paqes në Stokholm, ka pasur 14.560 luftëra botërore nga viti 3200 para Krishtit dhe sot, dy prej të cilave më të përgjakshmet kanë ndodhur në shekullin e 20-të. Duke gjykuar nga emrat me të cilët janë shënuar në historinë e njerëzimit, ka pasur një luftë për gjithçka, dhe më absurde janë luftërat për një kovë druri, për një derr, lufta për trëndafilat dhe lufta për futbollin. Pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore, bota shumë e qytetëruar bëri 88 luftëra dhe të gjitha, indirekt ose drejtpërdrejt, përfshinin fuqitë e mëdha

anije, trëndafil, raki... Sipas disa të shkruarave. burime, në bazë të të cilave kujtohen dhe regjistrohen, Lufta e Trojës (1194 - 1184 p.e.s.), është e para në listën e gjatë të Institutit të përmendur nga Suedia. Përgjithësisht dihet se kjo luftë ka ndodhur për shkak të rrëmbimit të bukuroshes legjendare Elena Trojanaska dhe kjo luftë është zhvilluar mes akejeve dhe trojanëve. Falë poetit Homer, pra eposit të tij “Odisea”, mësojmë se kjo luftë, përveçse zgjat dhjetë vjet, është ndoshta lufta më e dokumentuar dhe më e përmendur në histori.

Soloni dhe armët kimike

Lufta e parë fetare, e njohur si ajo, u zhvillua në qytetin e Chris në Gjirin Delphi në vitin 595 pes. para Krishtit Arsyeya ishte tarifa që iu ngarkua atyre që erdhën te fallxhori i famshëm Pitya. Duke e ndjerë se kjo ishte e gabuar, kryetarët e bashkive të qyteteve përreth vendosën të lanin hesapet me ata që jetonin në qytet. Udhëheqësi i sulmuesve ishte një farë Kleistenes, këshilltari i të cilit ishte ligjvënësi i famshëm athinas Solon. Pas një lufte pesëvjeçare, ushtria e Kleistenes pushtoi qytetin, duke

përdorur "armë kimike". Konkretisht, këshilltarit Solon i lindi ideja që në pusët dhe pishinat të vendoset një qyq me ujë të pijshëm dhe në këtë mënyrë të helmohet. Dhe me të vërtetë, duke pirë ujin e ndotur, mbrojtësit e Chris u dobësuan aq shumë sa që pushuan së rezistuari. Qyteti u rrafshua me tokë dhe të gjithë banorët e tij u ekzekutuan. Motivi më i zakonshëm i luftës ishte përpjekja e individëve apo grupeve të njerëzve për të jetuar në kurriz të tjerëve, pra për të pasur skllëvër. Dhe, pavarësisht nga emrat dhe format e tjera të qeverisjes, shtypja dhe shpërdorimi i pronës dhe lirisë personale ishte shkak i nëntëdhjetë nga njëqind luftërave. Kryengritja e parë e skllëvërve u zhvillua në Sicili në vitin 132 para Krishtit, dhe u ngrit nga fshatarët kundër uzurpatorëve të tokës dhe punës së tyre nga pronarët e tokave, pas dëbimit të Kartagjenasve. Udhëheqësi i skllëvërve ishte Eunus, por luftëtari kryesor quhej Kleoni. Ushtria rebele numëronte 200,000, por u mund plotësisht në një përlëshje me një ushtri të paguar pas tre vjet luftimesh. Kjo kryengritje e parë e skllëvërve do të jetë model dhe nxitje për aristokracinë romake që të organizohet për gladiatorin e famshëm Spartaku.

Lufta e gladiatorëve dhe skllëvërve nga njëra anë dhe legjioneve të rregullta të Republikës Romake nga ana tjetër nga viti 74 deri në 71 para Krishtit. Spartaku shkoi në Romë për të luftuar me autoritetet me 70 shokë dhe brenda pak muajsh ushtria e tij numëronte 120 mijë vetë. Por pavarësisht disa fitoreve të mëdha, gjeneralët romakë Pompei dhe Crassus ia dolën të mposhtin ushtrinë e Spartakut dhe ta kapnin dhe shkatërronin atë dhe komandantët e tij.

Lufta e gjatë 116 vjet

Nga lista e gjatë e luftërave botërore, lokale apo civile, shihet se nuk ka pasur asnjë vend në botë (pavarësisht madhësisë) që nuk ka luftuar kurrë. Deklarata se nuk është kështu kur bëhet fjalë për Zvicrën, më saktë se është i vetmi vend që nuk ka luftuar kurrë, nuk është e vërtetë. Ky mit bazohet në faktin se Zvicra në dy shekujt e fundit ka qenë jashtë çdo aksioni ushtarak në Evropë. Është e vërtetë, megjithatë, se ajo ka luftuar dy herë në historinë e saj kundër të njëjtit armik, Francës. Lufta e parë midis dy luftërave u zhvillua në vitin 1508 dhe zgjati tetë vjet. E dyta daton

nga Luftërat Napoleonike të Bonapartit të vitit 1815. Megjithatë, në historinë botërore ka të dhëna të shkruara se të gjitha vendet në botë kanë luftuar të paktën një herë, e disa edhe njëqind herë. Mjafton të thuhet se në pesë kontinentet nuk ka asnjë vend që nuk ka qenë në luftë me fqinjën e tij, prandaj mund të kuptohet titulli i këtij teksti. Mbajtësit absolut të rekordeve janë Franca dhe Anglia, të cilat u përfshinë në shumicën e luftërave dhe një kuriozitet është se ata luftuan njëra-tjetrën për 116 vjet. Kjo armiqësi, e njohur si Lufta Njëqindvjeçare, zgjati nga 1337 deri në 1453. Lufta filloi me pushtimin britanik të Francës dhe përfundoi me humbjen e britanikëve. Lufta ndahet në katër periudha, sipas mbretërimit të mbretërve në një vend dhe në një tjetër. Ajo përfundoi

me Betejën e Kastiljes në 1453, me kapitullimin e anglezëve. Është interesante se në atë betejë për herë të parë u përdorën topa, falë të cilëve Franca fitoi një fitore historike kundër "armikut të përjetshëm".

Forca dhe Gorbaçovi i madh

Që nga fillimi i qytetërimit tonë, fuqia "lakuriq" dhe mungesa e arsyes së "Homo sapiens" kanë qenë shkak i 99 përqind të 14.500 luftërave të zhvilluara deri më tani. Pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore, fitimtarët dhe humbësit ishin të vetëdijshëm dhe të bindur se luftërat ishin përgjithmonë një gjë e së kaluarës. Disa prej tyre jo vetëm që nuk menduan kështu, por menjëherë u nisën për t'u përgatitur për gjakderdhjen e radhës. Flamurtari i konflikteve ushtarake do të jenë drejtpërdrejt ose tërthorazi

dy blloqet ushtarake, aleanca ushtarake perëndimore, e njohur me shkurtesën NATO dhe Pakti i Varshavës i drejtuar nga Bashkimi Sovjetik. Në fakt, lufta më e përgjakshme nuk ka mbaruar dhe kronistët regjistrojnë 88 luftëra, nga lufta civile në Greqi në 1945 deri në sulmin ndaj Ukrainës në muajin e dytë të vitit. Vallëzimi i luftës vazhdon në Indokinë, Kore, Laos, Vietnam, Indi, Portugali, Angola, Guinea Bissau, Mozambik, Rodezi, Namibi, Kamboxhia, Jordani, Palestinë, Izrael, Egjipt...

Në mesin e viteve 1980, Mikhail Sergeevič Gorbaçov, një njeri me vizionin e një "bote normale", hyri në skenën politike botërore. Ai do të shpërbëjë Paktin e Varshavës, do të vendosë marrëdhënie të ngushta me Margaret Thatcher dhe Ronald Reagan, do të lejojë Helmut Kohl të bashkojë dy Gjermanitë, do të nënshkruajë traktate për të reduktuar dhe shkatërruar armët atomike... Fatkeqësisht, ky paqebërës i madh do të mashtrohet pa turp nga "miqtë" perëndimorë të udhëhequr nga treshja e përmendur: Cole, Reagan, Thatcher. Çmimi Nobel për Paqen do të jetë ngushëllimi i tij personal për mashtrimin dhe zhvlerësimin e tij.

Aventurierët politikë, fajtorët kryesorë në zhvendosjen e botës dhe të gjithë përmbajtjes së saj: Bush Sr. dhe Jr., Clinton dhe Obama, të mbështetur ose të detyruar ta bëjnë këtë nga kolegë nga Anglia, Franca dhe madje edhe Gjermania, u nisën për të riorganizuar botën në mënyrën e tyre imorale. Kjo pasohet nga sulmet në: Irak,

Afganistan, Libi, Siri dhe RF Jugosllavi. Gjatë rrugës, konfliktet fillojnë brenda Federatës Ruse dhe shtetet baltike tërhiqen në NATO: Polonia, Rumania dhe Bullgaria. Në përpjekje për ta bërë këtë, Ukraina do të përballet me "rrjetën" e famshme ruse (jo), dhe kështu do t'i hapë rrugën Luftës së Tretë Botërore.

Luftërat bizare

Në një nga numrat e dikurshëm të "Mburoja" kemi shkruar për të ashtuquajturat luftëra absurde dhe me këtë rast vetëm do t'i përmendim ato. Lufta e parë e tillë u zhvillua në 1883, kur, në fyerje ndaj mbretit Alfonso XII të Spanjës, gjatë një vizite në Paris, kryetari i fshatit spanjoll të Liara, Don Miguel Garcia Sanchez, i shpalli luftë Francës në 1883. Është interesante se në atë luftë nuk u shkrep asnjë plumb dhe të dyja palët nënshkruan një traktat paqeje në vitin 1976 gjatë vizitës së mbretit spanjoll Juan Carlos

në Paris. Lufta me kova prej druri midis Modenës dhe Bolonjës u zhvillua në 1325 dhe zgjati për 12 vjet. Nuk dihet sa viktima ka pasur nga të dyja palët dhe kova u ka mbetur hajdutëve në Modena. Dhe si ta quajmë dhe klasifikojmë luftën midis Paragujit dhe tre vendeve të tjera të mëdha të Amerikës Latine. Përkatesisht, kreu i Paragujit në vitin 1864 ishte një farë Francisco Solano Lopez, një njeri idhulli i të cilit ishte Napoleon Bonaparte. Duke dashur të bëhej një Napoleon i Amerikës Latine, Lopez,

pa asnjë arsye dhe pa asnjë arsye, i shpalli njëkohësisht luftë Argentinës, Brazilit dhe Urugujit. Lufta zgjati 6 vjet dhe në këtë luftë u vranë 400,000 njerëz ose 90 për qind e popullsisë mashkullore të Paragujit, dhe mbi të, qyteti u rrafshua fjalë për fjalë me tokë. Në listën e luftërave absurde përfshihet edhe lufta e njohur si Lufta e Futbollit. Ndodhi në vitin 1969 mes El Salvadorit dhe Hondurasit, pas ndeshjes së futbollit në të cilën El Salvador u mund. Lufta zgjati katër ditë dhe në përlëshjet u vranë 3000 njerëz.

Luftë për raki

Ka anekdota të panumërta për ndikimin e alkoolit në rezultatin e luftërave, dhe rakia ruse, vodka e derdhur, ka pasur një ndikim të rëndësishëm në fitoren historike të Ushtrisë së Kuqe ndaj ushtarëve të Hitlerit. Sigurisht, uiski skocez, verërat italiane dhe franceze gjithashtu luajnë një rol në betejat e Luftës së Parë Botërore dhe Luftës së Dytë Botërore, por vetëm në kontekstin pozitiv të luftës. Megjithatë, pak dihet se në Evropë, një herë, një luftë shpërtheu në të njëjtën ushtri për një pikë të verdhë. Ajo luftë u zhvillua në vitin

1788 kur mbreti austro-hungarez Jozef II vendosi të lante përfundimisht hesapet me osmanët. Me 170 mijë trupa shkoi në Ballkan, por rrugës për në Rumani, si ai dhe ushtria e tij do të kenë një aksident që quhet raki. Përkatesisht, për të përcaktuar vendndodhjen e saktë të ushtrisë turke, Jozefi dërgoi një detashment kalorësie në një zbulim. Husari i famshëm, rrugës për në armik, takoi një grup tregtarësh romë me raki. Duke qenë se shumica e tyre ishin serbë, kroatë dhe vllahë, takimi me fuçitë e mbushura me raki përfundoi me

gëzim. Sipas të dhënave të kronikanëve ushtarakë, Hussarët blenë të gjithë rakinë, një duzinë fuçi, nga romët dhe harruan fare se ku shkuan. Ata bënë një kamp dhe bënë një festë. Meqenëse nuk u kthyen për disa ditë, perandori dërgoi një grup të ri ushtarësh për të kërkuar Hussarët. Dhe kur i gjetën, panë se Hussarët ishin shumë të dehur. Përveç se ishin shumë të dehur, kalorësit nuk iu dhanë pije nga kolegët e sapoardhur, gjë që u bë shkak për një sherr që u kthye në një luftë të vërtetë.

Muzeu ushtarak zvicerian „Ful“

Muzeu ushtarak “Ful” ndodhet në pjesën veriore të Zvicrës. Muzeu mban emrin e qytetit Ful-Royenthal në kantonin Argau, ku edhe ndodhet. Ky është një muze privat i drejtuar nga Shoqata për Promovimin e Muzeut të Teknologjisë Ushtarake, i themeluar dhe drejtuar nga Thomas Hughes. Pajisjet e ndryshme ushtarake janë paraqitur në një sipërfaqe prej 9000 m². Tanket, sistemet e mbrojtjes ajrore, armët e lehta të këmbësorisë dhe pajisjet e tjera të ekspozuara janë të Luftës së Dytë Botërore dhe Luftës së Ftohtë. Ekspozitat janë të ekspozuara në dy salla, në disa kate të një ish uzine. Një koleksion unik që bie në sy është koleksioni i plotë i armëve të mbrojtjes ajrore nga prodhuesi i armëve “Oerlikon-Contrares”, i cili ndodhet në katin e dytë të muzeut. Një tjetër ekspozitë dalluese është bomba fluturuese Fieseler Fi 103R V-1, numri serial 27 një nga shtatë të mbeturat në botë. Hyrja kryesore në sallën e madhe të muzeut është ngjitur me parkingun. Përpara muzeut në zonat me bar janë vendosur disa mjete të blinduara të lehta dhe mjete artilerie më të vogla. Kjo sallë me një sipërfaqe prej 6000m² ka ekspozitë të ndryshme. Sistemi i mbrojtjes raketore BL-64 “Bloodhound” ju përshëndet në hyrje të muzeut nga brenda. Si i shikoni ekspozitat dhe ekspozitat në muze në disa vende ka kukulla të veshura me uniforma të ushtrisë zvicerane nga periudha të ndryshme nga viti 1880 e deri më sot. Helikopteri “Alouette III” dhe avioni “De Havilland DH112” po fluturojnë në sallë. Në rrëzë të sallës së muzeut ndodhet një grup prej dhjetëra lloje të ndryshme automjetesh të blinduara nga prodhuesi “Mowag GmbH Kreuzlingen” si: “Piranh”, “Eagle V” dhe IV “,” Tornado 2 “etj. Në një segment të

muzeut janë ekspozuar pajisje zhytjeje për forcat zvicerane të periudhës 69-79, ndërsa në një tjetër pajisje radiokomunikacioni dhe dronë të prodhimit zviceran dhe të huaj. Vizitorët kanë mundësinë të shohin nga afër disa prej ekspozitave. për t'i prekur ose futur ato, siç është transportuesi i blinduar i personelit M113. Në sallën e dytë janë vendosur tanke, mjete të blinduara dhe transportues të blinduar. Numri i ekspozitave të ekspozuara në këtë seksion është mbresëlënës, por është veçanërisht e rëndësishme të theksohet se 90% e automjeteve të ekspozuara në këtë seksion janë funksionale dhe në gjendje të mirë. Fillimisht hasni në pjesën me mjete me origjinë lindore si: “T-34/85”, “BMP-1”, “T-72”, “T-55AM2”, “BTR-60” e të tjera. Pranë tyre është topi legjendar kundërajror gjerman “8.8 Flak 36”, gjysmë vemja e blinduar lehtë “Sd.Kfz 251”, si dhe mjeti kundërtank “Goliath”. Më pas vijojnë tanket e prodhimit perëndimor të cilët përdoren edhe nga ushtria zvicerane: “Leopard 1A4”, “AMX 30”, “AMX 13”, “Centurion”, disa variante të personelit të blinduar “M 113” etj. Në këtë sallë janë ekspozuar disa modele mjjetesh artilerie vetëlëvizëse dhe trarët e urave ponton. Ju mund ta pasuroni vizitën tuaj në Muzeun “Ful” me një mundësi unike për të hipur në një tank në një simulator. Përveç kësaj, mund të vizitoni pjesën ku kryhet restaurimi deri në gjendjen e plotë të një prej “TIGER II” të fundit të mbetur. Pjesë e muzeut është edhe bar-kafe “Bistro Militaire”. Kjo hapësirë përdoret edhe për organizimin e llojeve të ndryshme të tubimeve dhe eventeve. Në dalje nga salla e madhe e muzeut ndodhet një dyqan suvenirësh. Shoqata për Promovimin e Muzeut të Teknologjisë Ushtarake, përveç Muzeut Ful, disponon edhe rreth 100

fortifikime të llojeve të ndryshme të Luftës së Ftohtë (antitank, këmbësorie, poste komandimi, vëzhgues etj.). Shumica e tyre janë pastruar, rregulluar dhe restauruar dhe janë të disponueshme për vizitë me takim dhe takim paraprak. Pozicioni i artilerisë Royalhall është një prej tyre dhe është veçanërisht interesant dhe ia vlen të vizitohet. Ky përcaktim pas shlyerjes nga qeveria në vitin 1988 u mor nga shoqata dhe u ruajt. Ky pozicion artilerie përbëhet nga disa objekte më të vogla të ndërlidhura. Pozicioni kryesor është në katër kate. Në dy të parat janë ekspozuar armët e lehta të këmbësorisë që janë përdorur ndërsa në katin e tretë janë dy pushkë që përdoren për mbrojtjen ballore në hyrje të pozicionit të artilerisë. Në katin e katërt ndodhet një observator që përdoret për drejtimin dhe korigjimin e zjarrit të artilerisë. Me një tunel nëntokësor në gjatësi prej 280 metrash, kjo pjesë lidhet me dy pikat e zjarrit ku janë vendosur topa 7.5 cm. Lokalet që janë shfrytëzuar gjatë operacionit operacional të pozicionit të artilerisë si magazinë për ruajtjen e municioneve sot shfrytëzohen si hapësirë ekspozuese ku në kabinete xhami janë të ekspozuara uniformat dhe llojet e ndryshme të armëve të lehta që përdorshin në ushtrinë zvicerane me referencë të veçantë. tek njësitë. që shërbenin në poste të tilla dhe të ngjashme. Ashtu si në çdo fortifikim, edhe këtu paraqiten dhomat teknike (salla e gjeneratorit, dhomat e unifikimit, kujdesi mjekësor, radiokomunikimi, dhomat e pushimit dhe të qëndrimit etj.). Çdo dy vjet, duke filluar nga viti 2005, muzeu është pjesëmarrës dhe një nga organizatorët e një takimi ndërkombëtar të mjeteve motorike ushtarake.

Zilatro Bilazhevski

Hendrik Cornelius Wroom piktori me një shpirt aventuresk

Hendrik Cornelius Wroom është piktor holandez që pikturoi bëma të rëndësishme të flotës holandeze dhe angleze, duke kapur ato momente në detaje në pikturat e tij. Betejat e mëdha dhe dekorative, skenat ceremoniale dhe pamjet e plazhit të pikturuara nga Wroom prezantuan shfaqje të reja kompozicionale, të cilat më vonë u morën nga marinsat e rinj holandezë

Hendrik Cornelius Wroom ka lindur në Haarlem, Holandë. Pjesa më e madhe e asaj që dihet për jetën e tij vjen nga biografia e Karel van Mander, i cili i kushtoi atij katër faqe në Schilder-Boek, i cili shihet si një histori aventureske për aventurat e këtij piktori holandez, si dhe ngrirjen e pantallonat e tij gjatë kalimit të Alpeve dhe pothuajse i vdekur nga uria në një shkëmb me një grup të uritur që diskutojnë kanibalizmin si një strategji të mundshme mbijetese, por nuk dihet se në çfarë moshe ai fillon udhëtimet dhe aventurat e tij. Wroom lindi në një familje artistësh dhe filloi karrierën e tij si piktor i qeramikës (faience). Ai nuk ishte më i vjetër se 19 vjeç kur nëna e tij u martua përsëri dhe hyri në një konflikt me njerkun e tij, i cili këmbënguli t'i përmbahej traditës së pikturës së qeramikës. Për shkak të kësaj ai u largua nga shtëpia e saj dhe hipi në një anije për në Spanjë (Sevilje) për herë të parë, dhe prej andej nëpërmjet Livornos dhe Firencës për në Romë. Në Firence talenti i tij në pikturë u vu re nga kardinali Ferdinando de 'Medici, i cili u bë mbrojtësi i tij rreth viteve 1585/87, dhe më vonë Duka i Madh i Toskanës. Në atë kohë ai ishte edhe student në studion e Paulus Brill

dhe ishte gjatë gjithë kohës në linjën Firenze - Venecia, ku fitonte para si piktor qeramike. Pas kësaj periudhe ai vendosi të kthehej në veri dhe udhëtoi nëpër Milano, Genova, Albisola (në atë kohë punonte në një qendër qeramike ku fitonte sërisht para duke pikturuar qeramikë), në Torino (ku takoi piktorin nga Harlem Jan Kraek.) dhe në Lion (ku ngjarja zhvillohet mbi qafën malore me pantallonat e ngrira të ngjitura në një shkëmb në majë të kalimit malor). Nga Lioni ai udhëtoi për në Paris dhe prej andej shkoi në Rouen, ku u sëmur përfundimisht, por, siç ndodh gjithmonë me aventurierët, ai u shpëtua nga një grua që ia lidhi kokën dhe shëroi mrekullisht gjysmë të vdekurin Wr. m. Më në fund në 1590 ai hipi në një anije për në shtëpi dhe mbërriti në vendlindjen e tij Harlem të njëjtin vit dhe u martua. Gjatë kësaj kohe ai vizitoi xhaxhain e tij Frederick Henriks në Danzig (tani Gdansk), i cili ishte një arkitekt i qytetit dhe ku arriti të gjente një punë për të pikturuar një altar në kishat lokale. Udhëtimi i radhës i këtij piktori-aventurieri është në Portugali dhe në atë rrugë përjeton një mbytje të anijes që disa i mbijetoi, por aventura nga ky udhëtim nuk mbaroi këtu. Si një njeri i mbytur anija, ai u akuzua si një "pirat anglez"

dhe u kërcënua me ekzekutim, por falë disa prej pikturave të tij që u shpëtuan nga anijambytja, ai u njoh si një piktor katolik. Pikturat ishin ato që i bindën murgjit në plazh se ai dhe shokët e tij nuk ishin "protestantë paganë", sepse pikturat ishin pikturuar në mënyrën katolike që ai kishte mësuar në Itali. Pasi mori një leje falas, Wrum udhëtoi për në St. Hughes (Setubal), ku pikturoi aventurat e tij në një pikturë që ia shiti një piktori vendas. Kur vendosi të kthehej në Harlem, zbriti nga anija në minutën e fundit për shkak të një ndjenje të keqe, e zbritën nga anija duke e quajtur "piktor i çmendur". Anija u mbyt në Oresund, afër Helsingor, dhe u shpall e vdekur në Harlem Wroom. Për fat të mirë, ai i shkroi gruas së tij, e cila zbuloi se ai ishte ende gjallë. Kur u kthye në Harlem, ai ishte tashmë një artist me famë ndërkombëtare dhe së shpejti mori dy porosi për dizajne sixhade, njëra prej të cilave ishte nga Lord Howard of Effingham, një sixhade që ishte pjesë e një serie prej dhjetë sixhadesh që përshkruanin humbjen e Armadës spanjolle. deri në vitin 1588 nga anglezët, nën komandën e plotë të Howard si Lord-admiral. Sixhadet u përfunduan në Bruksel midis 1592 dhe 1595, dhe më vonë ato zbukuruan Dhomën e Lordëve në Westminster. Për

fat të mirë, ato u gdhendën përpara se të shkatërroheshin nga zjarri në 1834. Wr .m pikturoi bëma të rëndësishme të flotës holandeze dhe angleze, duke vënë në dukje ato momente me detaje në pikturat e tij. Shumica e veprave të përshkruara nga Van Mander kanë humbur, dhe urdhrat e tij më të mëdhenj u morën pas vdekjes së Van Mander. Betejat e mëdha dhe dekorative, skenat ceremoniale dhe pamjet e plazhit të pikturuara nga Wr .m prezantuan shfaqje të reja kompozicionale, të cilat më vonë u morën nga marinsat e rinj holandezë. Piktorët Detarë të Harlemit: Hans Goderis, Cornelis Verbeek dhe Cornelis Klaes van Weringen, u ndikuan drejtpërdrejt nga ai. Ai u bë anëtar i Shoqatës së Pikturës së Shën Lukës në Harlem dhe ndër studentët e tij ishin Aert Antonis, Nicolas de Kemp, Jan Porcelis dhe djemtë e tij Cornelis Hendrix Wroom dhe Frederick Hendrix Wroom. Skenat e tij më të famshme historike janë Beteja e Gjibraltarit në vitin 1607 dhe ardhja e personaliteteve të ndryshme në Amsterdam, duke përfshirë udhëheqësin protestant Frederick V, Zgjedhësin Palatine të Bohemisë, i cili u persekutua nga Perandori i Shenjtë Romak. Wr .m vdiq në Harlem në fund të viteve të 70-ta. Trajçe Çatmov

„Bombardimi“

Në qoftë se kohë më parë jeni kyçur në streaming platformën “Netflix”, me siguri se në kuadër të listës së filmave të fundit ose në vegëzën “filmat më të famshëm momentalist”, keni hasur në titullin “Bombardimi”. Ky film i Ole Bornedal, flet për një ngjarje tragjike historike që ka ndodhur në përfudnim të Luftës së Dytë Botërore, për bombardimin e Kopenhagës nga ana e avionit të Mbretërisë së Bashkuar, e cila krejt rastësisht, si rezultat i një gabimi, në vend se të godasë caqet ushtarake, do të godasë mbi një shkollë katolike në Danimarkë dhe si pasojë e kësaj goditje do të ketë një numër të madh viktimash civile, shumica prej tyre nxënës, fëmijë. Ngjarja e cila përshkruhet në këtë film dhe sipas të cilit është titulluar edhe vet produksioni kinematografik i Borendalit, i paraprinë një njohje e thellë e mundimshme por esenciale e personazheve të cilëve bombardimi do

t’ua ndryshojë jetën përgjithmonë. Filmi fokusohet në tregimet personale të disa familjeve të kryeqytetit të Danimarkës që dora vrastare e luftës do të ndjehet edhe nga ata.

Shoqërimi fëmijëror në mes të luftës

Danimarkë, viti 1945. Aleatët në Evropë dalngadalë i çlirojnë territoret, por Danimarka gjithnjë është nën pushtimin nazist. Nazistët i shfrytëzojnë ditët e numëruara të fundit të okupimit të kësaj cope të tokës së Evropës që të qërrojnë hesapet me të gjithë pjesëtarët e rezistencës dhe të likuoidojnë sa më shumë që është e mundur, para se të jenë të detyruar të tërhiqen. Megjithatë jeta në Kopenhagë nuk ndalon: punojnë dyqanet, njerëzit kryejnë obligimet ditore, ka lëvizje në rrugë, fëmijët shkojnë në shkollë për çdo ditë, ndërsa dëshmia e ndonjë likuidimi nuk paraqet ndonjë punë aq të pazakontë.

Edhe pse prindërit mundohen t’i mbrojnë fëmijët nga pamjet e llahtarshme, jo gjithmonë ia dalin për të bërë një gjë të tillë.

Henri ka një shpirt fëmijëror të pafajshëm dhe shumë të pastër, por një ngasje me çikletë përgjatë rrugës rurale rreth qytetit, do të lë gjurmë të pashlyera për të. Djaloshi i ri është dëshmitar i likuidimit të një nuseje dhe përcjellëseve të saj të cilat me anë të një automjeti përgjatë rrugës së njejtë, shpejtojnë për të mbërritur në ceremoninë e dasmës, kur një avion aleat do të godasë gabim autombjetin e nuses dhe përcjellëseve, në vend të një automjeti tjetër kundërshtar. Pikërisht ky gabim i aleatëve që duhet të paralajmërojë se askush nuk është i sigurt është një parathënie në një gabim edhe më të rëndë dhe më të madh që do të ketë kosto shumë të lartë. Fatkeqësisht, nusja asnjëherë nuk do të arrijë në dasmën e saj, por shoku nga dëshmia për

një ngjarje aq traumatike do të shkaktojë humbjen e aftësisë për të folur, tek djali me çikletë. Që nga ai moment, Henri shëndrrohet në një memec. Shoqëruesja e tij besnike, kushërira Rigmor një vajzë lozonjare e hareshme dhe e buzëqeshur, duket si një ylber në maje të luftës. Anëtari i tretë i kësaj tiroje është Eva, gjithashtu dëshmitare e një likuidimi që ndodh në rrugë derisa ajo pret nënën e saj sa të blejë bukë nga furra në afërsi. Rigmori për dallim nga Henri dhe Eva nuk e ka parë me sytë e tij ende krimin dhe të keqen e luftës dhe tek ajo ende ekziston ajo hareja fëmijërore dhe naiviteti prej fëmije, gjë që te dy të tjerët nuk ekziston. Ajo paramendon tregime rreth “furrëtares së keqe” e cila shet bukë me helm nga të cilat fëmijët gjejnë vdekjen dhe me këtë ajo përpiket që t’a frigojë Henrin, me shpresë se një shok apo edhe një traumë do të ketë efekt reversibil dhe Henri përsëri do të fillojë të flasë. Rigmori është pasqyrë e një pastërtie dhe fantazie fëmijërore e paprekur nga kthetrat e këqija të luftës. Por, pikërisht ekzistimi i saj do të shkurtrohet nga ana e luftës. Motra Tereza është mërgeshë dhe mësuese pranë shkollës katolike në Kopenhagë që nëpërmjet mënyrës fantaziste me lojë dhe me argëtim përpiket që t’a interpretojë realitetin e hidhur. Kur fëmijët pyesin se përse Zoti lejon që të ketë këso luftrash dhe pse ato zgjasin kaq shumë, ajo thotë se Zoti ndonjëherë di edhe të habitet dhe të humb vëmendjen, si për shembull si në rastin kur na bie lapsi nga banka e shkollës dhe se ne do të gëruemi për ta marr lapsin, e me këtë gjithë vëmendjen tonë e drejtohmë kah lapsi. Ashtu edhe Zoti ndonjëherë është i defokusuar prej nesh shumë shkurt, por e “shkurta” e tij për ne mund të jetë shumë e gjatë, sepse koha jonë me kohën e tij nuk janë të barabarta. Motra Tereza i bind nxënëset e saj në ekzistimin e Zotit, ashtu siç duhet t’a ketë edhe rolin e saj, por ajo gjendet para një sfide duke e vënë

në pikëpyetje besimin e saj personal në Zot, duke bërë mëkate në mënyrë që asaj t’i vijë dënimi dhe t’a kuptojë se ai në të vërtetë ekziston. Ndërsa parashtrahet pyetja se cili Zot lejon këso vdekjesh dhe vuajtjesh? Lidhjen (rolin) e Terezës e luan vajza e regjisorit Ole Bornedal – Fani Bornedal) me Zotin në një krizë të madhe.

Kjo manifestohet edhe në sjelljen e saj ndaj Fridrikut, pjesëtarë i policisë daneze që u shërben nazistëve, që do t’a puthë për të shkaktuar mëkat dhe dënim nga Zoti.

Në luftë askush nuk ndihet i sigurt

Përderisa jeta e banorëve të Kopenhagës rrjedh, Britania e Madhe përgatitet për një operacion të madh për bombardim me avion të selisë së Gestapos në këtë qytet. Komanda britanike është e vetëdijshme se robërit e rezistencës do të përdoren si mur i gjallë, të vendosur afër pullazit, por armata mbretërore do të merr vendim se këto viktima janë dëm i patjetërsueshëm kolateral. Avionët janë të përcjellur përmes kanalit La Mansh dhe kështu arrijnë deri në kryeqytetin danez Kopenhagë, ku fluturojnë mbi pullazet e qytetit. Aksioni fillon me sukses, selia e Gestapos është goditur, por kur një avion krejt rastësisht do të godasë mbi shkollën, do të shkaktojë shpërthim e cila do t’i hutojë avionët tjerë dhe do të “markojë” shkollën si cak të ri. Dita e mësimit do të

shëndrrohet në një tregim të gjakosur. Siç e cekëm paraprakisht, filmi ndjek një narativ të qetë për shoqërinë e Evës, Hendrit dhe Rigmorit, si dhe rreth krizës së besimit të motres Tereza. Filmi na njohton me esencën e karaktereve, rrokullisjet e brendshme, problemet dhe mendimet e tyre. Shumë gjatë në film nuk haset ndonjë aksion i rëndësishëm ushtarak, në rast se bëjmë përjashtim ndaj arresimeve dhe mundimeve të pjesëtarëve të rezistencës, por pjesa e fundit e filmit posedon mjaft aksion për të gjithë filmin. Megjithatë, fokusi kryesor nuk është te lufta dhe veprimi, por te ndikimet dhe pasojat që kjo tragjedi do të sjellë për të gjithë komunitetin. Një sukses i plotë është përdorimi i ndjeshmërisë si një qasje dhe bazë për zhvillimin e veprimit. Në vetëm një moment, jeta e të gjithë njerëzve ndryshon. Një bombë do të tregojë se fjalë për fjalë askush nuk është i sigurt, por gjithashtu do të bashkojë banorët në një kërkim të organizuar dhe të vështirë për fëmijët e mbijetuar të bllokuar në rrënoja. Në personazhet shohim pasigurinë, frikën dhe mungesën e shpresës së shumë familjeve, shumë nënave që luten për fatin e fëmijëve të tyre dhe për të mbijetuar. Kjo qasje ndaj luftës është e njohur për regjisorin Steven Spielberg (Lista e Shindlerit, Kali i Luftës, Shpëtimi i Privatit Ryan), i cili në mënyrë unike lidh çdo portretizimin e një tragjedie ushtarake me faktorin njerëzor dhe transformimin e tij si pjesëmarrës në luftë. “Bombardimi” është një film që duhet parë me të vërtetë, nga njëra anë, sepse flet për një ngjarje që nuk është filmuar më parë, por edhe sepse është një udhëtim vërtet i bukur emocional për një katastrofë lokale që do të vulosë shumë fate njerëzore. Në fund të fundit, danezët kanë dëshmuar se janë mjaft të aftë në xhirimet e Luftës së Dytë Botërore më parë, kështu që ky është vetëm një vazhdim tjetër i sukseseve të mëparshme në këtë fushë.

Elena Gjorgjievska

Regjia: Ole Bornedal

Rolet: Fanny Bornedal, Bertram Bisgaard, Alban Lendorf, Danica Curcic, Ester Birch

Skenari: Ole Bornedal

Kinematografia: Lasse Frank Johannessen

Muzika: Marco Beltrami, Buck Sanders, Ceiri Torjussen

Montazhi: Anders Villadsen

Viti: 2021

Vendi: Danimarka

Kohëzgjatja: 107 minuta

Leshnica - „Zvicra maqedonas

Leshnica ndodhet në mes të malit Shar, në zonën e majave më të larta të Sharrit, në mes të majave Sreden Kamen dhe Plat. Kufizohet në jugperëndim me majën më të lartë Titov Vrv, ndërsa në juglindje me majën e dytë më të lartë Bakardan, në perëndim me majën e Sreden Kamenit dhe në lindje me majën Plat, ndërsa në veri është e hapur dhe lidhet me luginën e lumit Pena, në ujëmbledhësin e sipërm dhe zonën e burimit. Ndahet në Leshnicën e Poshtme, e cila është në lartësi prej 1450 metra dhe Leshnicë e Madhe me 2221 metra mbi nivelin e detit. Është plot me lumenj malorë të harlisur dhe të pastër, ujëvara të zhurmshme, shpate të pjerrëta të mbingarkuara me shekuj me pyje të dendur me pisha

dhe drunj ahu dhe maja të thepisura shkëmbore malore. Ajo i mahnit të gjithë vizitorët me pejzazhet e saj piktoreske, ndaj edhe pseudonimi “Zvicra maqedonase” i shkon shumë malit Sharr. Në të buron lumi Pena, nga i cili ushqehen disa degë dhe të gjithë burojnë në rrëzë të majave më të larta të Sharrit - Titov Vrv, Krivoshija, Plat, Sreden Kamen dhe ushqehen nga bora që shpesh qëndrojnë në këto maja deri në fillimi i muajve të verës. Ujërat e lumenjve të Leshnicës krijuan disa ujëvara, duke përfshirë ujëvarën e Gorna Leshnicës, rrëzë Titov Vrvit, Ujëvarën e Krivoshijskit dhe më të famshmin Krivoshijski Kadi, një sistem gropash të mëdha në shkëmbinj përmes të cilave ujëvarat bien dhjetëra metra poshtë.

Në Leshnicë mund të arrish nga ana e Kodrës së Diellit përmes zonave malore të Smrekës, majës Plat dhe Gorna Leshnicës, përgjatë rrugës pyjore 12 km të gjatë ose nga ana e fshatit malor Bozovcë, rreth 20 km nga Tetova, nga ku ngjitja në këmbë ose me kalë zgjat rreth dy orë. Deri vonë, Leshnica ishte një sekret i fshehur mirë në malin Sharr. Deri para disa vitesh vizitohej vetëm nga dashamirët e natyrës, gjuetarët dhe druvarët, sepse udhëtohej të paktën 2 deri në 3 orë, qoftë në këmbë, qoftë me foristradë nga Kodra e Diellit. Më pas u zbulua nga alpinistët dhe çiklistët, dhe në rrugën pyjore të zgjeruar sot vijnë gjithnjë e më shpesh turistët, piknikët dhe dashamirët e natyrës, shpesh edhe me automjete.

Kristina Ilievska

e" e malit Sharr

